

Yóáane

Aagómá máíye.

¹ maramá tarôq íma urái-tupaama Aagómá mikanááráqá máqe-uraitana Aagómá Áánûqtute maa-kááyáqá máqe-uraaye.

² Aagómá Áánûqtugaraq máqe-uraayana Aagómá Áánûqtuma mimórámá máqe-uraiye.

maramá tarôq íma urái-kanaama

³ Aanapó máqte-qtataqa abarokáq aúkáiye.

wenamáárîq máqte-qtataqa abarokáq íaukaiye.

⁴ Aagómá áyaqnobake wemá kéqokeq-wamma aúwaraimma yímikaiye.

miráipoata paá mááe.

kéqokeq-karui-yataaqa tarôq uráiye.

miráipoana paá wáíye.

Aagómá wenáyaqnobaka aúwaraimma wáqe-uraitana min-áúwáraímmá waayúkagoni arunóbáqá ómmá tágama wáqe-uraiye.

⁵ maan-ómmá kumayupí tágagiye.

kumayupí tágagitana maan-ómmá mú mikákáá akoqnáá-kumayuqa wáíye.

⁶ Áánûqtu móra-nakoma timákáraitana tágai-yataaqtaba timá yímikaiye. Áánûqtuni watáá-wataa-naqa wemá máqe-uraiye. maa-nákónáwîqa Yóáane

téta ááyaraae. ⁷ maan-nákómá tágai-nakoqtabama timá-yiminena iráiye. iráitata wenáarake máqte-kayukama yirummá amínoe. ááqibo maamin-áítábá iráiye.

⁸ Yóáane tágainaqa wemá íma máíye. paá tágagi-aimma mamé iráiye. ⁹ árai-tagainaqa mararáq

yínana máqte-kayukaraqa tágaginiye. maannáyaba Áánûqtuni áraimma tágai-yataaqtaba téna tiráiyé.

¹⁰ mararáqá Aagómá máqe-uraitana Aanapó maramá Áánûqtu tarôq uráimma aarawaamá Aamá kéiteta íma ítaraae.

¹¹ Aagómá wení waayúkaraq iráimma mi-káyúká weqtábámá íawikaae.

¹² miráimanibo yaímma óq-wayuka weqtábámá kéyikainata

Áánûqtu yemmá náápaamma yímikaitata wení iyápó aúkáae.

maan-iyápó-ánnámá Áánûqtuni wenáwîkaq kéitaae.

¹³ yeráwáqá maqíkárimma naaerákén-iyápóráá íma ákáraimibo Áánûqtu maqíkáraiyé. waayúkati yimuq-yatááqnápó íma ákáraimibo Áánûqtu maqíkáraiyé. aarawaabíké íma marákáraitana Áánûqtu wenamáárîq wení iyápó-annama maqíkáraiyé.

¹⁴ Aagómá waékáimiye.

Aagómá aúma wemá pááq uráiyé.

mararáq kukéna watáiyé.

ketáaráqá kukéna watáiyé.

mirái-nakoma wení tágama-yataaqa Yóáane netuqyaa-káyúkágáráq aónaraae.

Áánûqtuni kímora áanikoni tágama-yataaqa aónaraae.

Aagómá aúgaraq-naqa wení tágama-yataaqa aboánôpake akoqnáá matáiyé. maaminná tágama-yataaqa kaayoné-í-yatááqá ógikaima ôriq umá wáitana ááqibo maami-káayóné-í-yatááqá aati-aatimá paá wáiyé.

¹⁵ Yóáane wetábá mirá téna wenáá-wenaa tiráiyé: “Aagómá aúgaraq yínítabama mirá téq kemá Yóaane

timá tímikaune. Aagómá naayóbágá máqe-uraimma maramá tarôq íma urái-kanaama máqe-uraiye. miráipoaq wenáaimma yaaguyaqmé kéyune. ááqibo íbêq-kanaayataba Aagómá aúgaraq-naqa tinaaépaq kéinnama aanibo tágagiyabama min-náqá tinaaépaq íma kéiyé. tágagiyabama uyátárai-naqa ketúbáqá máiyé.” téna Yóáane tiráiyé.

¹⁶ min-áúgaráq-náqá

arunábáqá kaayoné-yátááqá ógikaiye.

kaayoné-yátááqá ógikaipike ketáá matáunatae.

ayúgutaipike ketáá matáunatae.

wení kaayoné-yátááqá ókaraq-okaraq umá ketáá kétimitae.

naayón-ámáán-áímmá yuwéna Áánûqtuma aúgen-amaan-aimma timá waéqma akoqnáá uráiyé.

¹⁷ Áánûqtuma Móteti aammá aúmakain-aikaraa aammá yawítíqtukain-aikaraqa ámikaitana káqo-qtataaqa kaayoné umá aati-aatimá wái-yataaqa Ítuma mamé iráiyé. ¹⁸ móra-nakoma Áánûqtuma

íma aónéwaimiye. Áánûqtu wemá wenamá wení áanikoma máiyé. wenamá kímora áanikoma ákáin-iyapoma aati-aatimá amakaq máitana áanikoma wenaboáqtabámá paá tiráátiraiye.

Yóáane nommá perái-nákómá nóinabi timá yímikaiye.

¹⁹ aanibo Yóáanenopaqa anó-monoq-wayukama Aríbaeti-annagaraq Yérútááre-wayukama timáyíkaraa. Yérútáárebake yaímma-wayukati yíwíqa Aríbaeti-annama monoq-káwáá-wáyúkámá máqe-uraa. Yóáanenopaqa kukéta ítama aónaraae: “emá náawabono?” téta tirááe. ²⁰ Yóáane wemá paá tiráiyé: “kemá Metáíya íma máune.” téna tiráiyé.

²¹ móragaraq Aríbaeti-annama Yérútáárebake ítama aónaraae: “ááqibo emá paá náawabono? Irááiya máano?” téta ítaraae. Yóáane tiráiyē: “ímiye” tiráiyē. Aríbaeti-annama móragaraqa ítama aónaraae: “emá Áánûqtuni amuné-náqá máano?” téta ítaraae. Yóáane timá yímikaiye: “aaqáo” tiráiyē. ²² Aríbaeti-annama ááqaanibo ítama aónaraae: “timá timiyo! é náawabono? timá tíminataa ketáá timátíkaa-kayukata mó timá-yimenunatae. etábámá enamááriq nóinae kéteno?” téta ítama aónaraae. ²³ wé Yóáane wetábá téna Áítáiyani watáama yauwéqma timá yímikaiye: “kemá paá aagómá kaqmáápaqa máune. ketáagoma pááqya-kanaama abarokáq ketaayaiye. uyátárai-nakoni aammá kaqmáápaqa mó tarôq oro! min-ánón-ámmá arupú oro!” mirá téna timá yímikaiye ²⁴ Pérati-wayukayopake óq-wayukama iréta móragaraq ítama aónaraae: ²⁵ “emá tirááne ‘kemá Metáiya íma máune. íma Írááiya máune. íma Áánûqtuni amuné-náqá máune.’ té emá timá tímikaanatae. ááqibo nôraq itaaq nommá kébeqyikaano?” tewana ²⁶ Yóáane timá yímikaiye: “paá nokaráqá kébeqyikaune. maa taíbaq-wayukati aúkáapimma móra-naqa máitata yeráwáqá íma ítaraamanibo wemá ²⁷ uyátárai-nakoma tinaaépaqa kéitaaq ketí mú mikáq-náqá kemá wení maqné-náqá maqnégánópóaa wení aítuuq-anaan-annama íma kanaaráq uwaénúnamiye.” téna Yóáane Béqtanibaqa timá yímikaiye. ²⁸ miráuraitana Yótaa-non-abapaqa mikáqá Yóáane nommá péqyikewaipaqa pááq uráiyē.

Áánûqtuni tipi-típi-araaqa

²⁹ miráuma aabáyaama Yóáanen-opaqa Ítuma

kéitana Yóáane Ítumma aónarena maará téna abarokáq tiráiyē: “aónaaro! maannáma Áánûqtuni tipí-típi áráakaa-naqa máiyē. wemá maa-márábí-kúmíq-yátááqá kebó-yátáákáráq mamá matuwánéna kukáiyē.” ³⁰ wetábámá keráwáqá timá tímikaune: “tinaaépaq uyátárai-nakoma kéitana ketí mú mikáq-náqá kemá naayóbáqá pááq uráune wemá máqe-urainana miráipoana wemmá yaaguyaqmá kéyune.” téna Yóáane tiráiyē. ³¹ Yóáane óqa tiráiyē: “áqnáabaqa kemá kenamáárîqa íaonaraune.wemá náawabiyo? nóiqtaba kemá iráúnábô? nommá má kébeqyikaunaboata ááqibo miráuma Ítíráaeo-wayukama wemmá aónanoē. ³² Yóáane ókaraq tiráiyē: “kemá Áánûqtuni Aágoma kégumita aónaraune máaraa kukéna Aágoma wekáqá ku máqe-uraiyē. ³³ aanibo kemá kenamáárîqa wemmá íma ítaraunamanibo kemô nokaráqá péqyikao téna timátíkái-nakoma mémá-kánáábímá timá tímikaiyē. ‘emá aónenanamo Áánûqtuni Aágoma kumínama móra-nakoni aúraqa ku máinama anaaékaqa min-nákómá Áánûqtuni Aágogaraqa pérakaniyē.’ tena ³⁴ kemá kenamáárîq aónareq tiráune. ‘min-náqá Áánûqtuni mú mikákáá-náqá máiyē.’ ” téna Yóáane tiráiyē.

Ítuma wení áqnáae-noiyapoma

³⁵ aabáyaama Yóáane wenanaaé warááya-nakaratama máeta ³⁶ áánibo Ítuma paá ureíre kéitata aónaraae. Yóáane abarokáq tiráiyē: “aónaakao! maannáma Áánûqtuni tipí-típi-araare.” téna tiráiyē. ³⁷ kaayaq-nákórátá yegárágá itaarayapoata Ítumma anaaé ³⁸ waqmé kéoyana Ítuma waéqma

yimónaraaye. maa-kááyáqá Îtuma ítama aónaraiye: “kenákámá nóiqtaba abáá kéoyo?” téna yenáká timá yímikaiye. aanibo yenákámá tiráaye: “Aráábaeo, náakaraq kéwaeno? teta (Aráábae wenáaimma yirááti-naqa máiyē.) ³⁹ Îtuma tiráiyē: “ketê iréka yaónaakao!” téna tiráiyē. miráimanibo yenáká iréta Îtugaraq mi-nókáámá máqe-uraaye aabaú má énaikaqa waaqókáqá kaayaqté-kaayaqte (4.00 kiroki) inéna uráiyē. ⁴⁰ yenákábíké móra-nakoma wemá Yóáane Ítarai poana Îtuma anaaéma wakáiyē wenáwîre Áánaru Tááímoni Pítāa wenábâkoe. ⁴¹ Áánaru páátákáá awaaómmá Tááímoni ko aónatuwena timá ámikaiye téna “Metáíya kerátámá aónarauye” (Metáíya wenáaimma Áánûqtunopake mú mikákáá mái-naqa). ⁴² Tááímoni Áánaru áwíqmena Îtukaqa uráiyē. Îtuma wemmá aónarena tiráiyē: “emá Tááímonio, Yóáanen áaniko, ení aúgen-awíqa Tépati wániye.” téna tiráiyē. ááqibo paá Pítāa min-áwíqá ááyanunatae. Tépati wenáaimma “óqtamma” wáiyē. ⁴³ aabáyaama Kááriri-marupaqa Îtuma uínéna kéena kóuraiye. Píripima aónarena timá ámikaiye: “ketinaaé waraao!” ⁴⁴ Píripí Beqtáirapake kéiyē. mimórá-márúkáqá Áánaruyaa Pítāa yeqtí márúkare. ⁴⁵ anaaékaq Píripí Natáániomma aónarena timá ámikaiye: “móra-nakoma Móteti Áánûqtuni amuné-nákáráq naayóbáq wetábá agatááe mimórá-nákómá aónaraunatae. wemá Îtuma Yótêbi wení áanikoma Náátárêtibake máiyē.” Píripí téna tiráiyē. ⁴⁶ Natáánio íkétamma maará wemá tiráiyē: “Náátárêtibakenabiyo? aaqáo! mikáké íráqô-qtataqa paá íma kéimiye.” téna

tiráiye. Píripi timá ámikaiye: “enamáárîq iré aónaao!” téna tiráiyé. ⁴⁷ Îtunopaqa Nataáanio kéena Îtuma káonaiye.wemmá káonena Îtuma abarokáqá tiráiyé: “aónaaro! maan-nákómá Ítiráaeobake-nakoma máena wení agaemá íma wáiyé.” téna Îtuma Nataáanioqtabama mirá-tiraiye. ⁴⁸ Nataáanio ítama aónaraiye: “ketábámá náaraq umá ketí áaimma ítaraano?” téna tiráiyé. ááqibo Îtuma tiráiyé: “Píripi emmá íma ááyaraitaq yaa áménaapaqa máanaq túyánápí aónaraunamiye.” téna tiráiyé. (mitágón-áwîqa “píki”). ⁴⁹ aanibo Nataáanio timá ámikená: “Aráábaeo, emá Áánûqtuni áanikoma máane. Ítiráaeo-mararaqa máqte-qtataakaqa anómma máane.” kétena tiráiyé. ⁵⁰ Îtuma yauwéqma tiráiyé: “emá píki yaa áménaapaqa máanaqa aónaraune maará téqo túnnama minnáyabama kétima-timeno? múte anó-qtataqa anaaékaq ôriq umá aónanoe.” Îtuma mirá téna ⁵¹ óq-aimma tiráiyé: “áaine. keráwáqá abaayámmá yawákínaqa abo Áánûqtuni márûpake wení kaqtó-wayukama wíyokakaa-kama taígani mú mikáq-náqá Waayúkagon-Araakaq wenôpaqa kuké ute íyaq aónanoe.” téna tiráiyé.

2

Îtuni áqnáaen-awaameqa

¹ kaumo-yúpáámá ánatagitata móra-innima iyakánéta Káárirí-marukaq kéoe. pááqya márûkon-awíqa Kéinabare. Îtuma wenanóama mibáq máqe-uráiyé. ² Îtuma wení iyápó-annagaraqa min-íníkóní waayúkagaraq awaikóní waayúkagaraq yááyaawata

ya aónaraae. ³ wááéni-nomma ánatanenena itana Ítuma anóama timá ámikaiye: “wááéni-nomma ánataguraiye.” wenanóama titana ⁴ Ítuma yawwêqma tiráiyē: “aaragô! etábámá ketábámá nóinabiyo? ketí kanaamá íma pááq uráiyē.” téna tiráiyē. ⁵⁻⁶ wenanóama aáwaqa mamé kéye-kayukama maará téna timá yímikaiye: “timá-timinaiqa-oro!” téna Ítuqtabama tiráiyē. abapaké móra óqta-tawema wáqe-uraae. Ítíráaeo-wayukati nommá perai-ámmá yawítítukain-aiqtabama miráipoana min-óqtá-tawémá mibáq wáqe-uraae. móra-mora óqta-tawebima móraiq-moraiq umá waaqókákáá kaayaqté-kaayaqte káápaa-tawebima yaqmá ógiqma wáiyē (113 aríta). ⁷ Ítuma tiráiyē: “mirá-oro! mitáwérápí nommá yábóro!” wemá téna tiráiyē. aáwaqa mamé kéye-kayukama nommá yaqmá ógiqma ótaqa makááe. ⁸ Ítuma óq-aimma tiráiyē: “íbêqa yaímma yaqmá aáwakaq-kawaa-naqa mó ámêro!” téna titana mirá-uraae. ⁹ aáwakaq-kawaa-nakoma wemá namá aónaraitana naréna wááeni-none téna ítaraiye. ááqibo náakakenabiyo téna íma ítaraiye. aanibo aáwaqa mamé kéye-kayukama yemá ítaraae. iyakánéta on-íníkoní awaikómá aáwakaq yabíkái-naqa ááyarena ¹⁰ timá ámikaiye: “máqte-kayukama íráqô-waaeni-nomma áqnáabaq-taoqa yímituwaitana anaaékaqa yeráwáqá aáwaqa kénaawata paá-waaeni yimínoe. ááqibo emá íráqô-waaeni-nomma maráánama íbêqa kéyimene.” téna tiráiyē. ¹¹ maa-qtátááqô Ítuma miráuraimma nommá wááeni-nomma aúkáitana kéena maannáma Ítuni áqnáabaq-awaameqa Kéinabaqa Kááiriri-

marukaqa mirá-uraiye. Ítuma wení iyápó-annama Ítuni tágama-yataaqa aónareta wemmá yirummá ámikaae.

Ítuma Káperanabaqa kóiyē.

¹² anaaékaqa mirá-umaqtuwaawata Ítuma wenanóagaraq wenábâkogaraq wení iyápó-annagaraqa Káperanabaqa urááē. mibáq pááqya-kanaama ko máqe-uraaē.

anó-monoq-naupake (tépo) Ítuma táígo-qtataaqtabama kuyúqtukaiye.

¹³ ayú maqnánó-kanaama awaaraq kéitata min-áyú maqnánéta owana wenáwîqa kótámakini-kanaama (páátoba) miráipoana Ítuma Yérútáárebaqa utáiyē. ¹⁴ anó-monoq-naupaqa waayúkama yetí purumakaamá tipi-típima máama meyámmá maránéta iráawana Ítuma aónaraiye. óq-wayukama maraq máeta óqtama waékáae. ¹⁵ kéwaeraawana Ítuma ánnama maténa pú yoqmá tebûqa yímiqua waqtúwáitata pípéban umáqtukaiye. monoq-naúpáké máqtemma purumakaakaráqá tipi-típigaraqa pípéban umáguraaē. óqtama waékáa-kayukati yaaremá waéqtukaitana yeqtí móneqa kugúbaguraiye. ¹⁶ ááqaanibo máama meyámmámáráa-kayukama Ítuma timá yímikaiye: “maéqé páapaq kóoro!” téna wemá tiráiyē: “ketiboní naammá íma mamá meyá-námmá aúráro!” téna Ítuma timá yímikaiye. ¹⁷ Áánûqtutaba agatáinabi wení iyápó-annama yeráwáqá yúyánákáqá makááē. minnáma agatáimma mirá kētiye: “ení monoq-náútábámá tirupi irá

kamáguraiye.” téna agatáimma minná yúyánákáqá makááe. ¹⁸ anó-monoq-naupaqa kuyúqtúwáitaba Ítiráaeo-wayukama Ítumma ítama aónaraae: “nóin-awaameraq umá tiráátinonataabiyo? náápaamma matokéaq mirá kéono? náápaamma náawa ámikaiyo? tiráátiyo!” téta ítama aónaraae. ¹⁹ Ítuma yauwéqma tiráaye: “keráwáqô, yawítítuwaiyaqa maa-mónóq-námá kaumo-yúpáá maéqa kemá móragaraqa múte itó-umaranune.” téna tiráaye. ²⁰ Ítiráaeo-wayukama wenáama íma ítareta maará téta tiráae: “kanaaráq ayáqtáá-kanaama maa-mónóq-námmá umá múte itó-uyakaraae. kaayaqté-kaayaqte-wayukati yíyiyaamma naaikamá abapaké móra aúqa urááe (46 karitimaatimá). áaqibo miráinama kanaaráq kaumo-yúpáámá enamáa múte itó-umaranono?”. Ítiráaeo-wayukama téta tiráae. ²¹ áánibo anó-monoq-naqtaba Ítuma tiráiyábô wenaúyataba tiráaye. ²² anaaékaqa Ítuma pukáipikemo itó-uraitaoqa wení iyápo-annama wenáama yúyánákáqá makéta Áánûqtuqtaba agatáin-aikaraqa Ítun-aagaraqa áráitabaae téta tiráae.

Ítuma waayúkati yáaimma kéitaiye.

²³ keqnáámmá kótai-kanaama itana Ítuma Yérútáarebaqa máqe-uraitata taíbaq-wayukama wení awaaméqá aónaraapoana wenáwîkaqa yirummá ámikaae. ²⁴ Ítuma wenamáárîq yaímma-wayukati táiyaaíqtabama ítaraipoana yemmá wenáaiqtabama yaákarena yiráátiraiye. ²⁵ máqte-kayukati yirupimmá káonaipoana waayúkati yáaiqtabama káqowama wemmá kanaaráq ítimaminiye.

3

Îtuyaa Níkótímati

¹ ááqibo Péрати-wayukabikemma anó-nakoma Níkótímati ² Îtunopaqa nokáámma wemá iréna timá ámikaiye: “Aráábaeo, emá timá-yiminaqa Áánûqtunopake máane. minnâ ketáá kéitaunatae. Áánûqtu etê ímo máráinaama emá íma anómma uyáqtárain-awaameqa kanaaráq ínóne.” téna Níkótímati tiráiyé. ³ Îtuma wenáaraqa yauwéqma tiráiyé: “kemá áraimma kétima-amune. móra-nakoma íma móragaraq marakáinama wemá Áánûqtuni márûqa íaonaniye.” Îtuma mirá téna tiráiyé. ⁴ Níkótímati Îtumma timá ámikaiye: “wemá náaraq umáwaq waayúkago ááyaqnobakemma yauwéqma marakániyo? wenanóani ááyaqnobabaq móragaraq ku peráínana ámûkarariq umá máena móragaraq marakáníyô?” téna Níkótímati Îtumma ítama aónaraiye. ⁵ Îtuma móragaraq tiráiyé: “kemá áraimma kétima-amune. móra-nakoma íma Áánûqtuni márûpaqa wemá uyáberenamoenama wemmá nokaráq Áánûqtuni Aágogaraq marakániye. ⁶ aúgoma aúgomma ákáraitana Aágoma aágomma ákáraimiye. ⁷ íma karatiyo! kemó timámunayatabama keráwáqá móragaraq matikaíno! ⁸ uwáágoma uwáá yoqmá wemá náabarabi ónááe tipáqá kéuiye. wenáama kéitaane. ááqibo náakakena kéuiyo? náakaraq kéiyó té íma káonaane. mimóraráá waayúkama Áánûqtuni Aágoma kémaqyikaiye.” téna Îtuma tiráiyé. ⁹ Níkótímati ítama aónaraiye: “náaraq umá maami-qtátáákómá pááq íníyô?” téna Níkótímati ítama

aónaraiye. ¹⁰ Ítuma yauwéqma tiráiyē: “Ítiráaeo-wayukati anó timá-yimi-naqa máanana ááqibo maami-qtátáákóqtábámá íyaq ítaraano?” Ítuma óq-wataama tiráiyē: ¹¹ “kemá áraimma kétima-amune. ketáá kéitauna-yataaqtaba kétunanataa káonauna-yataaqtatabaa kétima-yimunatae. ááqibo keráwáqá ketái táaraqa taákaq íma kémaraae. ¹² ímo itéq oweqa maa-márábi-qtátááqtábá timá-timunama Áánûqtuni márûpaq-yataaqtabama timá-timunama náaraq umá itánô? ¹³ ááqibo áraimma móra-nakoma Áánûqtuni márûpaqa aati-aatimá íma utáiyē. paá kímora-nakoma Áánûqtuni márûpake kukáimma wenáwîqa Waayúkagon-Araaqune kemá. ¹⁴ kaqmáápaqa káápaa-augaraq-iraakabayaamma Móteti tarôq uráimma múte yaútaiye. waayúkama iraakabayaamá káonaawana yemmá Áánûqtu yíwáqnaa uráiyē. mórai q umá Waayúkagon-Araaq múte yaúteta kaapaq-yátáqá ikámakaae. waayúkama wemmá káonaawanama yemmá Áánûqtu yíwáqnaa kéiyē. miraráá umá Waayúkagon-Araaq múte yauwínoe. ¹⁵ miráipoata yeráwáqá Áánûqtuni áanikoma yirummá amétama yemmá káqon-auwaraimma yímikaiye. ¹⁶ owé. Áánûqtu máqte-marabi-kayukayatabama ámáabopike ákaraipoana wení kímora áanikoma yímikaiye. yeráwáqá wenáanikoma yirummá amétama yeráwáqá Áánûqtuni ayáápíke íma aúyoretama ípuínoe. wenáanikoma aúgen-auwaraimma yímínama máqte-kanaama yeráwáqá paá mánōe. yirun-íyápómá matúq-matuq umá mánōe. ¹⁷ Áánûqtu wenáanikoma aarawaamá yawááq umáikaiyabae

téna íkukaiye. paá aarawaamá atóbamaikaiyaba timákáitana kukáiyē. ¹⁸ móra-mora-nakoma arummô amínanama Áánûqtu wemmá íma yawááq kéumakaiye. ááqibo móra-mora-nakoma íbêqa arummô ímo kámitanama Áánûqtu wemmá íbêqa yawááq kéumakaiye. miráipoana wemmá kímora Áánûqtuni áanikon-awikaqa arummá íkamitanama min-nákómá íkákaitana Áánûqtu wemmá yawááq kéumakaiye. ¹⁹ íbêqa Áánûqtu maannáyabama yawááq kéumaikaiye. ómmá anómma marabí tágaguraiye. ááqibo waayúkama kumayuq-yátááqtábá kéyikaitata ómmá yupayo umá tágaiqtaba íkéyikaiye. yeráwáqtí yáaimma táígoni kéopoana ómmá yupayo iqtábá íkéyikaiye. ²⁰ móra-mora-nakoma táígo-qtataaqa kéenama ómmá yupayo iqtábá íkákaiye. wení mayáígómá abarokáq yínipoana ómmá yupayo ikáqá waaqókáq íkuminiye. ²¹ móra-mora-nakoma áraimma íráqô-qtataaqa kéenama ómmá kamá yupayo ikáqá yíniye. Áánûqtun anaaé kéwaraipoana wení mayáígómá ókáá kamá tágaginana wemá yupayo iqtábá áaqa íkegaiye.” téna Ítuma tiráiyē. ²² anaaékaq Ítugaraq wení iyápó-annagaraq maréta Yúria-marukaq ko mááwana pááqya-kanaama mááwana mibáqá nommá péqyikaraae. ²³ Ínonibaq waaqókáqá Téiramaq taíbaq nommá wáqe-uraitata Yóáane mibáq nommá kébeqyikaiye. waayúkama nommá peráiyábá kéyikaipoata wekáqá yíq-yiq kéoe. ²⁴ Yóáane ánná-naupaqa íákaraabo. ²⁵ maakáqá Ínonibaq Yóáane wení iyápó-annama Ítirááéo-wayukagaraqa nóbíq-naabiq-aimma kétee. Ítirááéo-

wayukati nommá perai-ámmá yawíqtítukain-
 aiqtabama téta nóbíq-naabiq-aimma kétee. ²⁶ Yóáanen-
 opaqa iréta tirááe: “Aráábaeo, min-nákómá egáráq
 Yótaa-non-abapaqa mimórá-nákómá wetábámá
 tímikaanatae.kanaaráqá wemá íbêqa nommá
 kéberakaipoana máqte-kayukama wenôpaqa yageg-
 yageg kéoe. ²⁷ Yóáane maaráá téna yauwêqma
 tiráíye: “máqte-qtataaqa wení márûpake Áánûqtu
 ámikaipoana móra-nakoma kéqokeq-yataaqa paá íma
 mayáníbo.” Yóáane téna tiráíye: ²⁸ “keráwáqá
 kenamáárîq tiníq umá kemá timá tímikaune.
 kemá Metáíya íma máune. paá timákai-naqa
 wenáaraqa áqnáabaq téqa tiráune. wágáábaqa
 maannáma timá tímikaune. ²⁹ Ítáaro! móra-
 nakoma ánáakoma kémayaitana yenáká yimuqá
 kémaraaye. maannáyaba min-nákóni ábárawaoma
 awé kéena káonena wegáráqá amuqá kémarakaiye.
 miraráá umá Ítuqtaba tíyaqnobaqa ógikaipike timuqá
 kémaqtuwaune. ³⁰ wenáwîkoma íbêqa uíno ááqibo
 ketíwîkoma paá kumíkáae. ³¹ móra-nakoma yanaaké
 kéena wenáaimma máqte-qtataaqtabama yanaamá
 wáíye. káqo-nakoma marabíké kéena wemá paá
 marabí-qtátááqtábámá kétiye. móra-nakoma
 Áánûqtuni márûpakemo kéyenama ³² aónarena Ítarai-
 qtataaqtaba Áánûqtuni márûpaqa wemá kétiye.
 ááqibo keráwáqá wenáaraqa taákaq íkemaraae.
³³ waayúkama wenáaraqa yáqtoqma akoqnáá
 urétama yíyaqnobaqa mirá kétee. ‘Áánûqtu árai-
 naqa máíye.’ yíyaqnobaqa maami-káyúkámá mirá
 téta kétee. ³⁴ móra-nakoma Áánûqtu timákaraitana
 wemá Áánûqtuni watáama kétiye. Áánûqtuni

Aágogaraqa wenááyaqnoqa aati-aatimá ógiqma wáíye. ³⁵ aboámá wenáanikoma kaayoné umákema máqte-qtataaqa wení akoqnáaraq ámikaiye. ³⁶ móra náawawaq Áánûqtuni áanikoqtabama arummá aménama áanikoma wemmá aúgen-auwaraimma amíniye. móra náawawaq áanikoqtabama kaúbîq kéena aúgen-auwaraimma íaonaniye. wekáqá Áánûqtuni áyamma umá watúq-watuq umá wániye.” Ítuma téna tiráíye.

4

Ítuma Yúríabake kóíye.

¹⁻³ Yóáane netuqyaan-íyápó-ánnámá nommá péqyikaraiye. ááqibo Ítuma mú mikáq netuqyaan-íyápó-ánnámá nommá péqyikaraiye. Pérati-wayukama minná ítaraapoana Ítuma Yúríabake ítátuwena kóuraiye. Ítuma nommá íma péqyikaraiye. paá wení iyápó-annama yenamáárîq waayúkama nommá péqyikaraae. Ítuma Kááriribaqa móragaraq yauweré uráíye.

Ítuma Táméria-inikote watáá-wataa kétiye.

⁴ Ítuma Táméria-marukaqa aúkáapi kótáma-kuraiye. ⁵ móra márûqa Táméria-wayukati márûkaqa iráíye. pááqya márûkon-awíqa Tékemabaq waaqókáq mímárúqá Yáakoboma wenáanikoma Yótêbi ámikaiye. ⁶ mibáq nááyóbáqá Yáakoboni nommá yabí-máíqá wáqe-uraima íbêqa paá wáíye. aanibo Ítumma ábô-kaitana nommá yabí-máíkáqá ya máqe-uraiye. aáwaqa naí-kánáámá waaqókáq kéitata ⁷⁻⁸ wení iyápó-annama aáwaqa ko meyanîq

ínéta kóuraae. móra-inikoma Támériabake nommá yabínéna iráiyē. Ítuma timá ámikaiye: “nommá tíminaq naano!” téna tiráiyē. ⁹ ááqibo maamin-íníkomá yauwéqma tiráiyē: “emá Ítirááéo-naqopo kemá Táméria-inimune. nôraq itaawáq kekáqá noqtábámá kéteno?” mirá téna timá ámikaiye. ¹⁰ anaaékaqa Ítuma maará tiráiyē: “ááqibo emá Áánûqtunopake ámî-qtataaqtabama kéitaanama ekáqá náawabi noqtábámá ítama káonaiye emá kekáqá ítēnaq akoqnáá umá mái-nomma áméno.” Ítuma mirá téna timá ámikaiye. ¹¹ Táméria-inikoma yauwéqma tiráiyē: “anóko, maa-nómmá yabí-máíqá mémá-nóbáqá wáiyē. ááqibo ení tawemá íma wáiyē. náakakenaq maami kúmi-nomma yabínónô? ¹² ketáái títaubikoma Yáakoboma mú mikáq anónaqa amé méqa kéono? wemá maami-nómmá yabí-máíqá tímikaiqtaae. wemá áanimaakaraqa wení tipí-típigaraqa mipíkē narááē.” min-íníkomá mirá téna tiráiyē. ¹³ Ítuma waéqma itaí-áímmá wemma timá ámikaiye: “máqtemmo maamipíkē-nómmá naíyama óqa noqtábá yikániye. ¹⁴ máqtemma kemó yíména-nomma akoqnáá umá mái-nomma nétama anaaékaq okaraq noqtábá íyikaniye. ááqibo kemó nommá amúnama arunóbáqá metiráá yubáma kumíniye. maami-métímá yubáma piri-piri téna kúminiye. máqtemma matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayétama matúq-matuq umá mái-yataaqa matáápoana arunóbáqá ummaa íyaniye.” mirá téna tiráiyē. ¹⁵ maamin-íníkomá timá ámikaiye: “anóko, mirá-nómmá timiyo! anaaékaq noqtábá ítikainaqa keqnáámmá maakáqá noqtábámá yauweré íyenune.” wemá téna tiráiyē.

16 Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “enawaikómá ko ááyama timá amítuwe yauweré yekao.” Ítuma mirá-tiraiye. 17 maamin-ínikómá tiráiyē: “ketiwaikómá íma máiyē.” Ítuma akoqnáá umá tiráiyē: “árainē. enawaikómá íma máiyē kéténe. 18 árainma kéténe. emá móra-tiyaapaq-naqa matáánamiye. áánibo íbêqa mayáánama minná enawaiqá íma máiyē. áraiqtabama paá yaímma emá kéténe. tébakaq kenamá tiráune.” téna Ítuma tiráiyē. maamin-ínikómá yauwéqma timá ámikaiye: 19 “uyátáráana-nako! Áánûqtuni amuné-náqá máane. maannâ aónanaa únnae. 20 itaao! ketáái títaubikoma maan-ánúráqá nunamummá Áánûqtukaqa tirááē. ááqibo emá ení waayúkagaraq miráuma kétéē. Yérútáárebaq mibáqá nunamummá mó tero!” téna wemá tiráiyē. 21 Ítuma minnáyaba óq-aimma tiráiyē: “aargô, itaao! óq-kanaama yínaamoema mi-kánááyábá íma anuraqá íma Yérútáárebaq nunamummá tinóne. 22 emá ení waayúkagaraq nunamuqtábámá íkéitaaē. paá-wataama kétéē. atóbamayikai-yataaqa Ítiráaeo-wayukarake kéipoana nunamummá-tí-yátááqtábá arupú umá ketáá kéitaunatae. 23 mi-kánáamá yíniye. árainma mi-kánáamá íbêqa wáiyē. waayúkama árain-nunamuqtabama yeráwáqá mûtûq yirummá améta Áánûqtuni árain-aikaraqa nunamummá ketibotáá Áánûqtukaqa tínoe. owé. ketibotáá Áánûqtu yeráwáqá mûtûq yirummá améta Áánûqtuni árain-aikaraqa téta mirá-káyúkábá Áánûqtuma kákaiye. 24 Áánûqtu wenamáárîq aágoma máipoana waayúkati yirunóbáqá aágoma Áánûqtu wenamá

maqikáné iné. Áánûqtu aágoma máinapoana máqtemma yetí aágogaraq wekáqá nunamummá tínobo. aágogaraq tétama mútûq yirummá ámiketa Áánûqtuni árain-aikaraq nunamummá tínobo.” téna Ítuma tiráíye. ²⁵ maamin-íníkomá timá ámikaiye: “Metáíya (Káríqto) kumínayaba kéitaune. wemá kuména máqte-qtataaqa kéitaipoana máqte-qtataatabama timá-timinitae.” téna tiráíye. ²⁶ Ítuma abarokáq timá ámikaiye: “kemá kétima-amune minná kemúne.” téna tiráíye. ²⁷ mikáqá wení iyápó-annama irááe. iréta Ítuma maamin-íníkoté wataá-wataa kétitata wení iyápó-annama ya káoneta yáaqtaba urááe. yeráwápíké móra-nakoma íma ítama aónaraiye: “nóiqtaba kákaiyo?” téna “nôraq itaa wetê wataá kéteno?” mirá téna móra-nakoma ítiraiye. ²⁸ miráitana min-íníkomá no-táwémá mikáq yuwéna anó-marupaqa uréna mibáq waayúkama timá yímikaiye: ²⁹ “iréra! móra-nakoma ya aónaaro! wemá máqte-qtataariq naayóbákáráq íbêkaraq kéuna-yataaqtaba wemá timá tímikaiye. wemá Metáíyawabiyo?” min-íníkomá téna tiráíye. ³⁰ áaqibo waayúkama anó-marupake yuwéta Ítunopaqa kéowata ³¹ mi-kánááráqá wení iyápó-annama waku-waku tirááe: “Aráábaeo, pááqyamibo paá naao!” téta tirááe. ³² áaqibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “ketí kaawéqá wáitaq abo keráwáqá maannáyaba íkeitaae.” Ítunopaqa kéowata ³³ mi-kánááráqá wení iyápó-annama wemmá kéitaimma wemmá kéitaimma urááe: “móra-nakoma aáwaqa maméta irááô?” wemmá kéitaimma wemmá kéitaimma urááe. ³⁴ Ítuma miraráá téna timá yímikaiye: “ketí aáwaqa miráuma wáíye. kemá

timátíkárai-nakoni aúyánámma waránáare waqma mayaíma tímikaimma mamá ánatanaare.” téna Ítuma tiráie. Támériabake-kayukama kéowana Ítuma yimónarena óqa waéqma itaí-áímma tiráie: ³⁵ “keráwáqá tiráama miráuma kétee. ‘kaayaqté-kaayaqte-wiyokoni mi-kánaágóni arupimma yómma anagánoe.’ abo kétune tú maréra! yómma aónaaro! yókóma íbêqa anagégaiye. ³⁶ íbêqa arammá kúqtín-nakoma wení ápêqa kémayaitana arammá watúq-watuq umá wánin-aramma kútúma ayúgutaie. miráumaraa úbî-nakogaraq arammá kúqtín-nakogaraq yimuqá maráyóye. ³⁷ tiráama áraíne ‘móra-nakoma arammá ánayumma kéubitana káqo-nakoma arammá kútúma ayúgutaie.’ ³⁸ ááqibo keráwáqá arammá kútúma ayúma kúyoro téqa timá tikaraune. ááqibo min-aráqtábámá keráwáqá íma uqmakéqa íma kawáá urááe. káqo-yuma maamin-arákqábá ôriq umá mayaíma matááwaqa ááqibo keráwáqá paá ya ayúgéguyoe.” téna Ítuma tiráie. Ítuma mi-kátáagóni áaimma abarokáq ítiraiye. mirá-uraiye. ánayumma wení watáama wáie. waayúkama yókáá mááe. móra-nakoma Ítuni watáama waayúkati yirupi kéubitana anaaékaq káqo-nakoma wení iyápó-annabike íráqôn-aaimma arakáá waayúkati yirupiké aónaniye.

³⁹ maamin-íníkóni watáaboana netuqyaa Táméria-wayukama anó-marupake Ítuqtabama yirupi kéitaae. min-íníkó tiráie: “wemá timá tímikaiye kemá máqte-qtataariq naayóbákáráq íbêkaraq kéuna-yataaqtaba wemá timá tímikaiye.” téna máqtemma min-íníkó timá yímikaiye. ⁴⁰ miráipoana

maami Táméria-wayukama Ítunopaqa kégumeta inaa-inaa tirááe: “ketáátê ya mááo!” téta tirááe. kaayaq-yúpáámá yéráwátê máqe-uraimma wení wataama tiráitata ⁴¹ óq-wayukama netuqyaamá yirummá ámikaae. ⁴² anaaékaqa maamin-íníkáommá yemá timá ámikaae: “áqnáabaq emá ténayababoaqtaa Ítuqtabama tirummá ámikaunatae. íbêqa ketáá kenamáárîq Ítaraunatae. tirupi kéitaunatae maan-nákómá áraine wemá máqtemma yirummá amíya-kayukama yeqtí atóbamaqyikai-naqa máíye.” mirá téta tirááe.

⁴³ kaayaq-yúpáámá ánatagitana wemá iyuwéna Kááriribaqa kégoena ⁴⁴ Ítuma wenamáárîq tiráíye: “Áánûqtuni amuné-nákómá wenamáápaqa íma anón-awiqa wáíye.” téna tiráíye. ⁴⁵ Kááriribaqa itata mibáq-wáyúkámá wemmá yiqtabá yimuráámuq marákáraae. yeráwáqá yenamáárîq ayú maqnánó-kanaabimma Yérútáárebaq máqe-uraawana máqte-qtataariq kéí-qtataariq mibáq immá aónaraae. ⁴⁶ anaaékaq Ítuma môragaraq Kéinabaqa Kááririmarukaqa yauweré iráíye. mibáq áqnáabaqa nommá waéqma wááéni-nomma aúkáiye. móra-ano-naqa Kápéranabake wenáanikoma karímá ákaraiye. ⁴⁷ Ítuma Yúríabake Kááriribaqa yináímmá ítátuwena miráipoana Ítunopaqa min-ánó-nákómá ko tiráíye: “ketáanima puiné kéibo. iré mamá atóbamakao!” téna min-ánókómá timá ámikaiye. ⁴⁸ maaráá Ítuma tiráíye: “paá kéqokeq-awaameqa íaonareq keráwáqá tirummá íaminoe.” téna Ítuma tiráíye. ⁴⁹ anónakoma mibáq tiráíye: “anoko! ketí iyápómá puínabo kuké aónaao!” téna tiráíye. ⁵⁰ Ítuma

timá ámikaiye: “kóaa! ení áanikoma paá mániye.” téna tiráiyé. miráuma min-ánó-nákómá Ítun áama ítama arupi maréna Ítunopake kóuraiye. ⁵¹ min-ánókómá kégumitata wení kaqtó-wayukama aapaq wenaitaatán uréta timá ámikaae: “ení iyápóma íbêqa paá máiyé.” téta tirááe. ⁵² min-íyápógóní aboámá ítama aónaraiye: “nóin-aabauma wení kokoq yámma ánatayakaraiyo?” téna ítama aónaraiye. kaqtó-wayukama minnáma yauwéqma tirááe: “aabaúma yotéqma móraitana kokoq yámma ánatamakaraiye.” téta tirááe. ⁵³ min-ábáúma mimórá-kánááráq Ítuma timá ámikaiye: “enáanikoma paá mániye.” téna aboámá aákaq makáiyé. aboágáráq máqten-araabanogaraq ábâqawaagaraqa yirupi kéitaae. ⁵⁴ áqnáabaq-awaameq-yataaqa Kéinabaq wááéni-nokaq uráiyé. ááqibo Yúríabake yuwéna Ítuma Kááriribaq mikáq keqnáámmá mi káqon-awaameqa uráiyé.

5

Tabaati-yúpááyábámá

¹ anaaékaq Ítiráaeo-wayukati óq-oniqtabama Ítuma Yérútaárebaq utáiyé. ² Yérútaárebaq mibáq nokaayúkáqá wenáwîqa Batétara waaqókáq tipí-tipigoni oqtaráqá wáiyé. mi-nókááyún áwábaqa móra-tiyaapaq púgágîq-nama wáqe-uraiye. ³ mi púgágîq-naupaqa taíbaq-wayukama yipaq atááe. yaímma yúrama karoparáiyé. yaímma yítauqa arúkeq-arukeqa urááe. yaímma yítauqa yabitimáguraiye. tébakaq-wayukama yíyiyaa-kareremma urááe. nommá karááqto ínayabae téta

awé urááe. áqnáabaq náawabi nommá karááqto ipí kukáitana wení áiyayaakoma akoqnáá íniye téta waayúkama yúyánápí ítaraae. ⁴ yúyánápíké tiráama kaqtó-wamma Áánûqtunopake móra-mora-taoqa nommá waéqma uréire uráíye. ⁵ abo mórama karí-náqá kaumo-tíyáákágáráq abapaké kaumo aúqá (38 karitimaatimá) karí maéna máqe-uráíye. ⁶ Ítuma aúyánámmá ítaraiye min-nákómá karímá naayóbáq matáíye. ááqibo mibáq min-náqá aipaq atáitana aónatuwena Ítuma ítama aónaraiye: “emá atóbaiyaba kákaiyo?” téna Ítuma ítama aónaitana ⁷ karí-nákómá yauwéqma tiráíye: “anón-nako! yaímma-wayukama kemmá íma tiyáátoqma nokayúpímmá nommá karááqto ipímmá tikéwae íkéoe. kenamááríq minópímô kumónae téqo kéunama káqo-yu yenókáá ketí aammá kunaúyakewae kéoe.” téna tiráíye. ⁸ Ítuma timá ámikaiye: “itóaa! itó éyaq ení yuwaiqá yawátama mamé minnágaraq uréire uwo!” téna akoqnáá umá tiráíye. ⁹ páátákáá min-nákómá kátobakena wení yuwaikáráq yawátamena kóuráíye. aanibo mi-túpáámá Taabati-yúpáámá aagai-yúpáámá wáqe-uráíye. ¹⁰ miráipoana Ítiráaeo anó-monoq-wayukama timá amíqmeta urááe: “íbêq-yupaama Tabaati-yúpááraré. emá ení yuwaikáráq íma mamé uréire uwo aagai-yúpááraré!” téta timá ámikaae. ¹¹ wemá timá arútá-yimikaiye: “mamá atóbatikai-nakoma ení yuwaiqá yawátama mamé waao titaq mamé kéyune.” téna timá yímikaiye. ¹² anó-monoq-wayukama ítama aónaraae: “min-nákómá timákáitaa mamé yénama náawabiyo?” téta ítama aónaraae. ¹³ ááqibo atóbai-

nakoma íma ítama arútaraiye Ítuqtabama náawabiyo téna Ítuma taígani-kayukabike péqma yútúgitana atóbai-nakoma íaonaraiye. Ítuqtabama íma ítaraíye wé náawabiyo. ¹⁴ anaaékaq min atóbamakai-nakoma Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naopaqa Ítuma aónatuwena timá ámikaiye: “aákaq maraaó! emá kátobaane. móragaraq ení kebó-yátááqá kúmiq-yataaqa íma uwo! íbêqa pááqya-karima matááne. anaaékaq anópi wíyátábámá yabíqma arutaaó!” téna Ítuma timá ámikaiye. ¹⁵ min atóbai-nakoma yuwéna Ítiráaeo anó-monoq-wayukama timá yímikaiye: “min-nákómá wenamáárîq kemmá atóbamatikaraiye.” téna Ítuqtabama timá yímikaiye. ¹⁶ karí kátobamayikena mirá-qtátáárîq Ítuma kéinapoana Tabaati-yúpááráqá anó-monoq-wayukama wemmá áaimma átáma waqmá ikamínéta abáá-uráae. ¹⁷ ááqibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “ketiboó, íbêqa mayaí kémayaitaqa miráipoana mayaímá mimóráîq umá kémayaune.” téna tiráíye. ¹⁸ min-áíqtábá Ítiráaeo anó-monoq-wayukama ókaraq-okaraq umá wemmá abáá-uma uréire urááe. Tabaatiráqá aammá aúmakaan-aimma araténa Áánûqtutaba “kenamáa ketiboé” téna tiráíye. min-áíková máma wekáráq Áánûqtukaraq mórai uráitata anó-monoq-wayukama abáá-uma ikamínéta urááe. ¹⁹ Ítuma maannáyaba yauwéqma tiráíye: “kemá túyánámmá ítama kateko umá keráwáqá kétima-timune. áanikoma wenamáa wenamáárîq máqte-qtataaqa íma íné imíye. paá aboámá kéí-qtataaqa

káonena minnáma áanikoma mimóráiq kéiyē.
²⁰ aboámá áanikomma ôriq umá weqtábámá amuqá
 kémarakaipoana kákaitana aboámá máqte-qtataariq
 kéi-qtataaqtabama áanikomma káraatiye. ²¹ aboámá
 pukáipike kátobamakaitana paá áanikomma
 pukáipike mimórá miráuma kátobamakaiye.
 miráuma mórariq umá aúwaraimma aboámá
 ámikaitana paá áanikoma mórariq umá aúwaraimma
 mórá náawanabi ákái-naqa ámikaiye. ²² ítáaro!
 aboámá máqte-kayukama yawááq íma umáyikaniye.
 ímiye! áanikoma yawááq-umayikai-aiqtaba wemmá
 ayuwáinana tíniye. ²³ miráipoana wé náayuwabi
 áanikoqtabama áwíqa múte kéyauyowana miráuma
 mórariq umá aboán áwíkaa kéuwiye. náayuwabi
 áanikon-awiqa múte íkéyauyowana miráuma mórariq
 umá aboámá wemmá timákái-naqa wenáwíkaa
 íkéuwiye. ²⁴ kemá túyánámmá ítama ôriq umá
 kateko umá keráwáqá kétima-timune. náawabi
 ketáama iténama kemmá timátíkárai-naqa arummá
 aménama aúgen-auwaraimma matúq-matuq umá
 mái-yataaqa kémayaiye. wemá íma yawáá kéena
 ímiye! arummá amína-nakoma áqnáabaq arun-
 iyápómá pukáipike itó-urena matúq-matuq umá
 paá mániye. ²⁵ kemá túyánámmá ítama ôriq umá
 kateko umá keráwáqá kétima-timune. mi-kánáámá
 yínatama áraine. mi táoqa áaimma kátenama mibáq
 yirun-iyápómá pukuráa-kayukama Áánûqtuni
 áanikon-aama itétama náayu-naayubi yirummá
 amétama yeráwáqá matúq-matuq umá paá mánœ.”
 Ítuma téna tiráiyē. Óq-wataama timá yímikaiye:
²⁶ “áraine. ketibomá Áánûqtu wenamááríq aúwarai-
 qtataaqa áqnáabaq pááq-urainapoana miráuma

móraiḡ umá kemá áanikoma aúwarai-qtataaqa móraiḡ umá tirunóbáqá wáíye. ²⁷ kemá Waayúka-Araakoma máunaboana ketibomá kemmá áanikoma akoqnáá-yataaqa tímikaitaq waayúkama mamá yainánúne. ²⁸ maannáyaba íma iyánáaq uwo! ááqibo mi-kánáámá yínatama yúma pukuráá-kayukama maiqnóbáq máetama áama itánópoata ²⁹ muríanóbákénábi maiqnóbákémá utátuweta uínoe. máqte-kayukama itó-inoe. yaímma íráqô-qtataariḡ uráá-kayukama paá matúq-matuḡ umá mánoe. tébakaḡ-wayukama táíḡo-qtataariḡ uráá-kayukama yawááq-uma-ikanune. ³⁰ kenamáa kenamáárîḡ máqte-qtataaqa íma onááq únnae. kemá tíkáî-qtataariḡa íkeune. ááqibo tímátíkái-nakoni ákáî-qtataariḡa kéune. miráipoana paá kéiteḡ ítama kéyainaunana ketí yaináuna-yataakoma arupú kéíye.” téna tiráíye. ³¹ Ítuma óq-aimma tiráíye: “keráwáqá kemmá kenamáárîḡ áraimmo tímá tímênaqa tirummá íaminobo paá kaayaḡ-wáíḡóbi kaumo-wáíḡómô tímá-timiyaatama mikáḡ itánúnatae. ³² ááqibo óq-nakoma ketibomá wemá ketáaiḡtabama áraimma keráwáqá kétima-timitaq wenáama árain-aimma kététaḡtae ketáá kéitaunatae. kenamáa ketábámá íketune. ³³ keráwáqá Yóáane nommá perái-nákónôpaḡa taíbaḡ-wayukama tímáyíkaraiye. mi-káyúkámá Yóáanema ítama aónaraawana wemá arupú umá yawwéqma tiráíye. ³⁴ paá-wayukama Yóáane máqḡ-uraipoana wenáayabama kemá túyánámmá íkéitaune. maamin-áímmô túnnaḡa keráwáqá tíwâqnaa umá atóbamatikaiyabae téḡ kéténe. ³⁵ Yóáane wemá ókáá kamá tágaraitaq pááqya-kanaama

keráwáqá min-ópí timuqá kémaraae. ³⁶ Yóáane ketáaiqtabama akoqnáá umá ítaraiye. ááqibo óq-yataakoma ketí mayaímá mú mikáq akoqnáá umá keqtábámá kétee. mayaímá mamá ánataao téna ketibomá tímikaitaq maami-máíyáímô mayáunama áraimma ketibó timá tíkaraitaq káonaae. ketibomá mayaaó téna timátíkáitaq iráune. ³⁷ aanibo ketibomá timátíkáimma wenamááríq káqo-yu ketáaiqtaba timá yímikaiye. ³⁸ wenáama aati-aatimá ikéiteqa wenóíkaqa aati-aatimá íkaoneqa kemmá timátíkárái-nakaq tirummá íkamepoaqa keráwáqá ketiboní aagómá watúq-watuq umá tirupi íma wáíye. ³⁹ Áánûqtun áama agamatán-áípí ketáaiqtaba kétiye. keráwáqá anó-monoq-wayukamo maamin agamatán-aimma abáa-abaa kéeqa áaimma íkeitaabo watáama paá kéyorautopoqa min-aúgén-áúwáráímmá mayánúne téq túyánámmá kéitaae. ááqibo paá kéyorautopoana keráwáqa min-aúgén-áúwáráímmá íma yíniye. ⁴⁰ ókaraq-okaraq timá yímíkaimanibo máqtemma keráwáqá ketôpaqa iréq maamin-áúwáráímmá mayáítááqá íma kéitaae. ⁴¹ kemá íma keráwáqtabámá ketíwíqa múte yaúyóro téqa íketune. ⁴² minnâ keráwáqti táaimma káoneqa Áánûqtuni akaí-yátááqá tirupi íma wáíye. ⁴³ ketiboní náapaakaraq mamé kéyune. ááqibo keráwáqá kemmá ikétiwiraae. móra-nakoma paá wení náapaakaraq mamé yínaqa keráwáqá wemmá awiránóe. ⁴⁴ keráwákáán uráa-kayukama náaraq umáwaq tirummá kanaaráq timínô? kanaaráq ítiminoe. keráwáqá yiyuwáiyata keráwáqti tíwíqa wenámí-kenamin umá múte yaúyóro. ⁴⁵ kemá keráwáqá ketibon-áúbáqá túbi marániye ítero.

Móteti tirummá umátikena tíwâqnaa íniye téq túyánámmá kéitaao Móteti wenamáa keráwáqti túbi marániye. ⁴⁶ keráwáqá Mótetima tirummô kámeqa kemmá tirummá timínoe. ááqibo wení aúbabi keqtábámá agatáiye. ⁴⁷ agatáimma tirummô íkámeqa náaraq umáwaq ketáama tirummá amínéq onábiyo?” téna Ítuma tiráiye.

6

¹ anaaékaq Ítuma anó-nokayukon áwîqa Kááriribaqa nopí-káárebí meran-ábápáq uráiye. ² ááqibo Ítuma kégoitata karí atóbamayikain-awaameqa aónawaeta taíbaq-wayukama anaaé wakááe. miráitata ³ Ítuma anuraqá wení iyápó-annagaraq umáqe-uraae. ⁴ Ítíráaeo-wayukati kótámaki-kanaama waaqókárîq uráiye. ⁵ Ítuma múte aónaimma taígani-kayukama wenôpaqa kéyewana káonena Píripiqtaba timá ámikaiye: “náakakena taíbaq-awaaqa meyaníq umátaawaq maami-káyúkámá yiménúnataabiyo?” téna Ítuma Píripimma ítama aónaraiye. ⁶ Ítuma wemô miráini-qtataaqa ítáreboana paá Píripimma kumá yumá ítarena ⁷ Píripi yawwéqma Ítumma timá ámikaiye: “abapaké kaayaq-wíyókón arupi óqta-mayaima mamáta móra-mora-nakoma móra-mutaaqa yínî-kaaweqa yiménúnatae.” téna yawwéqma tiráiye. ⁸ Ítuni iyápó-annabike móra-waigon-awíqa Áánaru Tááimoni Pítaan ábâkoma Ítumma timá ámikaiye: ⁹ “móra-iyapogoma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaqá káqtútai-noyaakaraqa matokáiye” téna “ááqibo kágínagoma íma maami-máqté-káyúkábímmá

kanaaráq íiniye.” téna Áánaru tiráiyē. ¹⁰ tiyáápaq-tiyaapaq-tiyaakagaraq-wayukama (5,000) máqe-uraawana íráqôn-aapeqa netuqyaa wáitana wení iyápó-annama timá yímikaiye: “máqte-kayukama týata maraq máero.” téna tiráiyē. ¹¹ ááqibo Ítuma yammá maténa “Áánûqtuo, maan-ááwáqô timénayabataa timuqá kémarakaune” timátuwena mikáq-mikaq umá yímíqme uréna keqnáámmá káqtútai-noyaaqa maténa mikáq-mikaq umá yímíqme uráiyē. ¹² yeráwáqá kanaaráq umá mikááwéqá mamá yáawana wení iyápó-annama timá yímikaiye: “aqtó-átómá aítma aíkuyoro yaímma páabaq íyúwáaro.” téna tiráiyē. ¹³ waayúkama móra-tiyaapaq-yamma nátuweta aqtó-átómá tiyááka uréna títaupake kaayaq-kamáágúq-únámá aítuma ógiqmakaae. ¹⁴ waayúkama min-ánón-áwááméqá immá káoneta tirááe: “áraine. maan-nákómá Áánûqtuni amuné-náqá marabí ku máiyē.” téta tirááe. ¹⁵ Ítuma mi-qtátáátábámô kéitenama anuraqá páátákáá wenamáa utáiyē. wemmá awíqmeta koma yeráwáqtí anón-naqa tarôq umá máena yabíqyikaikaae téta kétéwana Ítuma ítátuwena páátákáá yiyuwéna anuraq utáiyē. ¹⁶ Ítuma anuraq máitana aaqá enánéna yúmáran immá wení iyápó-annama yenamáa Káárirí-nokayukaq kukááe. ¹⁷ nopí-káárebí utéta aqtamá Kápéranabaq wínéta urááe. Ítuma paá anuraq máena yeráwáqtôpaqa íiraiqtaba aaqá ékáiyē. ¹⁸ akoqnáá-uwaa kéyoraitana nokómmá ôriq umá karááqto uráiyē. ¹⁹ ayau-yatáraké non aúkáapi warárituqme kéyeta nopí-káárebíké Ítuma non ámûraaqa yetôpaq kéitata

aónaraae. yeráwáqá ikatîq urááe. ²⁰ ááqibo Îtuma timá yímikaiye: “kemíbo ikatîq íoro!” téna tiráíye. ²¹ yeráwáqá Îtumma nopí-káárébí auwiránéta urááe. kéowana ááqibo páátákáá yeqtí nopí-kááregómá min-ábápáq wínéta opáqá áqa irááe. ²² íbêqa iyápó-annama yuwéta nópí-káárebímô kéowatama taígani-kayukama yimónaraae. óq-aabayaannapimma yeráwáqá mi-káyúkámá aónaraamma kímora nopí-káárábimmá iyápó-annama yenamáa máeta kóuraae. ²³ Îtuma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákáráq yímikai-marukaqa waaqókáqá Táíbíriati mibáké káqo-nopi-kaarema irááe. ²⁴ maa-táígání-káyúkámá Îtugaraq wení iyápó-annagaraq aónaamma íma máawata miráitata yeráwáqá Kápéranabaqa nopí-káárébí maréta Îtumma abáá ineta urááe.

Îtuma tirukóni-aawaqtabama watáá-wataa kétiye.

²⁵ “aanibo yeráwáqô Îtummo káonetama nokómmá meran-ábápáq máitata ítama aónaraae: “Aráábaeo, náa-taoraq maamibáqá yénnabiyo?” téta Îtumma ítama aónaraae. ²⁶ Îtuma yauwéqma tiráíye: “áraimma kétima-timune. keqtábámô tibáá kéomma kemô anón-awaameq-yataariq únayataba íma tibáá kéobo ááqibo kemô tímúna-kaaweqa namá tímûqa yaitaq ókaraq kaawéqá timíkáae téqa tibáá kéoe.

kemá keráwáqtí aáwaqune.

²⁷ keráwáqá wáqena kabiránin-aawakoni mayaímá íma máyáaro. máqte-kabirani-qtataakoma íma mamá túbáqá máráaro! keráwáqá aáwakoma watúq-watuq

umá wánin-aawakoma kétékaiyo. kemá Waayúkagon-Araaqa ketôpaq ketibomá Áánûqtu wenáwîqa ikámakaipoana mirán-ááwáqá watúq-watuq umá wánin-aawaqa timénúne.” téna Îtuma tiráiyé.

²⁸ Îtumo kaawéqtábámô timá waayúkama íma ítama arútareta yeráwáqá Îtumma ítama aónaraae: “náaraq umátaawaq Áánûqtuni mayaímá wení amuq-yatááqá kanaaráq mayanúnataabiyo?” mi-káyúkámá mirá téta Îtumma ítama aónaraae. ²⁹ Îtuma yauwéqma tiráiyé: “maami-máyáímá Áánûqtuni mayaíyé. keráwáqtábá timákáitana kúminakaq tirummá áméro.” téna Îtuma tiráiyé. ³⁰ waayúkama timá ámikaae: “nóin-anon-awaameqa inataawáq ketáámá emmá tiruqtáá aménúnataabiyo? ení mayaímá nóinabiyo? ³¹ ketáái títaubikoma kokoq-márúkáq karaaqtatááqá íma wáikaq Áánûqtuni aúbabimma miráuma maannáe. ‘aawaqa wíyôpake wemá yimíq-yimiq uráiyé.’” Áánûqtuni aúbabi mirá téna kétiye. ³² miráitana Îtuma mi-káyúkámá timá yímikaiye: “árainma kétima-timune. maamin-ááwáqá wíyôpake Móteti wemá íyímikaiye. ááqibo Áánûqtunopake árai-kaaweqa ketibó íbêqa keráwáqá kétimiye. ³³ aawaqa Áánûqtunopake yuwéna maa-márábí kuména maa-márábí-káyúkámá aaramá waamá wemá yeráwáqtí yirun-íyápógóní kaawéqá kényimiye.” téna Îtuma tiráiyé. ³⁴ waayúkama inaa-inaa tirááe: “anóko, maamirá-kááwéqá aati-aati étaa keqtáámá timíkááe.” téta tirááe. ³⁵ Îtuma timá arúta yímikaiye: “kemá kenamáárîq matúq-matuq umá mái-aawaqune. náawabi-naawabi ketôpaqo

yénama íma áa yániye. náawa-naawabi kemmá arummô timénama íma non-áá akániye. ³⁶ kemá keráwáqá kétima-timune. kemmá kétimoneqanibo íma keráwáqá kemmá tirummá kétime. ³⁷ máqtemma ketibomá tími-qtataaqa ketôpaqtaa yínoe. náawabi-naawabi ketôpaqa yínaqa wemmá íma watuwánúne. ³⁸ ketúyánákáq tikáinaiq íonaq Áánûqtunopake kukáupo paá wemô timátíkái-nakoni aúyánákáq kuké-mayaune. ³⁹ timátíkái-nakoma wení aúyánámmá miráuma wáiyē. máqte-qtataaqa tímímma móra íyuanunaboqa ááqibo ánatai-yupaama máqtemma tími-qtataaqa múte ító-umayikanune. ⁴⁰ ketibon-aúyánákó mirá kéiyē. máqtekomo kemmá ketáanima káoneq tirummô kétimeqa aúgen-auwaraimma matúq-matuq umá paá mái-yataaqa íbêqa áaimma átáma kéimma ánatai-yupaama yemmá múte ító-umayikanune.” téna Ítuma tiraiye. ⁴¹ Ítuma tiráipoana “kemá Áánûqtunopake árai-kaaweqa máune.” téna titata Ítiráao anó-monoq-wayukama timú-timun-aimma kótéyáté urááe. ⁴² maan-áímmá tíq-tiq umá tirááe: “maaminná Ítuma Yótêbin áanikobiyo? wenaboámá wenanóagaraqa ketáámá ítaraunataabiyo? nôraq itana ‘Áánûqtunopake kukáune’ kėtiyo?” mi-káyúkámá téta tirááe. ⁴³ Ítuma yetí yúyánámmá ítátuwena timá yímikaiye: “keráwáqá íma nárunarun-aimma tero!” téna tiráiyē. ⁴⁴ óq-aimma Ítuma tiráiyē: “ketibomá timátíkái-nakoma wemô móra-nakoma ketôpaq yabiti máena yíniye. ááqibo ketibomá móra-nakoma íyabiti máena wemmá ketôpaq íma yíné iné. náawabi ketôpaq yin-náqá

ánatai-yupaama wemmá múte itó-umakanune.
⁴⁵ Áánûqtuni wannaabí Áánûqtu wení amuné-
wáyúkámá agatááe. máqte-kayukama Áánûqtu
yiráátiniye. minnáyaba yemá náayubi ketibon
áama itétama náayubi yemmô yirááti-qtataaqa ítama
arutétama yeráwáqá ketôpaq kéeye. ⁴⁶ móra-nakoma
ketibommá íaonaraane. kímora-naqa Áánûqtunopake
kúmîn-nakoma wenamáa ketibommá aónaraiye.
⁴⁷⁻⁴⁸ áraimma kétima-timune. náawabi arummá
kétimenama aati-aatimá matúq-matuq umá
kémaiye. kemá matúq-matuq umá mái-aawaqune.
⁴⁹ keráwáqtí títaubikotaa kaqamáapaqa yímikain-
aawakon áwîqa máánna Áánûqtunopake kúmitata
nátuweta pukurááe. ⁵⁰ náawabi maakáq-ááwáqá
Áánûqtunopake kúmin-aawaqa nénama wemá
ípuiniye. ⁵¹ kemá kenamáárîq Áánûqtunopake
kukáunama aati-aatí paá mái-aawaqune. náawabi
maamin-ááwáqá nénama aati-aatí paá matúq-
matuq umá mániye. min-ááwáqá tímúnnama
minná ketúmiye. maa-márábí-káyúkáyábáé téq
kukáune. ááqibo ketúma yiménúnaboata yemá
aúgen-auwaraimma mayánóe.” téna Ítuma tiráiyé.
⁵² maami-qtátááqtábá anó-monoq-wayukama aamá
móté-maté umá tirááe: “náaraq umá wenaúma
timínataaq nanúno?” téta tirááe. ⁵³ ááqibo Ítuma
timá yímikaiye: “ítama arútáaro! Waayúkagon-
Araakon aúma íma néqa wení naaegáráqá íma
néqa aúwaraimma keráwáqá paá íma mayáinoe.
⁵⁴ náayu-naayubi ketúma néta ketí naaemá néta
íya-kayukama aati-aatimá matúq-matuq umá
mánopoata ánatai-yupaa máqtemma ketúma náiyáqa

yemma múte itó-umayikanune. ⁵⁵ ketúma kateko-ááwáqá wáitana ketí naaemá áraimma naí-yátááqá wáíye. ⁵⁶ náawa-naawabi ketúmo néna ketí naaemô néna ína-waigomma wení aágoma tirunóbáqá mánipoaqa ketaágoma wenarunóbáqá mániye. ⁵⁷ máqten-auwaraimma ketibomá timátíkái-nakoma wenaúyánákáráq kéena miráuma mórai q umá ketiboní paá máí-yataaqa ketê wáíye. miráipoana móra-nakoma ketúma nénama arunóbáqá ketí máí-yataaqa mayániye. ⁵⁸ maamin-ááwáqá Áánûqtunopake kukáíye. títaubikotaa kaqmáápaqa nátuweta pukurááe. mirán-ááwáqá íma wáíye. ááqibo náawabi maamirán-ááwáqá nénama matúq-matuq umá mániye.” ⁵⁹ Ítuma Kápéranabaqa monoq-náúpáqá kéyiraatena mirá téna timá yímikaiye.

Ítuma paá matúq-matuq umá máí-wataagoni áaimma matokáíye.

⁶⁰ ááqibo yaímma wení iyápó-annama maamin-áímmá kéiteta yé tirááe: “maamin-áímmá ummaamá kéyaiye. náawa kanaaráqá itáné inábiyo?” téta tirááe. ⁶¹ Ítuma wenaúyánánóbáqá wení iyápó-annamo aamô karáán-aimma ítaraiye. miráitana wé timá yímikaiye: “maamin-áíkkómmá túyánámmá ítama yuwánéraq kéoo?” téna Ítuma timá yímikaiye. óq-aimma Ítuma tiráíye: ⁶² “ááqibo keráwáqá aónáíyanamo Waayúkagon-Araaqa naayóbáqô maéwai-marupaqa uínaqa nôraq íno? ⁶³ Áánûqtuni aágoma máí-yataaqa waayúkama yetôpaq kéyimiye. ááqibo túgotaa íma tíwáqnaa íné íné. maamin-áímmá keráwáqá timá tímikaunama Áánûqtuni máí-yataakaraq wení aágogaraq paá

máie. ⁶⁴ aanibo keráwáqtí aúkáapimma yaímma-wayukama yirummá íma kétime.” téna Ítuma óq-aimma tiráie: ⁶⁵ “miráipoaq timá tímikaune minná ketibomá móra-naqa íma timákainena ínanama wemá ketôpaqa íma yíné iné.” téna Ítuma tiráie. naayóbáqá Ítuma aónatukaiye yaímma-wayukama íma yirummá kámeta anaaéma ikéwareta kéokayukama ááqibo wemá webómô agayakánín-naqa wemmá aónaraiye. ⁶⁶ maamin-áímmá ánatagitata taíbaq Ítuni iyápó-annabike ayuwéta yauwéqma kóuraae. ááqibo kó éta íma wetéma ókaraqa uréire uráae. ⁶⁷ miráitana Ítuma min-ánnámá tiyááka naikamá kaayaq-wáyúkámá áqnáábaq yááyarena timá yímikaiye: “keráwákáráqá tiyuwéra kégo?” téna Ítuma tiráie. ⁶⁸ Tááímoni Pítaa maará téna timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, náawanoparaq ónúntaabiyo? aati-aatimá paá matúq-matuq umá mái-aimma ení áama matokááne. ⁶⁹ ááqibo ketáámá tirummá ámikaunatae. enamáa emá Áánûqtuni katekomá aokaq-náqá máanataa ketáa kéitaunatae.” téna Pítaa tiráie. ⁷⁰ Ítuma ye táaraqa yauwéqma timá yímikena tiráie: “nôraq inábiyo? kemá kenamááríq keráwáqá tiyááka umá kaayaqá ketúyánákó kéticaipoaq matáunama móra-naqa Tááqtaan-aagogaraq máie.” téna tiráin-naqa ⁷¹ wemá Yúqtaati aboámá Tááímoni Itikáárioti wemá wenamáa tiyáákagaraqa kaayaq-iyápó-ánnábíkémá wemá anaáekaq namuro-wáyúkábí Ítumma awíqmena wíniye.

Îtuni ábâqawaama wenáaraqá ikéitaae.

¹ anaaékaq Îtuma Káárirí aúkáapi márûtaba-marutaba uréire uwáena uráíye. Ítíráaeo anó-monoq-wayukama Îtumma ikamínéta owana Yúríabaq íuraiye. ² ááqibo Ítíráaeo-wayukati ayú maqnáno-kanaama áwîqa pórábónakaa-naupaq ayú maqnarááe mi-kánáámá waaqókárîq itanabóana ³ wení ábâqawaama timá ámikaae: “ení iyápó-annama mibáq emô mayáana-mayaima aónanobo maa-márúqá yuwé Yúríabaq waao. ⁴ móra-nakoma wé máqte-kayukama wemô náawabiyo téta wemmá aónaineta íyanama wé íma aúpáqá mirá íiniye. ááqibo maami-qtátáárîqô ínéma máqte-kayukati yúraqaq itó-ure mirá kéinata emmá aónaaro.” téta timá ámikaae. ⁵ áraíne. wenábâqawaayugaraqa íma yirummá améta anaaemma íwakaae. ⁶ Îtuma timá yímikaiye: “ketí kanaamá íma pááq uráíye. ááqibo máqte-kanaama minná keráwáqti kanaamíye. ⁷ maa-márábí-káyúkámá keráwáqá íma webó kágatikaae. ááqibo kemá yeqtí táígoniq on-ááímmá timá abarokáq kéunataboata kemmá webó kágatikaae. ⁸ keráwáqá kenamáárîq ayú maqnáíbáq ko aónaaro. ketí kanaamá íma pááq uráipoaq kemá ígo-aonanune.” ⁹ maamin-áímmá ánatagitana Kááriríbaq wemá máqe-uraiye.

Îtuma ayú maqnaamá ko aónaraiye.

¹⁰ ááqibo áqnáabaqa ábâqawaayuma ayú maqnáíbáq kówana wemá anaaékaq aúpáq utáíye. miráipoana waayúkama wemmá íaonano. ¹¹ máqtemma Ítíráaeo-wayukama ayú maqnaapí weqtábá abáá urááe: “náakaraq mín-náqá

máiyó?” téta ítama aónaraae. ¹² waayúka-
aukaapimma yaímma-wayukama wé kanaa-naré
kétewata yaímma-wayukama wé kaaqaari-naré
kétewata miráuma nóbíq-naabiq-aimma tirááe.
¹³ ááqibo waayúkama anó-monoq-wayukati yáaqa
kéikatetaboata móra-nakoma íma abarokáq umá aá
tiráíye.

¹⁴ ayú maqnaa-kánáámá ánatanena aúkáa-
makaariqa itana Ítuma anó-monoq-naupaqa uténa
aarawaamá kéyiraatena kétima-yimiye. ¹⁵ Ítiráaeo-
wayukama yúyánámmá ítama netuqnaatúq kéeta
tirááe: “náaraq umáwaq maamin-nákómá
aúbabimma aónarenaawaq aúbama kéyorautiyo?
wemá naayóbáqá íma tugarú tiráíye.” téta tirááe.
¹⁶ miráitana Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “kemô
kétiraatunnama íma ketôpake íkeiye. paá timátíkái-
nakonopake kéíye. ¹⁷ náawabi timátíkái-nakoni
aúyánámmá itáinana wemá kemô aráátúnnayataba
ítama aruténama Áánûqtunopakena kukáiyô ketááq
maqmawa kêtuno téna ítama arutániye. ¹⁸ náawabi
wenáúyánápíkén-áímmô ténama aanábógó
wenáwîqa mûte yauwínéna tíniye. ááqibo náawabi
timátíkái-nakon áamo ténama wení watáama árain-
aine. aanibo watáama kaaqaari-áímmá arunóbáqá
íma wáíye. ¹⁹ naayóbáq Móteti aammá aúmakain-
aimma íyaq tímikainabiyo? ááqibo móra-nakoma
keráwápíkémá íma maamin-áímmá yáqtoqma
akoqnáá uráíye. nôraq itaráq kemmá tikaminera
tibáá kéoo?” téna Ítuma tiráíye. ²⁰ aarawaamá
yauwéqma tirááe: “epímmá kuti-áágómá wáíye.
náayuy emmá ikamínéta kéowaawaq aibôqnaaboq-
aaikon-aimma kéteno?” téta tirááe. ²¹ Ítuma

yauwéqma tiráíye: “Tabaati-yúpááráqá kemá móra anón-awaameqa únnayaba keráwáqá káoneq iyánáqa kéoe. ²² maamináyaba Mótetima áumo karaí-ááímmá tímikaine. áraíne, min-ááímmá íma Mótetikaqa pááq uráíye. wé tináábútáá títaubikokaqa pááq uráíye. miráimanibo keráwáqá Tabaati-yúpááráqá pááqyan-iyapogon aúma karéwaone. ²³⁻²⁴ keráwáqá Mótetini aammá aúkain-aaimma íráqôniq umá waqma itánúnatae kéteo. keráwáqá Tabaati-yúpááráqô iyápótí yúmo karéwaomano. aónaaro! Tabaati-yúpááráqá kemá móra-naqa mûtûq atúbamakaraune. ááqibo nôraq itaráq keráwáqá tíyamma kéumatikaa? keráwáqá íma túrakakemma aónama yaínááro. máqte-qtataakon-aaimma arútárainayataaqtaba ítama yaínááro.” téna Ítuma tiráíye.

yé tirááe: “maan-náqá Káríqtowabiyo?”

²⁵ ááqibo yaímma Yérútáárebake-noinin-aukaqa tirááe: “wé maamin-naráq ikamínéta kéoo? ²⁶ ááqibo aónaaro! wemá abarokáq aamá kétiye. ááqibo yé íma móra-aimma kétimakaae. áraíne. máqtemma anó-kayukama yé ítaraae wé Metáíyabiyo? ²⁷ miráimanibo ketáá wemó yi-márúqá aónaraunatae. ááqibo Metáíyamo ínaqtaama móra-nakoma íma wemô kúmi-maruqa íaonaraiye.” téta tirááe. ²⁸ Ítuma monoq-náúpáqá máena waayúkama kéyiraatena timá yímikaiye. wemá ááyataa umá tiráíye: “keráwáqá kemmá kétimoneraq kemô yúnna-maruqa aónaraune kéteo? miráimanibo kemá kenamáárîqa ke-túyánákáqá íkukaune. áraíne. timátíkái-nakon aúyánápíké timátíkáitaqa kukáune. wenáaimma áraíne.

miráimanibo keráwáqá wemmá íaonaraae. ²⁹ ké kemá wemmá aónaraune. kemá wetê máqe-uraune. ááqibo wetê máunana wé timátíkáitaqa kukáune.” téna tiráíye. ³⁰ miráitata yé wemmá ánná amínéta urááe. miráimanibo wení kanaamá íma pááq uráíye. miráitana móra-nakoma íma aneqá ayáámma ánékukaiye. ímiye. ³¹ taígani-kayukama aúkápikemma yaímma-wayukama yirummá améta tirááe: “Metáíya yénama óq-anon-awaameqa mú mikáq anón-awaameqa ínáyô?” téta tirááe.

yaímma i-wáyúkámá timáyíkááwata Ítuma ánnáma ínéta urááe.

³² Ítuqtabama waayúkama netuqnaatúq-aimma káráán-aimma Pérti-wayukama Ítátu weta uyátárai-monoq-wayukagaraqa Pérti-wayukaqaraqa i-wáyúkámá timáyíkááwata Ítumma ánná amínéta urááe. ³³ Ítuma tiráíye: “kemá keráwátê pááqya-kanaama mánunaboaq kemá timátíkái-nakonopaqa kónune. ³⁴ ááqibo keráwáqá kemmá tibáá kéomanibo keráwáqá kemmá íkétimonaae. keráwáqá kenamáárîq kemá máuna-marupaqa íma kanaaráq uínoe.” téna Ítuma tiráíye. ³⁵ miráitata yé Ítiráaeo-wayukama ye-íyáá aayó-aayo kététa tirááe: “wé náakaraq kóínaqtaa íaonanunataabiyo? wemá Karíki-marupaq íyaq uráíyô? káqomma Ítiráaeo-wayukama mibáq máapoana kémaena mibáq Karíki-wayukama timá yiráátiniyo? ³⁶ wé kétéye. ‘keráwáqá kemmá kétébaae. miráimanibo keráwáqá íkétimonaae’ ááqibo ‘keráwáqá kemô máuna-marukaqa íma kanaaráq uínoe.’ téna kétéye. maamin-áíkon áaimma nóinabiyo?” téta tirááe.

akoqnáá umá mái-nomma

³⁷ ánatainna-taoqa mú mikáq anó-taoqa ayú maq-naapí Ítuma itó éna waéqma itaí-áímmá ááyataa umá anón-aimma tiráíye: “móra náawa-naawabi non-áámô akaína-naqa ayuwáíyanawaq ketôpaq yíno kéyenawaq wemá naíno. ³⁸ Áánûqtuni áa agamatán-áúbábí kėtiye. ‘arunóbáké matúq-matuq umá mái-noko metiráá yubátuwena kumíniye’ mirá kėtiye.” téna tiráíye. ³⁹ maamin-áímma Ítuma Áánûqtun-aagotaba kėtiye. máqtemma náayubi wenáaraqo itétama Áánûqtuni aáma mayánoe. Ítuma pukáipike íma itó-uraipoana mi táoqa Áánûqtuni aáma íma yímikaiye.

⁴⁰ yaímma-wayukama min-áímmá kériteta mamá tirááe: “wé maamin-náqá áraimma Áánûqtuni amuné-náqíye.” téta tirááe. ⁴¹ yaímma-yu tirááe: “wemá áraimma Metáíyae” kétéwata ááqibo yaímma-yuma “ímiye” kétéwata “Metáíyaraatati wé miráuma Káárirí-marupake íyine iné.” téta ⁴² “íyaq Áánûqtuni áa agamatán-áúbábí Metáíyaqtaba tiráinabiyo? móra-aaniko Tébitin-annabike Béqtarembaqa Tébitini pááqya-marupake kėtiye.” téta tirááe. ⁴³ ááqibo miráitata Ítuqtabae téta máqtemma aaraukáqá mamá yáíkaa urááe. ⁴⁴ yaímma-wayukama aneq yáqtoraineta kéetamanibo ááqibo móra-nakoma íma wenaneqá ko yáqtokaiye.

⁴⁵ miráitana anó-monoq-naupake i-wáyúkámá yauwéqma yewata uyátárai-monoq-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq min-í-wáyúkámá ítama yimónaraae: “nôraq itaráq keráwáqá wemmá íawiqme irááo?” téta ítama yimónaraae. ⁴⁶ i-wáyúká

yauwéqma tirááe: “móra-nakoma maan-nákó tiniq umá íketimiye.” téta tirááe. ⁴⁷ Pérati-wayukama yetábámá mirá téta timá yímikaae: “wemá keráwákáráq tímioq-naayoq kéiyó? ⁴⁸ keráwáqá aónaraawaqtaawaq móra ketáábíké uyátárai-monoq-wayukabi Pérati-wayukabikemma yirummá ámikaa íyabiyo? ⁴⁹ ímiye! paá maami-káyúkámá aá íma ítaraa-kayukama Áánûqtuni áa Móteti agatáimma íma kéitaae. Áánûqtu yawááq-umayikaniye.” téta timá yímikaae. ⁵⁰ ááqibo yeráwápíké móra-nakon-awíqa Níkótímati wemá naayóbáq Ítunopaq ko aónaraiye wemá timá yímikaiye: ⁵¹ “ketáái Ítiráaeo-wayukati aammá aúkain-aikoma móra-nakomma íma ketáá yawááq-umakaraanataa wemô naayóbáqô nôrabi uráina-yataaqtaba tínataa itánatae.” téna Níkótímati tiráiyé. ⁵² yeráwáqá yauwéqma tirááe: “egáráq Kááribakenabono? emá Áánûqtuni aúba-wannaabin-aimma yorautiq-yorautiq umá aónaao! mipí móra Áánûqtuni amuné-náqá íma Kááririri-marupake íma pááq íniye.” téta tirááe.

8

aaraukáqá mamá kéyataiye.

¹ máqte-kayukama yeqtí naaópataa wéyáwé umágoana Ítuma Óribêti-anuraq utáiyé.
² aabáyaanapimma nokáápaq anó-monoq-nama kuru aúkánobaq wáipaq móragaraq yauwéqma kéuwitata máqtemma wenôpaqa iráawana maraq máena aarawaamá kéyiraatena timá yímikaiye.
³ móra-inikoma máqtemma aá itaí-wáyúkágáráq Pérati-wayukagaraq mín-ínímmá awíqmeta irááe.

min-íníkomá aaraukáqá mamá kéyainaitataboata yetúbáq aúkáapi mú itó-umakaraae. ⁴ yé Ítuma timá ámiketa tirááe: “tirááti-nakotao, maan-íníkomá kiyaamorîqa kéena aaraukáqá mamá kéyainaibo wemmá aónaaro! ⁵ aammá aúmakain-aipimma Móteti mirá téna timá tímikaitae. mirámô íyan-ininaukaqa óqtatanapo ikámóro téna timá tímikaitae. emá é nóina kéteno?” téta tirááe. ⁶ yé mirá téta wemmá makáqma aónaraae. yeráwáqá móra-aimma abáá-uma aá timákanetaboata mirá-tiraae. miráitana Ítuma aítaubitaukaq máqe-urena ayáánaubiqnapo marabí aúbama agatáie. ⁷ yemá ókaraq-okaraq umá itaa-ittaa urááe. aanibo wé itó-urena timá yímikaiye: “waayúka-aukaapikemmo móra-nakoma kúmiq-yataaqa kebó-yátááqá otaammá kuí-qtataaqa íma wárainanama áqnáabaqa móra-oqtatama min-íníkomá aneqá iyaabóma ikamíno.” téna tiráie. ⁸ ááqibo keqnáámmá aítaubitaukaq máqe-urena ayáánaubiqnapo mararáqá aúbama agatáie. ⁹ yé miráuma ítátuweta máqtemma máápaqtaa móra-mora yáubaguraae. máqtemma anó-kayukama áqnáabaqa kówata yinaaémma tébakaq-wayukama yáubaguraae. ááqibo Ítumma wenamáa ayuwéta kóuraae. kówana wenamáa min-íníkogáráq máqe-uráie. wemá Ítun aúbáq itó-uma máitana ¹⁰ Ítuma itó-urena min-íníkomá timá ámikaiye: “maan-íníko, yé náakaraq mááo? móra-nakoma enôpaqa íyaq óqtatamma iyaabótukaiyo?” téna tiráie. ¹¹ min-íníkomá tiráie: “anó-nako, móra íma máie.” téna tiráie. ááqibo Ítuma timá ámikaiye: “kegáráqá íma yawááq kéumakaune. emá kóaa. kóure anaaékaq íma móragaraq kebó-yátááqá uwo!” Ítuma maamin-

íníková timá ámikaiye.

Îtuma maa-márábín-óné.

¹² anaaékaqa Îtuma keqnaáámmá tiráiyé: “kemá maa-márábín-ómmúne. náawabi ketinaaémo warénama wemá matúq-matuq umá máí-omma kémayena kumayuqnóbáq aati-aatimá íma uréire íniye.” téna tiráiyé. ¹³ Pérati-wayukama wemmá timá ámikaae: “emmá enamááríq timá waéqme uréire kéone. emô téna-yataaqa íma áraimiye.” téta tirááe. ¹⁴ Îtuma yauwéqma tiráiyé: “kemá kenamááríq ketáayaba tennamá áraíne. káqo-nakomo máena ketáayaba tinnama árain-aimma tíniye. kemá náakakenabi iréq náakarabi kemá ónúnama kéitaune. miráipoana ketáama árain-aimma wáiyé. ááqibo náakakenabi iréq náakarabi kemá ónúnama keráwáqá íkéitaae. ¹⁵ keráwáqá maa-márábín-káyúkámá paá maa-márábín-ááíqtábámá ítama kéyainaabo kemá mórai q umá móra-nakoma íma yawááq kéumakaune. ¹⁶ kemá íma kenamáa máune. timátíkái-nakoma minná ketibomá ketimakaq máiyé. miráipoana kemô móra-yataaqa kéyainaunama árain-aaimma kéyainaune. ¹⁷ Ítiráaeo-wayukati aammá aúkain-aipimma kétiye. kaayaq-nákórátámô móra-aimmo tíyamma minná yenákámô nóinabi tíyamma árain-aíne. mirá téna kétiye. ¹⁸ kemá kenamááríq ketábá kétunama ketibomá timátíkái-nakoma ketábágáráq kétiye.” téna Îtuma tiráiyé. ¹⁹ yeráwáqá ítama aónaraae: “enabomá náakarabiyo?” téta ítama aónaraae. Îtuma yauwéqma tiráiyé: “minnámo kemmô kétimonaama minná ketiboé. ááqibo kemmô kétimoneqa

minná ketibo aónainoe.” téna tiráiyē. ²⁰ Ítuma maamin-áímmá anó-monoq-naupaqa káyiraatena waaqókáq Áánûqtuma yimuqá marakéta áme-moneqa wáinaukapaqa timá yímikaiye. wení kanaamá íma iráipoata móra-nakoma íma ánná ámikaiye.

keráwáqá kemô kouñabaqa íma kanaaráq uínoe.

²¹ miráitana keqnáámmá Ítuma timá yímikaiye: “kemá kégounaboaqa keráwáqá kemmá tibáá inomanibo keráwáqá keráwáqtí kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápíkaráq uínoe. kemá kónabaqa keráwáqá kenamáárîq íma kanaaráq uínoe.” téna Ítuma tiráiyē. ²² miráitata máqtemma Ítiráaeo-wayukama tirááe: “minná wenamáárîqa íyaq ikámma puínéna kéiyō? nōraq inábiyo wé tiráiyē ‘kemó kouñamarupaqa keráwáqá íma kanaaráq uínoe?’ ” téta tirááe. ²³ ááqibo Ítuma óq-aimma timá yímikaiye: “keráwáqá napakémíbo kemá yanaapákémúne. keráwáqá minná maa-márábí-káyúkámóbo kemá maa-márábíké-náqá íma máune. ²⁴ miráitaq keráwáqá timá tímíqma ánatarauene. keráwáqá keráwáqtí kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápíkaráq puínoe. keráwáqá tirummô timíyaqa náawabi MÁUNE. kegáráq Áánûqtute mórabi máune. áraimma keráwáqá keráwáqtí kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápíkaráq puínoe.” téna Ítuma tiráiyē. ²⁵ yé timá ámikaē: “ááqibo é náawabono?” téwana Ítuma timá yímikaiye: “minná áqnáabaqa kemá nóine térabi timá tímikaune. ²⁶ netuqyaan-áímmá keráwáqtábá kenamáárîq timá keráwáqá yawááq-umatikanaa únnae. ááqibo óq-aimma tenúne. máqten-

aimma kemá marabí-káyúkámá kétima-yimunama mûtûqa timátíkái-nakoma wenôpake itáunama wemá aati-aatimá áraimma kėtiye.” téna Ítuma tiráiyē. ²⁷ aboáqtábá kětitata yemá íitaraae. ²⁸ miráitana Ítuma timá yímikaiye: “anaaékaqa kemá Waayúkagon-Araakokaqo kaapaq-yátáqá mûte yauyéqa mikáqá kemmá náawabi MÁUNE timónanoe. máqte-qtataariqo kéunama kenamáa kenamáárîq íkeune. ímiye. kemá maami árain-aimmo túnnama ketibomá kětiraatena timá tímin-aimma kětune. ²⁹ maaminámo timátíkái-nakoma wemá ketê máiyē. máqte-qtataariq únnayaba wemá amuqá kématikaipoana wemá kemmá ítiyuwaitaq kenamáa íureire kéune.” téna Ítuma tiráiyē. ³⁰ wemá aamô kětítama taíbaq-wayukama wemmá yirummá ámikaaē.

Ítuyaa Áabaraama

³¹ móragaraq Ítuma Ítiráaeo-wayuka wemmô yirummá ámê-kayukayaba tiráiyē: “kerawáqô ketáabimmo máeqa áraimma keráwáqá ketí iyápó-annama mááē. ³² keráwáqô ketáabimmo máeqa keráwáqá máqten-arai-qtataaqa aónéqa árain-aaimma ítaraunama keráwáqá ánnábike ayútikaiyaqa kóinoē.” téna Ítuma timá yímikaiye. ³³ mirá téta yemá timá ámikaaē: “ketáámá Áabaraan-annabike-kayukataa máunataē. óq-wayukama keqtáámá íyaqtorewaone. ‘keráwáqá ánnábike ayútikaiyaqa kóinoē’ nôraq itaawáq kéteno?” téta tirááē. ³⁴ Ítuma yawwéqma tiráiyē: “árain-aimma kétima-timune. kúmiq-yataariq i-nákómá otaammá kuína-nakokaraqa minná otaammá kuína-yataakoma wemmá yáqtoqma ánná

kámiye. ³⁵ yáqtorai-nakoma ábâqawaan aúkâapimma íma máíye. ááqibo paá áanikoma ábâqawaan aúkâapimma wemá aati-aatimá máíye. ³⁶ otaammá kuína-yataakoma keráwáqô yáqtorainaqá kemá áanikoma aati-aatimá ketibotê kémaunaboaq kemô yabítuwanaqa kóinoe. miráipoana áraíne móra-nakogaraq móra-yataakaraq keráwáqá íma kanaaráq yáqtoraniye. ³⁷ kemá ítaraune. Áabaraan-annama mááe. ááqibo kemô timátimuna-yataaqa íma kémaiyeq kemmá tíkamino-kanaayaba abáá kéoe. ³⁸ ketibonôpaq wái-qtataaqtaba aónareqa kétima-timune. nóinainabi ketibonôpakemo ítáama miráíno.” téna Ítuma tiráíye. ³⁹ Ítiráaeo-wayukama miráuma tirááe: “ketibotáá Áabaraama máíye.” téta tirááe. Ítuma yauwéqma tiráíye: “Áabaraan-annama máeq oweqa wemô mayaímá máyáínikaa umá mayaíné oné. ⁴⁰ kemá árain-aimma Áánûqtunopake ítama timá tímikaunaboqa keráwáqá kemmá tíkamineqa tibáá kéoe. Áabaraama mirá íuraiye. ⁴¹ keráwáqá Tááqtaama keqtiboní mayaímá kémayaabo!” téna Ítuma kétitata waayúkama agaren áaimma tirááe: “aguyáán-iyapora íma máunatae. Áánûqtu wenamá ketibotáá máíye.” téta mi-káyúkámá tirááe. ⁴² Ítuma timá yímikaiye: “Áánûqtuqtaba ketiboé téq oweqa kemmá túyánámmá timíné oné. kemá Áánûqtunopake iréqa íbêqa maami máunaboqa kemmá túyánámmá timíné oné. kemá íma ketúyánápikémmá kukáupo Áánûqtu timátíkítaq kukáune. ⁴³ nôraq itaráq ketáama íma ítama kárutao? ketáama íkétikaipoaqa keráwáqá íma kanaaráq ítama kárutaa. ⁴⁴ keqtibomá Tááqtaama

máitaq ákái-qtataariq kéoe. Tááqtaama naayóbáqá áqnáabaqa káqo-nakomma ikákaiye. aboámá máiiye. wepímmá árain-aaimma íma wáitanaboana wemá aati-aatimá árain-aaikon-anaaema íkéwaraiye. wemô kaaqaari-áímmô kétena wenáabike mirá téwaine. maami-kááqáárí-nákómá kaaqaarimô kétenama kaaqaari-áílkón aboámá máiiye. ⁴⁵ ááqibo kemá árainmma kétima-timunaqanibo kemmá íma keráwáqá tirummá kétime. ⁴⁶ kanaaráq móra-waigoma keqtábá kúmiq-yataariq kéone tíníyô? kemô árainmmo kétima-timunaqa nôraq itaráq ketáama íkéitaao? ⁴⁷ náawabi Áánûqtuni iyápóma máenama wemá Áánûqtuni áama kéitaiye. keráwáqá íma Áánûqtuni iyápó máepoaga íma wenáaraqa kéitaae.” téna Ítuma tiráiiye. ⁴⁸ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama yauwéqma tirááe: “emá Táméria-napoa kuti-áágón áaraan-aimma kéteno? ketáámá árain-aimma kétunataabiyo?” téta anó-monoq-wayukama tirááe. ⁴⁹ Ítuma yauwéqma tiráiiye: “kuti-áágómá tirunóbáqá íma máiiye. ááqibo ketibon áwîqa mûte kéyauyune. áánibo keráwáqá ketíwîqa mûte yauwínôqtaba kammáa kámagoe. ⁵⁰⁻⁵¹ kemá ketíwîqa íma mûte yauyónáá kéune. ááqibo móra-nakoma ketíwîqa mûte yauwínéna kéena wemá mamá kéyainikaiye. árainmma keráwáqá kétima-timune. móra-nakomo ketáama warénama wemá aati-aatimá ípuiniye.” téna Ítuma tiráiiye. ⁵² anó-monoq-wayukama miráuma tirááe: “árain-uramma íbêqa itáunatae. epímmá kuti-ááqómá arunóbáqá wáiiye. Áabaraama pukuráitata Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq pukurááe. ááqibo emá kétene ‘móra-nakoma ketáamo warénama ípuiniye.’ ⁵³⁻⁵⁴ nôraq

inábiyo? ketibotáá Áabaraamma pukitaa mú mikákáán-ánómmá emá máano? Áabaraama pukuráíye. Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq máqtemma pukurááe. emá náawana káureq kéteno?” téta tirááe. Ítuma yauwéqma tiráíye: “kemô ketíwîqo múte yauyéqa minná ketíwîqa paátataaqiye. móra-nakomo ketíwîqo múte yauyénama minná ketibomíye. keráwáqô temmá minná keráwáqtí ítóe. ⁵⁵ keráwáqá wemmá íaonaraabo kemá wemmá aónaraune. kemá téqa wemmá íma aónaraune tennamá keráwákáá ónúne. kaaqaari-náqá mánune. owé. kemá wemmá aónareqa wenáama matokéq mirá kéone. ⁵⁶ keqtítaubikoma Áabaraama kemá kukáuna-kanaama aónanipoana Áánûqtu aráátiraipoana ôriq umá amuqá makáíye. káonena amuqá makáíye.” téna Ítuma tiráíye. ⁵⁷ Ítirááo anó-monoq-wayukama timá ámikaae: “emá íma móra-tiyaapaq-tiyaaka-auqa uráápo emá Áabaraamma náaraq umá aónaraano?” téta tirááe. ⁵⁸ Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “naayóbáq Áabaraamo íma máikaqa kemá kenókáá náawabi máqe-uraunama MÁUNE.” téna Ítuma timá yímikaiye. ⁵⁹ miráítata yemá óqtatamma múte matéta Ítumma iyaabóma ikamínéta urááe. ááqibo wemá aúpáq péqmarena anó-monoq-naupake yaákarena aa íwáimma yaúbaguraiye.

9

aúgaroq-nakoni watáama

¹ Ítuma uréire kéena mórama aúgaroq-naqa aónaraiye. wemá naayóbáqá anóama

kémarakaitanama aúramma karopáguraiye.
 2-3 máqtemma Ítuni iyápó-annama wemmá
 ítama aónaraae: “Aráábaeo, náawaq kúmiq-
 yataariq itanawáq anóama aúgaroq-iyapoma
 marákárainabiyo? maamin-nákóaq kúmiq-yataariqa
 urái anóaboawaq kúmiq-yataariqa uráiyô?” téta ítama
 aónaraae. ááqibo Ítuma maará téna timá yímikaiye:
 “maamin-nákóní kúmiq-yataakoma íma wemmá
 mamá aúgaroq-naqa aúkáiye. wenanóboyuti
 kúmiq-yataakoma íma wemmá mamá aúgaroq-naqa
 aúkáiyo mi-wágón áaimma miráuma íma wáíye.
 ímiye. maami-qtátáaq Áánûqtuni maiyáígómá
 abarokáq maan-nákókáq páaq íniye. ⁴ íbêqa
 aabaúma wáinagaraq timátíkái-nakoni mayaímá
 máyáanatao. miráipoana aaqô enáinanama móra-
 nakoma mayaímá íyaonena kanaaráq ímayaniye.
⁵ kemá maa-marábímô máunama kemá maa-
 marábín-ómmúne.” mirá téna Ítuma timátuwená
⁶ Ítuma mararáq wirááti wiqmakéna maramá
 abákátena wirááti-maragaraq mamá yogarí-
 karaariq umátuwená Ítuma yomá tarôq uráíye.
 tarôq umátuwená Ítuma mi-tónápó min-nákóní
 aúnáakaq pérakatuwená ⁷ miráitana Ítuma wemmá
 timá ámikaiye: “emá Táéróá-nokaayupi nommá
 koberaao.” téna tiráíye. maamin-áwíqá waéqma
 yarááe “timákáawana kóuraiye”. miráitana wemá
 uréna nommá kobékaiye. nommá pétuwená mikáké
 aúramma karáqma aónamaena yauwéqma iráíye.

⁸ ááqibo máqtemma wení márûpaq-wayukagaraqa
 wemmá káonaa-kayukagaraq naayóbáqá wemá
 aáwaqtaba aarawaamá ítama yimónéwaine
 téta yé tirááe: “nôraq inábiyo? aqá maamin-

nákómá maraqô máena waayúkaraqa áa káyaitana aáwaqtabama itaa-ittaa éwainabiyo?” tewata ⁹ yaímma-wayukama tirááe: “owé. wemá maamin-náqíye.” téta tirááe. ááqibo yaímma-wayukama tirááe: “ímiye. wemá paá miráuma mórai q urái-naqiye.” tewana aanibo aanábógó wé tiráíye: “minná áraimma kemúne.” téna tiráíye. ¹⁰ yé timá ámikaáe: “nôraq itanawáq aúramma kabárikaiyo?” tewana ¹¹ wé yawwéqma timá yímikaiye: “min-náqá Ítue téta áwîqa káyaae. wemá yomá tarôq umátuwena túnáaka q tótaa umátíkátuwena wé timá tímikena tiráíye ‘emá Tááéróa-nokaayupi nommá koberaao’ téna titaqá ááqibo kemá nommá kogéberaunana túrakoma íraqôni q kéitaq kéqokeq-yataaqa íbêqa káonaune.” téna titata ¹² yé timá ámikaáe: “min-náqá náakaraq máíyo?” tewana maará téna wemá tiráíye: “kemá paá íaonaraune.” téna yawwéqma tiráíye. ¹³ maamin-náqá naayóbáqá aúramma karopáguraimiye yemá Pérati-wayukaraq awíqmeta urááe. ¹⁴ mi-túpáámá Ítuma yomá tarôq umátuwena aúgaroq-naqa mamá aúramma tágayakaraiye mi táoqa Tabaati-yúpááraré. ¹⁵ mikáq Pérati-wayukama ítama aónaraae: “enaúrakoma náaraq umá íraqôni q uráíyo?” tewana wé timá yímikaiye: “wemá túnáaka q yomá pétikaitaq nommá kobéqtuwe íbêqa kanaaráq káonaune.” téna timá yímikaiye. ¹⁶ miráipoana yaímma Pérati-wayukama tirááe: “Tabaati-yúpáámá íma kawáá kéipoana maamin-nákómá Áánûqtunopake íraiye.” téta tirááe. káqo-Perati-wayukama tirááe: “wemô kúmiq-araaq-naqa máenamoenama wemá náaraq umáwaq anón-awaameqa kanaaráq iné inábiyo?”

téta timátuweta yaíkaaŋ umá kaayaŋ-ánnáé urááé.
 17 miráitata min-nákómá keŋnáámmá ítama
 aónaraae: “enaúramma wemá kékabarirakaitaa
 wetábámá nóineŋ tinóno?” téta ítama aónaraae.
 wé tiráiyé: “wemá Áánûqtuni amuné-náŋíyē.” téna
 yauwéŋma tiráiyé.

18 ááqibo wemá naayóbáŋá aúgaroŋ-naŋa
 marákáraamanibo íbêŋa kanaaráŋ káonaitata
 anó-monoŋ-wayukama minnáyaba yirummá
 íkámetaboata anóboyuma yááyareta ítama
 yimónaraae: 19 “maaminná keŋtáaninabiyo? árainaq
 kenákámá aúgaroŋ-naŋa marákáraayanabiyo?
 owé. kéteyamanibo náaraq umáwaŋ íbêŋa wemá
 aúramma kanaaráŋ káonaiyo?” téta ítama
 yimónaraae. 20 anóboyuma yauwéŋma timá
 yímikaaye: “ketáanikorataboaka aónarauyama anóama
 aúgaroŋa marákárainiye. 21 ááqibo wé náaraq
 umá aúramma kanaaráŋ káonaiyo? kerátá íma
 ítarauye. náawa aúramma mamá kabárirakaraiyo?
 kerátámá íaonarauye. wemmá ítama aónaaro! wemá
 anópoana wenamáárîŋ aamá timá-timiniye.” téta
 tirááye. 22 wenanóboyuma Ítiráaeo anó-monoŋ-
 wayukayataba yáaŋa kéikatetaboata mirá-tiraaye.
 anó-monoŋ-wayukama yeráwáŋá wágáábáŋ timá
 akoŋnáá umákaae: “móra-nakoma Ítuqtaba Metáíyae
 tínna-naŋa monoŋ-náúpáké watuwánúnatae.”
 23 minnáyababoata wenanóboyuma tirááye: “wemá
 anómibo wekáŋ ítama aónaaro.” téta tirááye.

24 miráitata kaayaŋ táoŋa keŋnáámmá maamin-
 nákómá naayóbáŋá anóama kémarakaitanama
 aúramma karopáguraimiye wemmá Pérati-
 wayukama ááyareta yé timá ámikaae: “emá

Áánûqtun-awíqa múte yauyuwo! ketáá káonaunatae
 maamin-náqá Ítuma kúmiq-yataariq i-náqíye.” téta
 tirááe. ²⁵ minnáyabo min-nákómá yauwéqma
 tiráíye: “wemá kúmiq-yataariq inárábi íyabiyo
 kemá íma ítaraune. kemá móra-yataaqa áraimma
 kéitaune. kemá naayóbáqá túgaroq-naqa máqe-
 uraunamibo íbêqa kanaaráq káonaune.” téna wé
 timá yímikaiye. ²⁶ yé ókaraq-okaraq itaa-itaa umá
 ítama aónaraae: “wemá emmá nôraq umákáraiyo?
 wemá náaraq umá aúramma kabárárakaraiyo?” téta
 ítama aónaraae. ²⁷ yauwéqma wé timá yímikaiye:
 “kemá keráwáqá timá tímikaunaqanibo íma kéitaae.
 nôraq itaráq keráwáqá keqnáámmá itánéra kéoo?
 áqa keráwákáraráq kétékaitaraq wení iyápó-annama
 auránéra kéoo?” téna yauwéqma tiráíye. ²⁸ yé
 wemmá aá awááğureta tirááe: “emáaq wení iyápó-
 annama mááne. ááqibo ké ketáá Mótetini iyápó-
 annataa máunatae. ²⁹ Áánûqtuma Mótetima aamá
 ámikaiye minnáyaba kéitaunatae. miráimanibo min-
 náqá náakakena íráiyo? ketáá íaonaraunatae.” téta
 tirááe. ³⁰ min-nákómá yauwéqma timá yímikaiye:
 “keráwáqá anó-kayukamanobo wé náakakena kéiyo
 íaonaraunatae téq kété. aanibo wemá wenamáárîq
 ketúramma mamá kabáráítikaraiye.” téna tiráíye.
³¹ yé timá ámikaae: “túyánámmá kéitaunatae.
 Áánûqtuma kúmiq-wayukati yáama íma kéitaibo
 paá wenaúyánámô ítama kaqtó umá máyáa-
 kayukama yetáama Áánûqtu kéitaye. ³² maa-márámô
 tarôq urái-kanaarake íbêq-kanaarakaraq aúramma
 karoparáin-iyapoma marákáitana móra-nakoma íma
 kabárárakewaine. móra-nakoma íma kanaaráq mirá-
 iniye. ³³ maamin-náqá Áánûqtunopake írenama

wemá anón-awaameqa kanaaráq íniye.” téna wé tiráiyé. ³⁴ yé akoqnáá umá tirááe: “nóinabiyo! emá kúmiq-yataapi paá marákáaraa íbêqa ketáá kétiraa-tennataabiyo?” téta yé timátuweta min-náqá yabitimátukaee.

³⁵ Îtuma min-náqá yabitimátúwáan-aimma ítátuwena yaónatuwena tiráiyé: “emá Waayúka-Araakomma arummá káme íyabiyo?” téna ítama aónaraiye. ³⁶ min-nákómá yauwéqma tiráiyé: “anóko, wemá náawabiyo? timá tíminaq wemmá tirummá áméno.” téna tiráiyé. ³⁷ Îtuma timá ámikaiye: “wemmá aónatukaane. minná íbêqa etê watáá-wataa kéteq máune.” téna Îtuma timá ámikaiye. ³⁸ uyátáraana-nako, kemá emmá tirummá kámune.” timátuwena Îtukaqa araayutáúmmá aténa nunamupí Îtun-awíqa múte kéyauyena timá ámikaiye. ³⁹ miráitana Îtuma tiráiyé: “maa-marábí kemá árain-aaiqtaba kaaqaari-ááíqtábá yainaíyábá kukáune. miráitata íkaonaa-kayukama kanaaráq aónanoe. ááqibo káonaa-kayukama yúgaroq-wayukama auránóe.” téna Îtuma waéqma itaí-áímmá tiráiyé. ⁴⁰ yaímma Pérati-wayukama wenamakaq máeta timá ámikaae: “kekaráqtáá túramma kégaropaiye. íyaq kéteno?” téta timá ámikaae. ⁴¹ Îtuma yauwéqma tiráiyé: “keráwáqô paá túgaroqo máeq oweqa keráwáqá íma kúmiq-yataakaraqa íneq oné. ááqibo íbêqa keráwáqá ‘kanaaráq káonaunatae’ téq kétee. miráipoana keráwáqtí kúmiq-yataaqa paá wáiyé.” téna Îtuma tiráiyé.

10

tipi-típigoni kurubí waéqma itaí-áímmá

¹ Ítuma mirá tiráiyē: “árainmma kétima-timune. náawabi móra-nakoma tipí-típigoni kurubí oqtabákémá íuyenamo óq-aukapakemmo uyénama maami uyábéráina-naqa moyá-náqá máiyē. ² móra-nakoma oqtabákémô uyábérái-naqa wemá tipí-típi-kawaa-nare. ³ kawáábóana oqtaráq yabí-nakoma oqtamá kéiyakaiyē. miráitata tipí-típima yeqtí kawáá-nákón áama kéitaaē. wení tipí-típima yíwîq-yiwiqa yátuwēna mi-kánóqá máápaq áqnáabaq kóitata anaaē waqmé kégumoe. ⁴ wení tipí-típima yíwîqma márúte yuwéna wemá áqnáabaq kégumitata wenáama kéitetaboata tipí-típi-annama anaaē wakááē. ⁵ káqo-wan anaaē íkewaraae. káqo-wan áama íiteta wenáaq ikátéta peréqé wínoē.” téna Ítuma tiráiyē. ⁶ waéqma itaí-áímmá Ítuma timá yímimanibo yeráwáqá nóin-aainabiyo téta íma ítama arútaraae.

oqtayábámá Ítuma kétiyē.

⁷ ááqibo Ítuma keqnáámmá timá yímikaiyē: “árainmma kétima-timune. kemá tipí-típigoni oqtamúne. ⁸ máqtemma áqnáabaqa ye-káyúkámá yeráwáqá moyámmá mayaí-wáyúkáē. ááqibo tipí-típigoma íma yetáama kéitaaē. ⁹ kemá oqtamúne. náawabi oqtaráq wéna arummá tiména kurunóbáq uyáberaina wemmá kawáá umákanune. wemá uyábekena yaúbagure umá uréire kéena aáwaqtaba abáá umá mayániyē. ¹⁰ moyá-nákómá moyámmá kémayēna kéikamēna kéqokeq-yataaqa mamá táíq inéna kéiyē. kemá yúnnama minná yeráwáqá

matúq-matuq umá mái-auwaraimma óqiqma yiménáae téq iráune.” téna tiráiyē.

tipi-típogoni kawáá-náqá máune.

¹¹ óq-aimma Ítuma tiráiyē: “kemá íráqô-tipi-tipi-kawaa-naqupo ketiyáánaubiqá aóna-mayaaro. íráqô-tipi-tipi-kawaa-nakoma wemá tipí-típí-annayabae téna puíniye. ¹² móra-nakoma paá meyáqtábá mayaímá kémayena wemá kawaa-náqá íma máena tipí-típima íma yabíqma kárutaiye. áwáábíq-iyammo ínanama wemá iyuwéna péqmare kóinana áwáábíq-iyakoma tipí-típima yúpuqma pípéban éqé kéyuwaiye. ¹³ wemá paá moneqtaba mayaímá kémayena tipí-típí-yatabama íma arummá kéumayikaiye. ¹⁴ kemá tipí-típigoni íráqô-kawaa-naqune. ketí tipí-típí-annama kéyimonanata kemmá kétimonaae. ¹⁵ mórai q umá ketibomá kemmá kétimonaitaq kemá wemmá káonaune. aanibo maami-típí-típí-ánnáyábáé téq ketí aúwaraimma yetôpaqa kéyimune. ¹⁶ ketí óq-típí-típima íma maami-tíqnóbákémíbo minnágaraq kemá áqnáabaq kéweq yíwíqme onata ketáama itánoe. miráiyata kímora tipí-típí-annama máiyana kímora-kawaa-nakoma yabíqyikaniye. ¹⁷ ketí aúwaraimma kéyimune. minnággon-aaiqtaba ketibomá keqtábámá kákaiye. miráinaq anaaékaq ketí aúwaraimma yauwéqma mayánúne. ¹⁸ móra-nakoma ketí aúwaraimma íma kanaaráq matuwániye ímiye. kenamáárîq ketí aúwaraimma kéyimune. kemá ketí akoqnáárake ketí aúwaraimma kanaaráq yukéq ketí akoqnáárake kanaaráq yauwéqma mayánúne. maamin-áímmá ketibonôpake matáune.” téna Ítuma tiráiyē. ¹⁹ Ítiráao anó-monoq-wayukama

maamin-áíqtábá keqnáámmá yaíkaa umá kaayaq-ánnáíq urááe. ²⁰ netuqyaa-káyúkámá tirááe: “kuti-áágómá wepímmá máitana wemá aíbôqnaaboo kéíye. nôraq itaráq wenáama kéitaao?” téta tirááe. ²¹ yaímma-wayukama tirááe: “maamin-áímmá íma aíbôq-nakon-aamiye. móra kuti-wákómá aúgaroq-nakoni aúramma mamá íyaq kanaaráq kabáírakaniyo?” téta tirááe.

Ítiráaeo anó-monoq-wayukama Ítuma namuroîq umákáraae.

²² anaaékaq Yérutáárebaqa ayú maqnaí-kánáámá pááq uráíye. mi-kánáámá naayóbáqá monoq-námmá yimuráámuq kémareta monoq-nákóní oqtamá itaae. mi-kánáámá yaugi-kánáámíye. ²³ Ítuma anó-monoq-naupaqa yítaubikoma Tórómóni-oqtaraqa uréire kéitata ²⁴ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama amakaq yagutéta timá ámikaae: “emá Metáíyamo máema kanaaráq timá abarokáq umá-timinonatae. náaraq umá-taoraq awé ónúmataabiyo?” téta timá ámikaae. ²⁵ Ítuma maará téna yauwéqma tiráíye: “kemá timá tímîqma ánatatukaun-aqanibo keráwáqá íma tirummá tímikaae. máqte-mayaima ketibon áwîkaqa kémayaunama ketáaiqtaba kétiraatiye. ²⁶ miráimanibo keráwáqá íma ketí tipí-tipí-annama máepoqa íma tirummá kétime. ²⁷ máqtemma ketí tipí-tipí-annama ketáama kéitaawaqa kemá yemmá kéimonaunata ketínaaéma kéwaraae. ²⁸ kemá matúq-matuq umá paá máí-auwaraimma kéyimune. miráipoata yemá íma aúyokinoe. móra-nakoma ketiyáápike yemmá íma yabítuwaníye. ²⁹ nói-qtataarabi ketibomô tímîmma minná mú mikáq

anókaapoana móra-nakoma ketibon ayáápi-kema yemmá kanaaráq íyabituwaniye. ³⁰ ketibotê kegáráq kerátámá kímoramuye.” téna Ítuma tiráíye.

³¹ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama keqnáámmá óqtatama mamá ikamínétamo kéowanama ³² Ítuma timá yímikaiye: “netuqyaammá íráqô-mayaima ketibonôpake tiráátiraune. keráwáqá nôi-mayaiyabawaq óqtatamma iyaabóma tikaminera kéoo?” téna Ítuma tiráíye. ³³ anó-monoq-wayukama yauwéqma timá ámikaae: “ketáámá íma móra íráqô-mayaiyabata óqtatanapo ikamónátaa kéunatae. ímiye. emá Áánûqtuma áyóqa káyaanatae. emá paá-naqanopo ‘kemá Áánûqtumune’ kétenaqtae.” téta tirááe. ³⁴ Ítuma yauwéqma tiráíye: “‘tiráune keráwáqá Áánûqturaa-moe.’ miráuma agamatámmá keráwáqtí aammá aúmatan-aipimma íyaq agatáíyô?

³⁵ wannaabímmá Áánûqtu yemmá timá yímikena mera-káyúkáyábámá Áánûqturaane. téna yeqtábá tiráine. Áánûqtuni wataáma agamatá kátáámá aati-aatimá wení akoqnááma íma kanaaráq aúyoraniye.

³⁶ ketibomá móra-aukapaq kétékena maa-marábí timátíkaraiye. miráipoana ‘kemá Áánûqtun áanikomune’ túnnama keráwáqá keqtábámá áyóqa káyaiye kéteo? ³⁷ ketiboní mayaímá ímo kémayaanaqa kanaaráqíbo ketáaraqa tirummá ítíméro. ³⁸ ááqíbo ketiboní mayaímá kémayaanaqa keráwáqá ketáaraqa íma tirummá ketimeq oweqa kemá mayaímá mayáunaraq káonera mímáyáígómá tirummá kámara anaaékaq ítama arutánoe minná ketibomá tirunóbáqá máitaqa

kemá wenarunóbáqá máune.” téna Ítuma timá yímikaiye. ³⁹ miráitata móragaraq yáqtoqma ánná amínéta ománibo wemá iyáápike akarupátuwena kóuraiye.

⁴⁰ keqnáámmá Ítuma yauwéqma uréna Yótaa-nomma atátuwe uréna naayóbáqá Yóáane nommá péqyikewaipaqa mibáq ko máqe-uraiye. ⁴¹ mibáq máitatama wenôpaqa aarawaamá netuqyaa irááe. iréta tirááe: “Yóáane íma móra-awaameq-yataariqa uráimanibo máqten-aiqtaba maami-nákótábá Ítuqtaba timá áraimma tiráíye.” téta tirááe. ⁴² ááqibo mibáqá netuqyaa-káyúkámá Ítumma yirummá ámikaae.

11

Aráátarati pukuráíye.

¹ ááqibo móra-naqa karímá matáíye. minákón-áwîqa Aráátaratie. wemá Béqtanibake Máríaa wenaúko Máátaa yeqtí márûpake kukáíye. ² wemá mi Máríaa ákûq-nomma Ítun-aitaukaq pérakarena aqnótáunapo áyúnakarain-inikoma ayóbíyoma Aráátarati karímá matáíye. ³ miráitata kaayaq-ánáánómá aamá yuwááyana Ítunopaqa win-áikómá mirá-tiraiye: “uyátáraana-nako emá maannáqtábá akái-naqa karíma kémayaiye.” téna tiráíye. ⁴ Ítuma min-áímmá ítátuwena tiráíye: “wení karímá puí-karímá íma wáíye. paá Áánûqtuni tágama-yataaqa mamá pááq ínena kéipoana minná Waayúkagon-Araakon-awiqa múte yauwínoe.” téna Ítuma tiráíye. ⁵ Ítuma Máátaaqtabama wenaúkoqtabama Aráátaratiqtabagaraqa Ítuma ôriq umá yeqtábama

kákaiye. ⁶ aanibo wemá Aráátarati karí máyáiye-aimma iténa wé kaayaq táoqa ókaraq mibáq máqei-marupaq paá máqe-uraiye.

⁷ anaaékaqa wení iyápó-annama timá yímikaiye: “yauwéqma Yúriabaqa kónatae.” titata ⁸ wení iyápó-annama timá ámikaa: “Aráábaeo, íbêqa Ítiráao-wayukama óqtatanapo emmá ikamínéta kéoe. ááqibo emá keqnáá-márúpáráq yawwéqma ónáae téq kéteno?” tewana ⁹ Ítuni-kanaama awaararíq kéitanaboana yawwéqma tiráíye: “Íyaq tiyááka umá kaayaq-ábáúmá aaqá kamátágaraiyo? ááqibo waayúkagoma wágááma uréire kéenama maa-márábín-ókómá tágaraitana káonaipoana íma aítauqa yurarániye. ¹⁰ miráimanibo waayúkagoma nokáámmo uréire kéetama ómmá yirunóbáqá íma tágaraitanapoata yítauqa yuraránoe.” téna tiráíye. ¹¹ mirá-timatuwena anaaékaqa Ítuma timá yímikaiye: “ketáái aanábómá Aráátarati waguráíye. ááqibo kemá ko itó-umakanune.” téna tiráíye. ¹² máqtemma iyápó-annama timá ámikaa: “uyátáraana-nako, aanibo wemá aú wagurénama keqnáámmá paá mániye.” téta tirááe. ¹³ Ítuma Aráátarati pukáiqtaba kítitata ááqibo wení iyápó-annama paá waguráitana ketíyaa téta yé tirááe. ¹⁴ miráitana ‘Aráátarati pukuráíye’ téna Ítuma abarokáq umá timá yímikaiye: ¹⁵ “ááqibo kemá keráwáqtábá túyánámmá kéiteqa timuqá kémarauene. kemá mi táoqa íma wetê máqe-uraune. miráinaqa keráwáqá mikáqá tirummá timínoe. íbêqa wenôpaqa ónátae.” téna tiráíye. ¹⁶ Tóamáati wenáwíkon áaimma ábárawaoma wemá máqten-noiyapo-annayaba timá yímikaiye: “mewíyataa wegáráq ko púyonataao!” Tóamáati téna

tiráiye.

17 ááqibo Ítuma uráiyē. wemá uréna ítaraiye Aráátarati kaayaqté-kaayaqte-yupaama muríanóbáqá (máátíq-máatinobaq) máqe-uraiye.

18 Yérútáárebaqa waaqókáq Béqutanibaqa (3 km) wáiyē. miráuma íma ayáqtáákaqa wáiyē. paá awaarakáqiyē.

19 ááqibo Ítíráaeobakemma netuqyaa-nóinínáúkáq Máátaayaa Máriaanopaqa irááē. yetiyóbímo púiqtabama yenákátí yíyaqa mamá íráqôniq ínéta irááē. 20 Máátaama Ítumo in-áímmá ítátuwena aapaq ko aónaraiye. miráitana Máriaa paá yaákarena naaúpaqa máqe-uraiye.

21 ááqibo Máátaa Ítuma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, maakáqô máanarakaa ketiyóbíma ípuinena iné. 22 íbêkaraqa kemá káonaune. aanibo emá nóiqtababi Áánûqtukaqo íténanama emmá paá amíniye.” téna Máátaa tiráiyē.

23 Ítuma timá ámikaiye: “enayóbíma paá kanaaráq itó-iniye.” téna tiráiyē. 24 Máátaa timá ámikaiye: “kemá ítaraune. ánatai-yupaaraqa mi-túpáámá máqtemma aarawaamá keito-iyana wemá itó-iniye.” téna Máátaa tiráiyē.

25 Ítuma timá ámikaiye: “pukáipike itói-aaimma paá máí-auwaraikaraqa kemúne. náawabi kemmá arummá tiména wemá puínamanibo wemá paá itó-uma mániye. 26 máqte-kayukama paá máetamo kekáq yirummó timíyamma yeráwáqá aati-aatimá ípuinoe. Máátaao, emá minnáyaba aúyánámmá kéitaano?” téna Ítuma tiráiyē.

27 ááqibo Máátaa Ítumma timá ámikaiye: “owé, uyátáraana-nako, kemá ekáqá tirummá ámiqtukaune. emá Metáiyama máane. eqtábá Áánûqtun-aanikoma

maa-márábímmá kumíniye téta naayóbáqá amuné-wáyúkámá tiráane.” téna Máátaa timá ámikaiye.

Îtuma ibiqá yakáie.

²⁸ Máátaa mirá-timatuwena aúkoma Máríaa ko ááyariye. ko ááyama áwábaq uréna yaákarena timú-timun-aipike timá ámikaiye: “yirááti-naqa ya máena emmá kááyaiye.” téna timá ámikaiye.

²⁹ Máríaa maamin-áímmô kéitenama páátákáá itó-uma Îtunopaqa uráie. ³⁰ Îtuma márûpaqa íma utáibo paá wágáábaqa Máátaa aónaipaqa máqe-uraiye. ³¹ máqtemma Ítiráaeo-wayukama Máriaagaraqa naaúpaqa máeta wenáyaqa mamá íráqôniq émáa-kayukama aónaamma wemá iyánáaq umárena páátákáá máápaq yaúbagitata yemá anaaé waqméta kukááe. wemá pukái-nakoma muríanóbáq móyukaapaq ibiqá márú-yaranenawaq kéiyaa téta waqmé kukááe. ³² Máríaa Îtu máipaqa irénama Îtumma káonena aítaupi aipaqa aténa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, emá maakáqô máanarakaatati ketiyóbíma ípuine iné.” téna tiráie.

³³ Îtuma aónaimma min-íníkomá ibiqá kéyaraitana Ítiráaeo-wayukama yimónaimma yegaráq ibiqá kéyaraawana arummá ôriq umágitana karagíqá wenarúnóbáqá yuráie.

³⁴ Îtuma timá yímikaiye: “keráwáqá náakaraq wemmá ákáraao?” téna titata yé timá ámikaae: “uyátáraana-nako, iré ya aónaao.” téta tirááe.

³⁵ Îtuma ibiqá yaránéna kéie. ³⁶ miráipoata Ítiráaeo-wayukama tirááe: “aónaaro. weqtábá ôriq éna kákaitanaboana ibiqá kéyaraiye.” téta tirááe. ³⁷ ááqibo yaímma-wayukama tirááe: “wemá

aúgaroq-nakon-auramma kabárirakaraiye. kanaaráq wemá óq-yataariq umákainana Aráátarati ípuiniyo?” téta tirááe. ³⁸ Ítuma keqnáámmá arummá ôriq kéitana min-náqá muriánóbáq móyukaapaq iráíye. muriánôtaqa óqtanapo ayá yumákaawana wáqe-uraiye. ³⁹ Ítuma tiráíye: “keráwáqá min-óqtámá paábaq matúwáaro.” titana Máátaa puki-nákóní ámanaakoma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, wemá pukitana kaayaqté-kaayaqte-yupaama kóuraiye. miráipoana íbêqa táí-akuqa kéíye.” téna Máátaa tiráíye. ⁴⁰ ááqibo Ítuma timá ámikaiye: “emá arummá timéma Áánûqtuni tágama-yataaqa aónanone íyaq timá ámikauno?” téna Ítuma tiráíye. ⁴¹ maamin-óqtámá aukáqtúwááwana Ítuma yanaa múte káonena tiráíye: “ketiboó, ketáama itáánayaba timuqá kémaraakune. ⁴² áraíne. kemá aónaraune. aati-aatié emá ketáama kéitaane. ááqibo máqtemma aarawaamá maakáqá itó-uraapoata itaígáae téq kétune. yeráwáqá emá timátíkaraane téta mikáq emmá yirummá amínoe téq kétune.” téna Ítuma tiráíye. ⁴³ mirá-timatuwenama wemá anón-aiq timá ááyaraiye: “Aráátaratio! yaúbatuwe kumuwo!” téna Ítuma ááyaraiye. ⁴⁴ pukái-nakoma yaúbatuwena kukáíye. wenayáámma mórabi maqmá atáá-umakareta ánná-tabaraabenapo wenaítaukaq atáá-uma mórabi maqmá mórai q umá wenaqnókáqá keqnáámmá óq-tabaraabenapo útûyakaraae. Ítuma timá yímikaiye: “wemmá uwáqtuweraq ayuwáíyana kóíno.” téna Ítuma tiráíye.

waayaímmá tirááe.

⁴⁵ minnáyaba taíganimma Ítiráaeo-wayukama Máriaamma aónaineta ye-káyúkámá Ítuma nôrabi i-qtátááqá káoneta yirummá ámikaae. ⁴⁶ yaímma-wayukama uyaatéta Pérati-wayukaraq uréta Ítuma nói-qtataarirabi immá mó-tima-yimikaae. ⁴⁷ aanibo Pérati-wayukagaraq anó-monoq-kawaa-wayukagaraq káánítóre-wayukama ya áikuteta káánítóre áwîqa Táánítarani maará téta tirááe: “ketáámá náaraq ónúntaabiyo? wé maamin-nákómá netuqyaa anón-awaameq-yataariqa kéiyé. ⁴⁸ áaqibo ketáá ayúwáananataa miráuqtenamo uínatama máqte-kayukama wekáq yirummá kámiyatama Árómani-wayukama ketáái anó-monoq-namma ketáái waayúkagaraq yama mayáinoe.” téta tirááe. ⁴⁹ yepíké móra-nakon-awîqa Kááyapati wemá maa-kárítímáátiráqá mú mikákáá anó-monoq-nakoma máena wé timá yímikaiye: “keráwáqá íma maami-qtátááqá aónaraae! ⁵⁰ maamináyaba keráwáqá íyaq túyánámmá kéitaao? maannâ móra-naqo puyéna máqtemma aarawaamá yíwáqnáa ínímma minná kanaaráqíye. móra-naqa puínatama máqte-kayukama íauyoranoé.” téna tiráíye. ⁵¹ áraimma wenááq-maqma ítiraiye. ímiye. wemá mú mikákáá anó-monoq-naqa maa-kárítímáátiráqá máqe-uraiye. miráínana Ítuma puyéna Ítiráaeo-wayukama yíwáqnáa íniye téna amunémá kégutena tiráíye. ⁵² áaqibo íma paá ketáái wayúkayataba yíwáqnáa ínéna pukáíye. ímiye. Áánûqtuni-iyapo-annama máqte-naukapaqo máa-kayukama mamá mórabi áíkuyikanena puíniye. ⁵³ aanibo miráitata mi táoqa Ítumma ikamínéta

waayaímmá timáeta uréire urááe. ⁵⁴ miráitana Ítuma móragaraqa íma Ítiráaeo-aukaapimma uréire uráíye. wemá mi-márúqá yuwéna kaqmáápaqa uréire uráíye. kaqmáápaq waaqókáq móra-marukon-awíqa Íparama mibáqá wení iyápó-annate máqe-uráíye.

⁵⁵ íbêqa Ítiráaeo-wayukati kótamaki-kanaama awaaraq kéitataboata áwábake taígani-kayuka maréta Yérútáárebaq múma yirummá maqmá tágaiyaqtaba utááe. ⁵⁶ yeráwáqá Ítuqtaba arútama aónaqteta kéuyoata anó-monoq-namatupaqa máe-kayukama aamá timá wenamí-kenamin urááe: “é náaran-auyananaq kéitaano? kaawéqá naíbáq íyaq yíniyo?” téta wemmá kétaimma wemmá kétaimma urááe. ⁵⁷ missing?

12

Máriaa Ítun-aitaukaq akúq-matawema pérakaraiye.

¹ abapaké móra-kanaama awaaraq kéitana kótamaki-kanaama pááq inéna uráíye. Ítuma Béqtanibaq uráíye. mi-márúkáq Arááataratima pukáipike mamá itó-umakaraiye. ² mikáq yeráwáqá kaawéqá amínéta urááe. Máátaa aáwaga kéikamitana Arááatarati yaareráqá Ítugaraq máqe-uráíye. ³ Máriaa anón-oqtanawíqa yaan-ákúq-mátáwémá maténa Ítun-aitaukaqa atímma pérakarena Ítun-aituqa wenaqnótáurake ayúnakaraiye. miráitana átê-kuyukoma mi-náúpáqá ôriq uráíye. ⁴ wení iyápó-annabike móra-naqa Yúqtaati Itikáárioti wemá Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápimma anaaékaq maránéna wé Yúqtaati tiráíye: ⁵ “nôraq

itataawáq maamin-ákúq-mátáwémá íma kéyimetaa meyámmá matáunataabiyo? mipímmá kaumo-tíyááká-tíyááká-óqtámmá (300) wáíye. ááqibo meyámmá matáunarakaatati mi-méyámmá áwáyoq-wayukataa kanaaráq yiménaqtaa únnae.” Yúqtaati téna tiráíye. ⁶ áwáyoq-wayukama yimíyátábá ítiraibo paá moyánápóana wemá moyámmá mamá wenamááríq moyámmá mayáinayaba tiráíye. wemá mónekaq yabíkéna wenamááríq máyáinapoana wemá tiráíye. ⁷ miráitana Ítuma tiráíye: “wemmá min-íníkámmá ayuwáaro. minná maqtokéna kemmá uqta mátikaino-kanaaraqtaba kémaqtoraiye. ⁸ áwáyoq-wayukama keráwáqtê aati-aatimá mánobo kemá keráwáqtê aati-aatimá íma mánune.

anó-monoq-wayukama Aráátaratimma ikamínéta waayáímmá tirááe.

⁹ taíbaq Ítiráaeo-wayukama Ítuma Béqtani-marupaqa máin-aimma itátuweta yeráwáqá mibáq urááe. yeráwáqá uráámanibo Ítuqtabae téta íuraabo Aráátaratimma aónainetaae. Ítumo náawanabi pukáípike mamá itó-umakaimma aónaineta urááe. ¹⁰ miráitata anó-monoq-kawaa-wayukama ¹¹ Aráátaratiqtabae téta taíbaq Ítiráaeo-wayukama anó-monoq-wayukama iyuwéta yirummá Ítumma ámikaae.

Ítuma Yérútáárebaq anómma uyátárai-nakoraan umá uráíye.

¹² óq-taoqa netuqyaa aarawaamá kótámaki-kanaaraq ayú maqnáiyama aónaneta ya máeta

ítaraae. miráuma Ítuma Yérútáárebaq ínena kéiyee-aimma ítátuweta ¹³ yeráwáqá kóbekáátágóní amamá akáteta utín-utin umá aapaké awiránéta urááe. wááqa yumáe kéweta tirááe: “atóbatikai-nako, ótáánao, yéna-nakoqtabama anómma uyátárai-nakon-awikaq kéyenana Áánûqtu amuqá kémarakaiye. Ítiráaeo-wayukati mú mikáq anómma yabíqyikai-naqa (kíni) Áánûqtu weqtábá amuqá kémarakaiye.” téta tirááe. ¹⁴ Ítuma móra naatéq-ótiráákákóní ámûraaq máena kéiyee. Áánûqtun-aama agamatá-kátáágó tiráiniq umá kéiyee. mirá kétiye: ¹⁵ “Tááíoni-maruko, áaqa ígáíno! aónaaro. keráwáqtí mú mikáq anómma yabíyikai-naqa kéiyee. naatéq-ótiráákákóní ámûraaq máena kéiyee.” Áánûqtuni agamatá-kátáágó téna kétiye. ¹⁶ maamin-áímmá Áánûqtuni agamatá-kánnáágó tiráimma áqnáabaq Ítuni iyápó-annama íma ítaraae. aanibo anaaékaqa Ítumma pukáipike Áánûqtuma tágama-yataapi mamá atóbamakaitata mikáq yeráwáqá yúyánákáq maréta tirááe. Áánûqtuni agamatá-kánnáágó tiráimma yaákaq urááe.

¹⁷ taíbaq Ítute máqeo-kayukama Ítuma Arááataratimma ááyaitana utátuwena úin-aimma timá abarokáq kéiteta nôrabi i-náíkaráq tirááe. ¹⁸ taíbaq óq-wayukama maami anón-awaameqa in-áímmá ítaraapoata yeráwáqá aapaq yaónaineta irááe. ¹⁹ minnáyaba Pérati-wayukama yeíyáá téite urááe: “káonaao? ketáataa íma ítánoe. aónaaro! máqtemma maa-márábí-káyúkámá wenanaaé kéwaraae.” téta Pérati-wayukama tirááe.

yaímma Karíki-wayukama Ítumma aónaneta abáá-uráae.

²⁰ yaímma Karíki-wayukama maréta Yérútaárebaqa aapinaammá tíyaqtaba ayú maqnaapí utááe. ²¹ yeráwáqá Píripikaq urááe. wemá Beqtáirapake Kááririri-marupaq iráíye. wemmá yeráwáqá ítama aónanaqtaa: “anóko, ketáámá Ítumma aónaqtaa kéyunataae.” téta tirááe. ²² miráitana Píripi maréna Áánarukaq kéwena timá ámitata keqnáámmá mákanakama marétarata Ítukaq kéwetarata mó-tima-amikaaye. ²³ Ítuma yauwéqma tiráíye: “mi-kánáámá íbêqa kéyitata kemá Waayúkagon-Araakoma anómma tágama-yataaqa káme. ²⁴ kemá áraimma kétima-timune. mórama wíti-yumma marabí íkumena ípuinama kímora pááqyan-ayumma wenamáa wániye. minná wemá puínamanibo taíganimma uta-uta umá ôriq umá arammá iyániye. ²⁵ móra-nakoma wení aúwaraiqtaba ôriq umá akáinanama wemá wení aúwaraikoma páátataakaa íniye. móra-nakoma wení aúwaraiqtaba maa-márábí máiyataaqtaba íakainanama anaaékaq matúq-matuq umá aati-aatimá máí-auwaraimma maqtorániye. ²⁶ náawa-naawabi kekáqô mayaímô mayanénama ketinaae waráino! kemá máuna-marukaqa ketí mayaímá matikáí-náqá mániye. ketí mayaímá matikáína-nakoma ketibomá wenáwîqa múte yauwíniye.” téna tiráíye. Ítuma óq-aimma tiráíye: ²⁷ “íbêqa tíyakoma ummaa kéyaiye. ááqibo nóineq tenúno? ‘ketiboó, ketí ánatagina-kanaama íma yúwénana kumíno tenúno?’ ímiye. minnáyaba paá kukáune. ²⁸ ketiboó, tágama-yataaqa enáwîkaq akoqnáá umá mamá maa-márábí-káyúkámá

yiráátinonama enáwîqa anómma uyátá-maqma mimórá mái-waigonamiye.” téna Ítuma mirá-timatuwaitana aagómá wíyôpake kukéna tiráíye: “kemá tágama-yataaga ketíwîkaq mamá múte yaútaunnama móragaraq múte yauyónúne.” téna maamin-áikómá tiráíye. ²⁹ waayúkama mágeo-kayukama min-áímmá ítátuweta tirááe: “wíyonaa kétiye.” téta kétéwata yaímma-wayukama tirááe: “Áánûqtunopakekako kétiye.” téta mi-káyúká tirááe. ³⁰ Ítuma yauwéqma tiráíye: “aagómá wíyôpake keqtábá ítiraibo keráwáqtábá itaígáae téna tiráíye. ³¹ íbêqa máqtemma maa-márábí-káyúkámá Áánûqtu kéyainaiye. maa-mará áaikoni anó-naqa Tááqtaama íbêqa ikámma waqtuwániye. ³² aanibo kemá maa-márábíkémô múte itó éqa máqtemma yiwíqma ketôpaqtaa ónúne.” téna Ítuma tiráíye. ³³ wemá min-áímmô tiráimma minná náaraq umá puíníyo minnáyataba yiráá téna tiráíye. ³⁴ ááqibo aarawaamá yauwéqma tirááe: “miráuma aammá aúmakaan-aipitaa ítaraunataa miráuma Metáíya paá matúq-matuq umá mániye. nôraq itaawáq Waayúkagon-Araakokaq múte yauwínoe kéteno? náawawaq Waayúkagon-Araakoma máíyo?” téta ítama aónaraae. ³⁵ mirá téna Ítuma timá yímikaiye: “pááqya-kanaabi ómmá keráwáqté mániye. keráwáqá ómmá wáinagaraq ókáqá íma máíyanama keráwáqá kumayukómá yawááq-umatikaniye. móra-nakoma kumayuqnóbáqá uréire ínna-nakoma ‘náakaraq kéi náakaraq kéwiyo’ téna wemá kanaaráq íkáonaiye. ³⁶ ómmá wáinaq ókómmá tirummá áméro! miráinaq keráwáqá ókón

áráaqa mánoe.” téna Ítuma tiráiyē. Ítuma min-áímmá timátuwenama yemmá iyuwéna aúpq kóuraiye.

netuqyaa Ítíráao-wayukama Ítumma yirummá íamikaae.

³⁷ Ítuma netuqyaa anón-awaameqa yetúraqaqa imánibo yeráwáqá paá íma Ítumma yirummá ámikaae. ³⁸ netuqyaa-káyúkámá Ítumma yirummá íámikaapoata Áítáíya Áánûqtuni amuné-náqá wenáama áraíne téna káyiraatiye. Áítáíya naayóbáqá tiráine: “uyátáraana-nako, náawaq ketáái táaraqa itáraiyo? náawakaraq uyátárai-nakoma wení akoqnáama aráátitanawaq kanaaráq aónaraiyo?” téna Áítáíya tiráiyē. ³⁹ maami-qtátáátábábóata yeráwáqá kanaaráq yirummá íma káme miráipoana Áítáíya tiráine: ⁴⁰ “Áánûqtu yeráwáqtí yúramma mamá karopamáyikena yúyánámmá mamá óqtakaa umátukaiye. miráitata yé íma yúramma káoneta yúyánámmá íma kéitaae. yeqtí yúrakakema íkáonaapoata yúyánámmá íma ítama káruteta kéopoata íma ketôpaqa waéqma íyaqa yemmá mamá atóbamayikanune.” téna Áítáíya naayóbáqá tiráine. ⁴¹ Áítáíya uyátáraana-nakoni tágama-yataaqa aónaraipoana weqtábá wenáaimma tiráiyē.

⁴² áaqibo netuqyaa-káyúkámá yaímma Táánítarani-kaanitori-wayukagaraq wemmá yirummá ámikaamanibo Péraati-wayukati yáaqa kéikatetaboata yeráwáqá yirummá áme-kayukama íma abarokáq umá tirááe. abarokáqô tíyatama monoq-náúpáké paábaq waqtuwánoe. ⁴³ yenamáárîq yeráwáqtábá yetíwîqa múte

yauwígáae kététemanibo Áánûqtuni tágama-yataaqtabama abarokáq umá íketee. ⁴⁴ ááqibo Ítuma yááyama tiráíye: “náawabi arummá kétimenama kenamáa kekáqá íma arummá kétimibo ketibomá timátíkái-nakokaraq arummá kámiye. ⁴⁵ náawabi kemmá kétimonenama wemmá ketibomá timátíkái-naqa káonaiye. ⁴⁶ kemá maa-márábí-ómmá kukáune. miráipoana náawabi kekáqá arummá timénama wemá íma kumayupímmá mániye. ⁴⁷ móra-nakoma ketáama kéitena ketáama íkémayainama kemá kenamáárîq wemmá íma yawááq-umakanune. aanibo maa-márábí yawááq-umayikanaaq íkukaune. ímiye. kemá aarawaamá yááyabo umáyikanaaq kukáune. ⁴⁸ náawabi kemmá anaaéma umátikenama ketáama ímayenama íbêqa yainai-yátááqá wemmá káyainaiye. minnámo ánatai-yupaama máqtemma túnna-aikoma wemmá mamá yawááq-umatikanoe. ⁴⁹ kemá ketúyánápíkén-áímmá íkétune. ímiye. ketibomá timátíkái-nakoma wenamáárîq timá tímin-aimma kêtunaboqa máqten-aimma kétima-timune. ⁵⁰ ááqibo kemá ítaraune. ketiboní wataáama aati-aatimá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mamá paá kéíye. miráitaqa máqten-aimma túnnama minná ketibó timá tímin-aimma kétune.” téna Ítuma tiráíye.

13

Ítuma wení iyápó-annati yítuqa tete uráíye.

¹ kótámaki-kanaama waagókárîq kéitana Ítuma maa-márábíké yuwéna aboánôpaqa uínî-kanaama

yimmá ítaraiye. maa-márábí máena wení aanábó-wáyúkáyábá ôriq umá kákaitana yeqtábá yikáiq-yikaiq umáe kéuyena wení puíni-kanaaraq uráíye.

² Tááqtaama Yúqtaatin aúyánámmá waéqma Îtuni kutarurîq webó-náqá aúrâkaraiye. ááqibo aáwaqa kénaawana ³ Îtuma ítaraiye máqte-qtataaqa Áánûqtuma wenayáápi ámikaitanaboana wemá Áánûqtunopake kukáunaboaq yauweré uyónúne téna aúyánámmá ítaraiye. ⁴ aanibo Îtuma aáwaqa naí-yáárérâq máqeikake itó-urena wení ámûraake aqtorai-wáqtómá ayúqma mikâq kéyuwena óíqa ayumí-wánáámá (táúrima) maténa ámûrana uráíye. ⁵ kâqomma wemá nommá táápepi atímakena wení iyápó-annati yítauqa tete umáyíkarena ayumí-wánáánápó yítauqa ayúnikanena uráíye.

⁶ áqnáabaqa Tááímoni Pítaakaq yítana Pítâa tiráíye: “uyátáraana-nako, ketítâuraq tete umátikane kéono?” téna Pítâa ítama aónaitana ⁷ Îtuma yauwéqma tiráíye: “íbêqa emá íaonaraanaíq ónáa kéune. ááqibo anaaékaqa emá aónanone.” téna Îtuma tiráíye. ⁸ Pítâa akoqnáá-aimma abarokâq tiráíye: “emá íma ketítâuqa tete ínóne.” téna titana Îtuma yauwéqma tiráíye: “ááqibo kemô enaítuqa ímo tete onaamá emá íma ókaraq ketí iyápó-annama mánone.” téna Îtuma tiráíye. ⁹ Pítâa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, ketítâuqa wenamáa ítete é mûtûq tiyáánaa tiqnókárâq tete umátikaaol!” téna Pítâa timá ámikaiye. ¹⁰ Îtuma mikâq tiráíye: “móra-nakoma máqten-aubakaraqo nommá pétukenama íma óqa peránibo paá wenaítuqa tete íno. mûtûq keráwâqtí túgogaraq tirunóbáqá íráqôniq uráibo

kímora-nakone.” téna Ítuma timá yímikaiye. ¹¹ móra-naqa waéqma kutarurîq webómá aukái-naqa Ítuma aónatukaipoana tiráiyē: “kímora-nakone.”

¹² Ítuma wení iyápó-annati yítuqa tete umáyíkatuvena wení ámûraaq aqtorái-wáqtómá mamá aqména yauwéqma yaareráq umáena tiráiyē: “kemô umátikauna-yataaqtaba ítama kárutao?” ¹³ keráwáqá keqtábá yirááti-nare kéte ‘uyátáraana-nako’ kéte kéoma minná áraine. miráipoana minná kemúne. ¹⁴ ááqibo kemá keráwáqtí títauqo tete umátikaunama kemá yirááti-naqa uyátárauna-nakoma tete kéumatikaune. mórai q umá keráwápíké káqowa-kaqowan-aituqa tete ínôqtaba ketiyáánaubiq aóna-mayaaro. wenáítuq-wenaituqa tete íné oné. ¹⁵ íbêqa keráwáqá umá tiráá túnnaiq kemá nôrabi umátikaunayaba mimóráiq umá keráwáqá íné oné. ¹⁶ éqtukena timámeno áraine. móra mayaímá máyái-nakoma aati-aatimá wení mayaímá mayákái-nakomma íma uyátá-maqma anómma kémaiye. móra-nakoma watáama mamé i-nákómá timákáitana yi-nákómmá íma uyátá-maqma anómma kémaiye. ¹⁷ keráwáqá ítama arútama miráeq oweqa mikáq timuqá maránoe. ¹⁸ kemá nóinabi íma máqtemma keráwáqtábá ketí iyápó-annama máqtemma ye táaimma káoneq yiwíkaunama taíbaq-wayukabike yíwíkeq Áánûqtuni agamatá-kátáámá áraine téq kéyiraatune. min-ágámátá-kátáágó kétiye. ‘móra-nakoma ketí aáwaqa ketê nai-nákómá wenáítagegunapo múte yaáqma tímûraaq yániye.’ ” téna Áánûqtuni watáa agamatán-áíkomá mirá kétiye. Ítuma óq-aimma tiráiyē: ¹⁹ “mi-qtátááqá pááq íné kéitaq íbêqa aamá kétima-timune. mi-qtátááqá

pááq ínaqa keráwáqá mikáq tirummá amínomma minná náawabi MÁUNE. ²⁰ akognáá umá kétima-timune. kemá timákauna-naqa náawabi awirénama kekáráq kétiwiraiye. náawabi kemmá tiwirénama timátíkarai-nakokaraq káwiraiye.” téna ²¹ min-áímmá Ítuma timátuwena amakó ôriq umá ummaa yágitana wé tiráiyé: “árainma kétima-timune. keráwápíké móra-nakoma kemmá mamá namuro-wáyúkábí tikániye.” téna Ítuma tiráiyé. ²² wení iyápó-annama wenaúrapi-kenaurapi káoneta yúyánápí náawaqtaba kėtiyo téta íaonaraae. ²³ iyápó-annabike móra-naqtaba Ítuma ôriq umá ákái-naqa Ítun-amakaq yaareráqá máena aíqtaaraq agebamá máqe-uraiye. ²⁴ miráitana Tááímoni Pítáa aqnótáq yumátuwena ‘náawaqtaba kėtiyaa wekáq itaa’ téna awaaméqá umá timá ámikaiye. ²⁵ Ítun-aíqtaabi agebaréna tiráiyé: “uyátáraana-nako, náawaqtaba kéteno?” téna ítama aónaitana ²⁶ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “kemá yammá aáwaq-anopi yamá atímma áménama minnáqíye.” téna Ítuma timátuwena yammá aáwaq-anopi yamá atíkena Yúqtaati Tááímoni Itikááriotini áanikoma ámikaiye. ²⁷ mikáq Yúqtaati min-aáwáqá mamáyáitana Tááqtaama wepí yabékítana Ítuma timá ámikaiye: “nôrabi ínéma páátákáá mirá-uwo!” téna tiráiyé. ²⁸ máqtemma yaareráqá máe-kayukabike móra-nakoma Yúqtaatima nóin-ainabi timá ámin-aimma íma ítama arútaraiye. ²⁹ Yúqtaati móneketima matóráiqtaba kėtiyaa téta yaímma-wayukama tirááe: “kótámaki-kanaaraq-yataaraq meyáníq uwo kėti kéqokeq-yataaraq áwáyoq-wayukama yimiyówaq” kėtiyaa téta tirááe. ³⁰ Yúqtaati min-aáwáqá

kémayenama máápaqa kumayupí yáubaguraiye.

aúgen-amaan-aimma

³¹ Yúqtaati ayuwéna kóitana Ítuma tiráiyē: “Íbêqa Waayúkagon-Araakoni tágama-yataaqa mamá abarokáq kéumakena Áánûqtuni tágama-yataaqa Waayúkagon-Araakokaq kéumakaiye.

³² Waayúkagon-Araakoma Áánûqtuni tágama-yataaqa abarokáq mamé ínana wení tágama-yataaqa Áánûqtu waéqma wenamáárîq wepí páátákáa abarokáq mamé íniye. ³³ ketí pááqyan-iyao! kemá keráwáqtê pááqya-kanaama mánune. keráwáqá tibáá-inoe. ááqibo keqnáámmá Ítíráaeo-wayukamma timá yímikaunaiq umá kemá kétima-timune. keráwáqá kenamáárîq kemá kóúnabaqa íma kanaaráq uínoe. ³⁴ íbêq-kanaayaba kemá aúgen-amaan-aimma kétimune. kemá keráwáqtábá tíkáiniq umá keráwáqá mórai q umá weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero. miráuma keráwákáráq káqowaqtaba kákaina káqowaqtaba kákaina tíkáiniq únnaiq umá máero. ³⁵ akáí-yátááqá keíyáátaa wenámí-kenamin umá maíyata ketí iyápó-annae téta máqte-kayukama aónainoe.” téna Ítuma tiráiyē.

Ítuma tiráiyē Pítaama anaaéma umátikaniye.

³⁶ Tááímoni Pítaa tiráiyē: “uyátáraana-nako, náakaraq kéono?” téna wé timátuwaitana Ítuma yauwéqma tiráiyē: “kemá kóúna-marupaqa íbêqa emá íma kanaaráq tinaaéma waráínóne. ááqibo anaaékaq ketinaaéma waráínóne.” téna Ítuma tiráiyē. ³⁷ Pítaa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako,

nôraq ínaraq enanaaéma íbêqa kanaaráq íwaranuno? kemá eqtábáé téq áqa puyónúne.” téna Pítaa titana
 38 Ítuma yauwéqma tiráiyē: “emá keqtábáé téaq áqa puíné kéono? kemá akoqnáá umá kétima-amune. kokóregoma áa tiné kéinaa emá keqtábá kaumobáqá ‘wemmá íaonaraune’ té wakaránóne.” téna Ítuma Pítaamma timá ámikaiye.

14

aboánôpaqa uí-ámmá Ítumiye.

¹ Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “íma yuwáiyana tíyako ummaa yaíno. miráinaq Áánûqtukaq tirummá kámeraq ááqibo kekákáráq tirummá tíméro. ² ketiboní naaúpaqa taígani-maqa wáiyē. ímo wárainaga kemá keráwáqtábá wágáábaq timátikanaa únnae. kemá kóureqa keráwáqtí márûqa ko tarôq umá óqtaa umátikanune. ³ kemó kówéqa keráwáqtí márûqa ko tarôq umá óqtaa umátíkátuweq kemá yauwéqma iréq kenamáárîq yatiwiranúne. kemá máuna-marupaqa keráwákáráq mánōe. ⁴ kemá ónááqo únna-maruqtaba aammá keráwáqá kéitae.” téna Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye. ⁵ Tóamáati timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, náakaraq kóinono minná ketáá íaonaraunatae? náaraq umátaawaq maamin-ámmá kanaaráq aónanunataabiyo?” téna Tóamáati timá ámikaiye. ⁶ Ítuma yauwéqma tiráiyē: “kemá kenamáárîq ketibonôpaq wíámúne. kemá áraimma tí-ááímúne. kemá aati-aatimá paá matúq-matuq umá máí-aaimune. móra-nakoma ketibonôpaqa kéyena káqon-amma íma mamá

awi íniye. ímiye. kemá kenamáamune. ⁷ kemmô kêtimoneqa ketibokáráqá káonaae. íbêqake wemmá aónatukeqa wemmá keqtúrapike aónaraae.” téna Ítuma yauwéqma tiráiyē. ⁸ Píripí timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, emá enaboqtáá tiráátinana keqtáá kanaaráq íno.” téna Píripí timá ámikaiye. ⁹ Ítuma yauwéqma tiráiyē: “Píripao, kemá ayáqtáá-kanaama keráwáqtê máqe-uraune. emá íyaq kemmá timónaraano? náawabi kêtimonenama ketibokáráqá káonaiye. nôraq itaawáq ‘enaboqtáá tiráátiyo’ kéteno? ¹⁰ kemá ketibopí máunana wemá ketibomá kepí máiyē. minnáyaba íyaq kekáqá arummá kêtimeno? aamô timá-timunama íma ketááq-maqma kêtune. ketibomá kepí máena wení mayaímá kémayaiye. ¹¹ keráwáqá maanáikáqá tirummá áméro. kemá ketibopí máunana ketibomá kepí máiyē. ááqibo ímo miráinaqa kemá máqtemma anón-awaameq-yataariq únnama aónaraabo minnáyaba kekáq tirummá tíméro. ¹² kemá áraimma kêtima-timune, móra-nakoma arummá timénama mórai q umá anón-awaameq-yataariq íniye. kemá ketibonôpaq uyátá-maqma anón-awaameq-yataariq íniye. ¹³ aanibo máqteqtataaqtabama ketíwîkaqa nunamupí itáíyaqa kemá paá mirá-onune. miráonana ketiboní tágama-yataakoma kemá áanikokaqa yíniye. ¹⁴ ááqibo ketíwîkaqa nunamupí móra-yataariq uwó tíyaqa kemá paá mirá-onune.” téna Ítuma tiráiyē.

Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kumíniye.

¹⁵ Ítuma óq-aimma tiráiyē: “keráwáqô, keqtábá tikáinaqa ketí ámáan-aimma taákaq matokéra mirá-inoe. ¹⁶ ketibommá ítama aónaanana wemá

káqomma tíwâqnaa í-náqá wení Aokaq-Áágómmá timákainana keráwáqtê ku matúq-matuq umá mániye. ¹⁷ Aágoma wení árain-aikoni áaimma máiye. maa-márábí-káyúkámá wemmá íkaoneta íkéiteta kéopoata wemmá íma kanaaráq awiránóe. wemá keráwáqtê máipoana keráwápí mániye. ááqibo keráwáqá kenamáárîq wemmá káonae. ¹⁸ miráinaq kemá ítiyuwaanaq keráwáqá kenamáa anóbo íma máin-iyapogoraan umá íma mánobo kemá yauwéqma keráwáqtôpaq yenúne. ¹⁹ pááqya-kanaabi maa-márábí-káyúkámá kemmá móragaraq ítimonainobo kemmá matúq-matuq umá máí-auwaraimma matokáunaboaq keráwákáráq miráuma mayáinopoaq miráinaqa kemmá timónanoe. ²⁰ mikánáámô yínaqa keráwáqá itánoe. minná kemá ketibopí máunaq aanibo keráwáqá kepí máápoaq kemá keráwápí máune. ²¹ náawabi ketí aúgen-amaan-aimma aákaq matokéna mirá énama wemá keqtábá ôriq umá kákaiye. keqtábámô ôriq umá akáina-nakoma ketibomá weqtábá ôriq umá akániye. kegáráq ketí tikaí-yátááqá aménúnaboaq kemá kenamáárîq ketáaimma aráátenune.” téna Ítuma tiráiyé. ²² Ítuma óq-Yuqtaatimma timá ámikaiye íma Yúqtaati Itikááriotimibo: “uyátáraana-nako, náaraq umáwaq enáaimma keqtáá kétiraatetaa maa-márábí-káyúkámá íma yiráátenune kéteno?” téna Yúqtaati tiráiyé. ²³ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “náawabi keqtábá akáinanama kemá túnna-aimma aákaq matokéna mirá-iniye. ketibomá weqtábá akaínakama ketibotê kegáráq wenôpaq iréka wetê kerátá ya matúq-matuq umá máyuye. ²⁴ náawabi íma keqtábá akáinanama kemá túnna-aimma íma

aákaq matokéna miráinipoaq wemmá ketáaimma íaraatenune. aamô kéitaamma íma kennáé. ááqibo min-áímmá ketibó timátíkarai-nakonopake kéíye.” téna Ítuma tiráíye.

Ítuma puínéna ákaq-aimma kéíye.

²⁵ wení iyápó-anamma Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqtê máeqa maami-qtátááqá timá tímikaune. ²⁶ Áánûqtuni Aokaq-Áámá tíwáqnaa í-náqá ketibomá ketíwíkaq timákainana kégumena wemá máqte-qtataaqa kétiraatena wemá tímikauna-aimma túyánákáq mamá marániye. ²⁷ kaayoné-yátááqá keráwáqtê yuwáune. ketí kaayone-yátááqá keráwáqá kétimune. maa-marábí-káyúkámá mirá-kááyóné-yátááqá íyokaa-qtataaqa kétimune. íma yuwáiyana tíyako ummaa kéyainaraq íma ikatíqa oro! ²⁸ keráwáqá ítaraawaq timá tímikaune. minná ‘kemá koureqa yawwéqma keráwáqtôpaq yenúne.’ keqtábá tikáinaqa timuqá maránóe. kemá ketibonôpaqa kégounama ketibomá kemmá uyátá-maqma máíye. ²⁹ íbêqa mi-qtátááqá íma pááq iné kéitaq paá aamá kétima-timune. mi-qtátááqá pááq ínaqa mikáq tirummá timínoe. ³⁰ kemá íma keráwáqtê ayaqtáá-kanaama wataá-wataa tenúne. maa-marágón áai-nakoma (Tááqtaama) kéimanibo wení akoqnáá-yataaqa kemmá íma kanaaráq uyátá-maqma yokáíye. wení akoqnáarakemma kemmá ánná ítiminiye. ³¹ maa-marábí-káyúkámá timónainoe. minná ketiboqtábá ôriq umá kêtikaitaq wemá máqten-aimma timá tímímma taákaq yokéq mirá kéune. itó-oro! maa-márúkáké yuwéqtaa kónatae.” téna Ítuma tiráíye.

15

ánnágon-aboma Ítumiye.

¹ Ítuma wenamáárîq ánnágon áaimma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “kemá árain-annagon ábô máunana ketibomá yókón aboámíye. ² amagómá arammá íma iyáitanama akáma kéiyaabotuwaiye. ááqibo arakarâq-ámámá ayááma tágatukena amumá yaákarena arâka-araka égé yuwáitana anaaékaq óq-aupaqa arammá iyânîqtaba mirá kéíye. ³ ketáa timá tímikaunaboaq íbêqa keráwáqá aúgen-augen urááe. ⁴ kemá keráwápímmô máunaiq umá keráwáqá kepímmá mórai q umá máero. amagómá ábôraqa íaraaparenama wemá arammá íma iyániye. miráínaqa keráwákárâq kekâq íma máeqa keráwáqá arammá íma iyánoe. ⁵ kemá ánnágon-abomune. keráwáqá ánnágon-amamoe. miráipoana náawabi kepí máinaqa kemá wepí máenana wemá arammá netuqyaa iyániye. ááqibo kekáké yuwéq ókaqo maéqa keráwáqá móra-yataariqa kanaaráq íma ínoe. ⁶ móra-nakoma kepí ímo maínanama wemá amamó ayááma iyaabótúwáanikaa umá yuwáiyana aayákaginata máqtemma aúqma irabí agatuwánoe. ⁷ keráwáqá kepí maíyanama ketáagoma keráwápi máinaqa keráwáqá kemmá kenamáárîq nunamupí máqte-qtataaqtaba itáiya-qtataakoma mamá páâq umátiminoe. ⁸ keráwáqá taíganin-aramma iyéqo ketí iyápó-annamo auráiyana ketiboní tágama-yataakoma múte yawwíniye. ⁹ ketibomá keqtábá ôriq umá kákaitaqa mórai q umá kemmá keráwáqtábá ôriq umá kêtikaiye. ketí tikaí-yátáákón aúkâapi máero. ¹⁰ kemá ketiboní ámáan-aimma taákaq matokéq miráuraunaboaq kemá wení akaí-yátáápi

máune. móraiḡ umá keráwáqô ketí áamáan-aimma taákaḡ matokéḡ miráíyama ketí tikaí-yátáápi máinoe. ¹¹ kemá timá tímikaune. minná ketí timuḡ-yatááqá keráwáqá mayánoe. ketí timuḡ-yatááqá keráwápi óḡiqma mániye. ¹² maaminnáma ketí áamáan-aimmibo. keḡtábá tíkáiniḡ umá weḡtábá kákaina weḡtábá kákaina umá máero. ¹³ mú mikáḡ anómma akai-yátááqá íma wáíye. minná móra-nakoma ákáina-wayukayabae téna puíniye. káḡo-nakoni akái-yátáákómá íma uyátá-maḡma wáíye. ¹⁴ kemá áamáan-aimma túnna-yataariḡ owéḡa keráwáqá tíkái-kayukamoe. ¹⁵ mayái-nákómá wemá mayaímô ámi-nakomma nôrabi i-qtátááqá íma kéitaiye. miráipoana kemá íma keráwáqtábá ókaraḡ ‘ketí mayai-wáyúkáé’ téḡa tenúne. máḡte-qtataaḡa ketibonôpake itáuna-yataaḡa keráwáqá timá tímikaunaboḡa keráwáqtábá íbêḡa ‘kemmá tíkái-kayukae’ kétune. ¹⁶ keráwáqá íma kemmá máḡte-kayukabike tíkáimma íma tiwíkaabo kemá kenamááriḡ keráwáqá máḡte-kayukabike tíkáimma tiwíkaune. kemá mi-máyáíráḡ keráwáqá timátíkaraunaboḡa keráwáqá koma matúḡ-matuḡ umá mái-aramma ko iyáíḡ-iyaiḡ umá máraiyaḡa ketibomá keráwáqá nói-qtataaḡtababi ketíwíkaḡ itaíyanama wemá timíniye. ¹⁷ keráwáqá maami-qtátááriḡa oro! weḡtábá kákaina weḡtábá kákaina umá máero.” téna Ítuma tiráíye.

máḡtemma maa-márábi-káyúkámá Ítumma wení iyápó-annaraḡa íyamma kéumayikaae.

¹⁸ óḡ-aimma Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “maa-márábi-káyúkámá keráwáqtábá

ítikaiyaqa minnáma taákaq máráaro! áqnáabaq keqtábá íyikaitata anaaékaq keráwáqtábá íkéyikaiye. ¹⁹ keráwáqá maa-márágóní waayúkamo máraiyatama yemá keráwáqtábá yikániye. ááqibo kemá keráwáqá maa-márábíké tíkaimma tiwíkaunapoana íbêqa maa-márágóní waayúkama íma mááe. miráipoana yemá keráwáqá íyamma kéumatikaæ. ²⁰ timá-timuna-aimma taákaq máráaro! ‘móra mayaímá máyái-nakoma aati-aatimá wení mayaímá mayákái-nakomma íma uyátá-maqma anómma kémaiye.’ miráipoana yeráwáqô kemmá tíkamma kéwaretama keráwákáráq tíkamma waránóe. yemá ketáamo keíteta mirá étamo-etama yemá keráwáqtí táagaraq kéiteta mirá-inoe. ²¹ yemá timátíkáin-nakomma íaonaraapoata ketíwíqtabae téta maami-qtátááríq umátikanoe. ²² kemá ímo iréqo aamá timá yímenatama yeqtí yigae-yátááqá íwane imánibo íbêqa yeqtí kúmiq-yataaqa íma kanaaráq aúpáq yuwánóe. ²³ náawabi kemmá áyámma umátikaina-nakoma mórai q umá wemmá ketibokáráq áyámma kéumakaiye. ²⁴ kemá anón-awaameqa káqo-kayukama ikéoniq umá kenamáa yiráátiraunaboata yeqtí yigae-yátááqá íma wániye. ááqibo íbêqa yeráwáqá aónaretamanibo kemmá ketibokáráq paá íyámma kéumatikaakarataæ. ²⁵ ááqibo yeráqwátí agamatá-kánnáábí áraimma yíniye. ‘yeráwáqá paáyaba kemmá íyámma umátikaraæ.’ ²⁶ akoqnáá umá tíwáqnáa ínín-naqa árain-aain-Aagoma ketibonôpake timákáanana kumínama ketí árain-aaimma má tínaq keráwáqá itánoe. ²⁷ ketê keráwáqá áqnáabake mamé iráapoq keráwákáráq keqtábá árain-aimma tínoe.” téna Ítuma

wení iyápó-annama timá yímkaiye.

16

¹ Ítuma ókaraq íyamma umáyikanoqtaba téna tiráiyē: “keráwáqá kemmá tirummô timí-yátááqá íyuwaigae téq maa-qtátááqtábá timá tímikaune. ² keráwáqá monoq-náúpáké waqtuwánóe. áraine. mi-kánáámá yínanama keráwáqô tókamiya-kayukama ‘Áánûqtuni mayaímá kémayaunatae’ téta tínoe. ³ ketibokaráq kekaráq ítimonaraapoata mi-qtátááríq umátikanoe. ⁴ ááqibo timá tímikaune. mi-kánáámá yínaqa timá tímitukaiqtaae téq mikáq túyánámmá ítama taákaq ínoe.” téna Ítuma tiráiyē.

Áánûqtuni Aokaq-Áámá kumíniye.

óq-aimma Ítuma tiráiyē: “áqnáabaqa keráwáqtē máqe-uraunaboqa keráwáqá maami-qtátááqá íma timá tímikaune. ⁵ ááqibo íbēqa timátikáitaq kukáuna-nakonopaqa kóune. miráitana keráwápíkē móra-nakoma ‘náakaraq kégono’ téna íma ítama kétimonaiye. ⁶ kemá maamin-áímmá kētunana keráwáqtí tíyakoma ummaa kéyaiye. ⁷ paá árain-aimma kétima-timune. kemá kónanama íráqôniq umátikaniye. íma kónanama keráwáqtôpaqa Tíwáqnaa Í-náqá íyiniye. ááqibo kemá kowéqa Tíwáqnaa Í-náqá timákáánana keráwáqtôpaqa kumíniye. kumínama ⁸ waayúkagoni kúmiq-yataaqtaba wemá yainániye. kateko-yátáákón áaimma má téna yainái-yátáákón áaimma má téna íniye. ⁹ Tíwáqnaa Í-náqá yénama miráuma kaumo-yátááqtábá tíniye. minná áqnáabaq yeráwáqá íma kemmá yirummá kétimepoata maami-kúmíq-yátáákóní táígon-aiiqtabama wemá

yiráátiniye. ¹⁰ ketibonôpaqa kounaboqa okaraq itimonanopoana kateko-ááíqtábá wemá tiráátiniye. ¹¹ maa-márágón áai-nakoma (Tááqtaama) yawááq-umatukaipoana yainai-yátáákón áaiqtaba Tíwáqnaa Í-náqá tiráátiniye. ¹² kemá taígani-qtataaqtaba timá timenaa únnamanibo íbêqa maamin-áíko keráwáqá mamá ummaa yamátikaniye. ¹³ wemá yénama Árain-aain-Aagoma máipoana wemá máqtemma árain-aain-aimma má téna taákaq mamá tikániye. wenamáárîq wenááq-maqma ítinibo paá itáin-aimma tînana anaaékaq pááq ínî-qtataaqtaba timá-timiniye. ¹⁴ nóin-ainabi ketôpakemmo kéitenama timá-timinipoana ketí tágama-yataaqa wemá múte yauwíniye. ¹⁵ máqtemma ketibomá matokái-qtataaqa minná kennámiye. miráipoaq kemá timá tímikaune. ‘nóin-ainabi keráwáqá timá-timinama ketôpake kémayaiye.’” mirá téna Ítuma tiráiyé. iyápó-annama yíru-qtatáákómá anaaékaq waéqma yimuq-yatááqá aurániye. ¹⁶ Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “pááqya-kanaabimma keráwáqá kemmá itimonainoe. ááqibo pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá timónainoe.” téna Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye. ¹⁷ maannáyaba yaímma wení iyápó-annama ye íyáá tirááe: “wenáaimma nóiqtaba kétéyo? wemá kétima-timiqtaae. ‘pááqya-kanaabimma kemmá itimonainoe.’ ááqibo ‘pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá timónainoe.’ wemá okaraq tiráiyé. ‘ketibonôpaq kounaboqa kétéye.’” téta ¹⁸ wení iyápó-annama tirááe: “nôraq téna ‘pááqya-kanaabine’ kétéyo?” téta yeráwáqá kaumo kááyaq-yuyanamma itaraae. wení iyápó-annama okaraq tirááe: “nóin-aaiqtaba kétéyo?

ketáá íma ítama kárutaunatae.” téta tirááe. ¹⁹ Ítuma aónaraimma yeráwáqá wemmá ítama aónaineta kéowana timá yímikaiye: “keráwáqá kaumo kááyaq-tuyanamma kéiteq kemmá ítama timónaineraq kéoo? kemô túnnama ‘pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá timónainoe’ maaminnáyatababoaq keráwáqá wemmá kéitaimma wemmá kéitaimma kéoo?” téna Ítuma timá yímikaiye. ²⁰ Óq-aimma Ítuma tiráiyē: “árimma kétima-timune. keráwáqá ibiqá kéyareq keráwáqá mi-kánááráq ketoqá máiyana miráiyata mimórá táoqa maa-márábi-káyúkámá yimuq-yatáápi mánoe. keráwáqá tirumá inomaniibo anaaékaq tiru-qtatáákómá waéqma timuq-yatáápi mánoe. ²¹ aaragómá iyápómo akáínéna kéenama wení kanaamá kéitanaboana wemá arummá ôriq kéiyē. áaqibo anaaékaq iyápóma marákátuwenama amuqá kémarena wení aíqo éwai-qtataaqa wemá káwikatuwaiye. ²² miráitaq íbêqa keráwáqá tirummá kéoe. áaqibo móragaraq keráwáqá kétimonaanana keráwáqtí tíyakoma kanaa íniye. keráwáqtí timuq-yatááqá náawabi móra-nakoma keráwápíké ímatuwaniye. ²³ mi táoqo pááq ínaqa keráwáqá móra-yataaqtaba íma kekáq itánóe. árimma kétima-timune. keráwáqá móra-yataaqa ketibokáq itáiyana ketíwíkaq wemá timíniye. ²⁴ naayóbákáráq móra-yataaqa ketíwíkaq íma ítama aónaraae. íbêqa ítama aónéra kéqokeq-yataaqa kémayaiyana keráwáqtí timuq-yatáákómá ógiqma wániye. ²⁵ maami-qtatááqá taíganimma waéqma itái-áipí timá tímikaune. mi táoqa yínaqa íma waéqma itái-áipí timá-timenupo paá ketiboqtábámá abarokáq timá-timenune. ²⁶⁻²⁷ ketibomá wenamáárlq

keráwáqtábábá kákaipoana mi táoqa keráwáqá ketíwíkaq itáíyaqa ketibokáq ‘ítatikanune’ téq kétune. keráwáqá keqtábámá tikáitababoaq kemá ketibonôpake kukáunaq tirummá tímikaapoana minnáyaba ketibomá keráwáqtábá kákaiye. ²⁸⁻²⁹ kemá ketibommá ayuwéq maa-márábí kukéq íbêqa keráwáqá tiyuwéq ketibonôpaq yauweré kégone.” Ítuma mirá téna titata wení iyápó-annama timá ámikaae: “mi aónaao! íbêqa waéqma itaí-áímmá íkétepo paá abarokáq kéténe. ³⁰ íbêqa ketáá káonaunatae. minná emá máqte-qtataaqtaba ítareboaa náawabi móra-nakoma paá íma awé kéonana emmá ítama káonaiye. minnáyabataa ‘Áánûqtunopake kukáane’ téqtaa ekáq tirummá kámunatae.” téta wení iyápó-annama tewana ³¹ Ítuma yauwéqma tiráíye: “íbêqa keráwáqá árainaq kéwareraq tirummá ketimeyo? ³² itáaro! mi-kánáámá kéyena íbêqa yábaaq kéipoaq keráwáqá móra-mora umágyaqa kenamáa mánune. ááqibo kenamáa íma mánupo ketibó ketê máíye. ³³ kaayoné-yátááqá mayaígáae téq maami-qtátááqá timá tímikaune. maa-márábímmá tú-tiq-yataapi máinomanibo akoqnáá umá máero! maa-márábí-qtátáákón áaikoma kemá uyátamakuraune.

17

Ítuma tágama-yataaqtaba nunamummá kéliye.

¹ Ítuma maará-timatuwena yanaa wíyôpaq aúramma káonena tiráíye: “ketiboó, íbêqa kanaamá pááq umáguraiye. tágama-yataaqa enáanikokaq mûte kéyauwinana tágama-yataaqa ekáq áanikoma kanaaráq mûte yauwíniye. ² miráipoaa emá

náápaamma máqte-kayukati anómma ámitukaane. ááqibo wemá yemmá tiména-wayukama matúq-matuq umá mái-auwaraimma kanaaráq yimíniye.” téna Ítuma tiráíye. ³ matúq-matuq umá mái-auwaraimma miráuma wáíye. móra-nakoma ekáráq kemá Ítu Káriqtokaraq káonaiye. emá enámáa árai-manikoe. ááqibo Ítu Káriqtomma emá timákaanana kukáíye. ⁴ Ítuma óq-aimma nunamupí tiráíye: “mayái mayaaó té tiména-mayaima mamá ánatatukaune. minnýababoaq ení tágama-yataaqa maa-márábí-káyúkámá káyiraatune. ⁵ ketiboó, naayóbáqá maa-márámá íma pááq uráitaq kemá etê máeqa anó-tagama-yataaqa egáráq kegáráq matokáuyane. ááqibo mirá-tágámá-yátááqá íbêqa keqnáámmá timiyo. ⁶ maa-márábí-káyúkámá tímikaana-wayukama enáwîkon áaimma yiráátiraune. naayóbáqá ení waayúkama máqe-uraamanibo kemmá tímikaanata enáaraq kéiteta mirá-uraae. ⁷ íbêqa yemá ítama kárutaae. minná máqte-qtataaqa ketê wáimma timénaq matokáunama enôpake iráíye. ⁸ irááti-yataaqa timá tímikaanama yeráwáqá timá yímitukaunata yeráwáqá matááe. naayóbáqá etê máqe-uraune. enôpake yúnáa enamááríq timátíkaraanata minnýaba áraimma ítama arútaraanata yirummá tímikaae.

Ítuma yirummá ámê-kayukayaba nunamummá kétimayikáíye.

⁹ kemmá yirummá tímê-kayukayaba nunamummá kétimayikaune. kemá íma maa-márábí-káyúkáyábá nunamummá kétune. yemá áraimma enabóata paá tímikaana-wayukayaba

nunamummá kétimayikaune. ¹⁰ máqtemma kemá matokáunama ennámiye. mórai q umá máqtemma emá yokááná-yataaqa kennámiye. tiména-wayukama yirummá timéta ketí tágama-yataaqa múte yaútaae. ¹¹ íbêqa kemá íma maa-márábí máune. enôpaqa kéyunatama yeráwáqá maa-márábí mááe. mú mikáq aokaq-kétíboó, emá enáwîkoni akoqnáaraq tímikaanana enáwîpi tímikaana-wayukama kawáá umá yabíqyikaa. miráinaka kerátámá úyaniq umá miráuma yeráwáqá kímorai q ígáae téq kêtune. ¹² kemá yeráwáqtê máeqa enáwîkoni akoqnáaraq tímikaanaq maamin-ákóqnááraké yemmá yabíqyíkaraune. kemá yabíqyíkaraunaboata máqtemma emá tímikaana-wayukabike mórama enayáápike íyukaune. paá kímora-nakoma aúyokurena Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá tiráiniq umá áraimma íráiye. ¹³ íbêqa enôpaq kéyunamanibo maa-márábí paá máeqa maa-qtátááqtábá kêtunaboata timuq-yatááqá yirupi kémayaiyanama yimuq-yatááqá ógiqma wániye. ¹⁴ enáama yímikaunatamanibo maa-márágóní waayúkama kekáá umá íma máápoata yeráwáqá maa-márágóní waayúkama yemmá íyámma umáyíkaraae. ¹⁵ timénna-wayukama eqtábá ‘maa-márábíkémma íma yiwiqma paábaq yuwaao’ téq íkéitaupo paá Táí-nakoqtaba kawáá umá ‘íráqônîq umáyikaa’ téq ítama káonaune. ¹⁶ kemá íma maa-márábí-náqá máunata yeráwáqá mórai q umá maa-márábí-káyúkámá íma mááe. ¹⁷ yeráwáqá aokaq-aokaq umá árain-aain-aipi mamá yikaa. enáagoma árain-aain-aimma wáíye. ¹⁸ kemmá maa-márábímmô timátíkáráanaiq umá yeráwáqá mórai q umá maa-

márábí timáyíkarane. ¹⁹ keráwáqtábááé téq kenamáárîq mamá aokaq-aokaq kéune. miráipoata yeráwákárâq mamá aokaq-aokaq umá árain-aain-aipi kanaaráq mánoe.” mirá téna Ítuma nunamupí tiráíye.

Ítuma wení iyápo-annati yáamo ítáa-kayukayaba nunamummá kétimayikaiye.

²⁰ Ítuma ókaraq nunamummá tiráíye: “yenamáa yeráwáqtábá íma maami-núnámúmmá kétimayikaupo ááqibo yeráwáqtí yáamo ítáa-kayukayabagaraq kétimayimenata yirummá amínoe. ²¹ emá ketiboó, kepí maénaq kemá epí máunaq umá yeráwáqá mimórâq umá kímora-nakoraa umá kerátábí máigaae téq kétune. ²² kemmá tímikaana-tagama-yataaqa yímikaunaboata yeráwáqá kímora-nakoraa umá kerátámá máuyaniq umá mánoe. ²³ kemá yepí máunaa emá kepí máane. miráuma komaé-yamae umá mórabi íráqôn-aaiqtaba ánatatuwenata máigaae téq kétune. máiyata maa-márábí-káyúkámá aónanoe. minná emá timátíkarema keqtábá ‘ákarainiq umá’ yeráwáqtábá ‘ákaraine’ téta tínoe. ²⁴ ketiboó, emá yeráwáqá kemmá tímîqtukaanaq yeráwáqá kemá máennabaq máigaae téq kétune. tágama-yataaqa emô tímikaanama maa-márámá íma páâq uráitaama emá keqtábá ôriq umá ákaraine. miráinata yeráwáqá ketí tágama-yataaqa yimónanaae téq kéune. ²⁵ kateko-kétibóo, maa-márábí-káyúkámá emmá íma aónaraabo kemá emmá aónaraune. maami-káyúkámá ‘é timátíkaraane’ téta íbêqa kétimonaae. ²⁶ enáwîkon áaimma yiráátiraune. ókaraq-okaraq

yiráátimaeq onúne téq miráuma keqtábá tíkái-qtataaqa yokáánama yeráwápí maínaq kegáráq yeráwápí mánune.” Ítuma mirá téna nunamupí tiráíye.

18

Yúqtaati Ítumma namuro-wáyúkátí iyáápi kéyimiye.

¹ Ítuma mirá-timatuwena wení iyápó-annate Kítaroni-kokubi ko atátuweta mórama yópí máqtemma utááe. ² Ítuma netuqyaa-túpáá wení iyápó-annate mi-tómmá wáipaq wéwainapoana Yúqtaati namuro-wáyúkátí iyáápimmo Ítumma ma ayuwái-nákómá wemá naayóbáqá mi-qtómmá aónaraine. ³ ááqibo Yúqtaati ááiq-wayukama yiwíqmena i-wáyúkágáráq uyátáraa-monoq-wayukabikekaraq Péraati-wayukabikegaraq yiwíqmena iráíye. ááiq-yataakaraq maméta ókáráq kúraqma mamé irááe.

⁴ Ítuma máqte-qtataaqa wenaneq pááq ínimma aónaraiye. miráitana wemá waaqókáq uréna timá yímikaiye: “keráwáqá náawaqtaba abáá inera kéoo?” téna ítama aónaitata yemá tirááe: ⁵ “ketáámá Ítumma Náátárêtibake-nakoqtabataa kábaa-unnatae.” tewana Ítuma tiráíye: “kemúne.” téna tiráíye. Yúqtaati namuro-wáyúkátí iyáápi Ítumma mayuwái-nákómá yeráwáqtê itó-uma máqe-uraiye. ⁶ Ítuma “kemúne” kêtítata yemá abákaq-abakaq umááe kéweta yinaaépake marabí ko wagéqé urááe. ⁷ keqnáámmá Ítuma ítama yimónaraiye: “keráwáqá náawaqtaba abáá inera kéoo?” téna titata yemá tirááe: “Ítuma Náátárêtibakene.” téta móragaraq

tirááe. ⁸ Ítuma maará téna yauwéqma timá yímikaiye: “kemá timá tímitukaune. minnâ kemíye. ááqibo kenamá kemmá këtibaaeqa iyuwáiyata tébakaqa kóoro.” téna timá yímikaiye. ⁹ Ítuma naayóbáq tiráiyē: “máqtemma emá tímikaana-wayukabike mórāma enayáápīke íyuwaunana pukuráiyē.” téna tiráimma min-álkómá íbēqa kímora-nakoma Yúqtaatikaq áraimma pááq kéiyē.

¹⁰ mikáq Tááímoni Pítaa yáákáá-qtátááqá yabitiréna mú mikáq anó-monoq-nakoni mayái-nákómmá ikámma aáq aqtómá káratukaiye. maami-máyái-nákón áwīqa Mááarakatie. ¹¹ ááqibo Ítuma Pítaamma timá ámikaiye: “mi-táákáá-qtátááqá yauwéqma ánáanobaqa marāao. ketibomá tímikai-kaapubike tú-tiq-yataaqa íyaq mayánúnô?” Ítuma mirá téna Pítaamma timá ámikaiye. ¹² minnáyataba ááiq-wayukagaraq i-wáyúkágárāq Ítumma yáqtoqma ánná atáá urááe.

Ítumma Áánatini aúbáq ítama káonaaē.

¹³ áqnáabaq Ítumma awíqmeta Áánatikaq urááe. Áánati wemá Kááyapatimma ánáakon aboáē. mú mikákáá anó-monoq-naqa mi-kárítímáátiráqá máqe-uraiye. ¹⁴ taákaq mārāaro! Kááyapati wemá naayóbáq tiráine: “móra-naqo puyéna máqtemma aarawaamá yíwáqnāa ínīmma minnâ kanaaráqíye. móra-naqa puínatama máqte-kayukama íauyorānoē.” téna Kááyapati naayóbáq tiráiyē.

¹⁵ Tááímoni Pítaayaa iyápó-annabike móra-waigote Ítumma anaaē waqméta urááye. yenákábíkē móra-waigomma mú mikákáá anó-monoq-nakoma aónama arútaraimiye. yenákábíkē keqnáá-nákómá

Ítugaraq anó-nakoni naaúpaqa utááye. ¹⁶ ááqibo Pítáa
 máápaq oqtaráq itó-uma máqe-uraiye. miráitana
 móra-waigoma mú mikákáá anó-monoq-nakoma
 aónama arútarai-nakoma yauwéqma kukéna oqtaráq
 yabíkáin-inikoma márúmma timá ámituwena Pítaama
 awíqmeta uyábekaaye. ¹⁷ oqtaráq yabíkáin-inikoma
 Pítaamma timá ámikaiye: “egáráq min-nákóní
 iyápó-annawabono?” téna titana Pítáa yauwéqma
 tiráiyé: “kemá ímiye.” téna tiráiyé. ¹⁸ yaugiq itata
 máqtemma mayái-wáyúkágáráq i-wáyúkágáráq
 iramá agamaréta iraráq itó-uma máawana
 aanibo Pítáa yeráwáqtê ya itó-uma máena iramá
 káánuraiye. ¹⁹ mú mikákáá anó-monoq-nakoma
 Ítumma wení yirááti-yataaqtababi wení iyápó-
 annayataba ítama aónaraiye. ²⁰ Ítuma yauwéqma
 maará téna timá ámikaiye: “abarokáq umá
 máqtemma maa-márábí-káyúkámá timá yímikaune.
 aati-aatimá monoq-náúpáqá anó-monoq-nama
 wái-marupi máqtemma Ítiráao-wayukama ya
 aíkuyo-marupimma timá yímikaune. ketáayataba
 aupaq-áímmá ítiraune. ²¹ nôraq itaa kekáqá ítama
 káonaano? timá-yimunata ítaraa-kayukama ítama
 yimónaao. kemá túnna-aimma yeráwáqá ítaranoe.”
 téna Ítuma yauwéqma timá ámikaiye. ²²⁻²³ mirá-tin-
 aiqtaba móra-i-nakoma óyauga yuráqtuwena wemá
 akoqnáá umá tiráiyé: “miráumawaq mú mikákáá
 anó-monoq-nakokaq timáminono?” téna titana Ítuma
 yauwéqma timá ámikaiye: “otaammá kuí-aímmô
 tiráán-aama máqte-kayukama timá yíminata ítáaro.
 ááqibo árain-aimmo kêtun-aama nôraq itaawáq
 kétikamono?” téna Ítuma timá ámikaiye. ²⁴ miráitana

Îtumma ánná atáá-umakaamma paá wáinakaraq Kááyapati mú mikákáá anó-monoq-nakaq Áánati timákáitana uráíye. ²⁵ mimórá táoqa Tááímoni Pítaa iraráqá itó-uma máena kégaanitata ítama aónaraae: “egáráq wení iyápó-annabikenabono?” tewana Pítaa yauwéqma tiráíye: “kemá ímiye.” téna wakákáíye. ²⁶ móra-mayai-nakoma wemá Pítaa aárammo káratukain-annabiken-nakoma Pítaamma ítama aónaraiye: “egáraráq Îtutema yópímmá máanaraq aónaraunabiyo?” téna ítama aónaitana ²⁷ Pítaa móragaraq wakaréna mimórá táoqa “ímiye” titana mikáq kokóregoma áa tiráíye.

Îtuma Pááíratini aúbáq kéitoiye.

²⁸ aaqá iraráitata Kááyapatinopake Îtumma awíqmeta anó-kamaani-nakoni naaópaqa urááe. kámááni-nakoni naaúpaqa íma uyábékaae. uyáberetama kótámaki-kanaaraq-aawaqa kanaaráq ínanoe. ²⁹ miráipoana Pááíratí kumá yaúbama yeráwáqtôpaq kukéna tiráíye: “nóiqtabawaq keráwáqá wenaúbimma kémaraao?” Pááíratí ítama yimónaitata ³⁰ yeráwáqá yauwéqma ten-áíkomá maará-tiraae: “wemá íma otaammô kúi-nakaa íma enôpaqtaa awíqme má ayuwánáá únnatae.” téta tirááe. ³¹ áaqibo Pááíratí timá yímikaiye: “keráwáqá kenamáárîq mamá Ítiráaeo-wayukati aammá aúmakaan-aipi wemmá yaínáaro!” Pááíratí téna titata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama tirááe: “móra-nakoma ikamíyábámá ketáái mayaímá íma wáíye.” téta tirááe. ³² naayóbáqá Îtuma náaraq umá puyónúnô tiráina-aikoma áraimma pááq inéna kéíye. ³³ Pááíratí kámááni-naupaqa yauwéqma uyábékéna

Îtumma ááyarena Ítaraiye: “emá Ítíráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkáána-naraq (kíni) máano?” téna Ítama aónaitana ³⁴ Ítuma yauwéqma tiráiyē: “keqtábámá enamáárîraq enááq-maqma Ítama káonaa waayúka naayóbáráq timá ámikaan-ainaq Ítama káonaano?” téna Ítuma tiráiyē. ³⁵ Pááíratī yauwéqma Ítumma timá ámikaiye: “kemá Ítíráaeo-narabuno? ení waayúkagaraq uyátáraa-monoq-wayukagaraq emmá awíqmeta má tímikaae. emá nôraq uráánatabiyo?” téna Pááíratī Ítumma Ítama aónaitana ³⁶ Ítuma yauwéqma tiráiyē: “ketí márûqa maa-márágónnámá íma wáiyē. ketí márûqa maa-márágónnámô wáikakaa ketinaaeemma wáráa-kayukama ááiqa éta íma kemmá tiwíqma anó-monoq-wayukati iyáápi maráné oné. ímiye. ááqibo ketí márûqa maa-márágónnámá íma wáiyē.” téna Ítuma tiráiyē. ³⁷ Pááíratī tiráiyē: “emá anómma yabíkáána-narabono?” téna Ítama aónaitana Ítuma yauwéqma tiráiyē: “emá keqtábá anómma yabíkáána-nare kéténe. ketinóma matíkáitaq maa-márábí kukáunama árain-aain-aimma ténááq kukáune. máqtemma árain-aain-annama ketáaraq kéitaae.” téna Ítuma tiráiyē. ³⁸ minnáyaba Pááíratī yauwéqma tiráiyē: “aanibo árain-aain-aimma nóinabiyo?” téna Pááíratī tiráiyē.

mirá-timatuwena Pááíratī keqnáámmá kumá yaúbama anó-monoq-wayukayopaq kukéna tiráiyē: “kemá otaammá kutáín-aaimma wepímmá íkáonaune. ³⁹ taákaq máráaro. keráwáqá móra-aaimma yokáapoq móra-naqa ayúwáanana kótámaki-kanaaraq wíniye. miráinaq ‘Ítíráaeo-wayukati

anómma yabíkái-naqa' ayúqtikanuno?" téna Pááíratí tiráíye. ⁴⁰ mikáq yeráwáqá anókaq timá ámikaae: "wemá ímiye. ketáá Baráábatiqtaba kétikaiqtaae." téta ááyaqtaa umá tirááe. Baráábati wemá otaammá kumá waayúka ikákena moyámmá maténa i-náqíye.

19

¹ miráitana Pááíratí timá yíkáitata Ítumma tebûqa ámikaae. ² ááiq-wayukama áwáábíq-annama kárama atoyumá aqnókáq kámokaa umá kuyákareta tokô-kaqtoma matéta anómma yabíkái-nakokaa umá aneq abákaraae. ³ yemá ókaraq-okaraq umá iréta tirááe: "Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkái-nakoqtaba' máqtemma miráono-maraaono téra tíyaqtaao." téta timátuweta wemmá óyauqa yurákááe.

⁴ keqnáámmá Pááíratí kumá yáubarena timá yímikaiye: "aónaaro! otaa-qtátááqá wepímmá íma káonaunaboaq wemmá awíqma márúte máápaq keráwáqtôpaq kumónúne." téna Pááíratí timá yímikaiye. ⁵ Ítuma áwáábíq-annagaraq tokô-kaqtogaraq umátokainakaraq kumá kéyaubaitanama Pááíratí timá yímikaiye: "aónaaro! maan-náqá wemíye." téna timá yímikaiye. ⁶ uyátáraa-monoq-wayukagaraq anó-monoq-naupaken-i-wayukagaraq wemmá káonetama anókaq ááyaqtaa umá tirááe: "wemmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa maraa! wemmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa maraa!" téta tewana Pááíratí timá yímikaiye: "keráwáqá kenamáárîq wemmá awíkera kaapaq-yátáq ikámma aráápa máráaro! kemá aónáúnama íma otaammá kutáíye." téna Pááíratí titata

7 Ítiráao anó-monoq-wayukama yauwéqma timá ámikaae: “wemá ‘Áánûqtun áanikomune’ tiráipoana minnáyaba ketáái aammá aúmatan-aikoma maan-náqá puíno kétiye.” téta timá ámikaae. ⁸ ááqibo Pááíratí min-áímmá ítáimma wemmá ókaqma-aaqa kamáguraiye.

⁹ Pááíratí yauwéqma kámááni-naupaqa uténa Ítumma ítama aónaraiye: “emá náakakena iráánô?” téna ítáitana Ítuma aamá ítiraiye. ¹⁰ Pááíratí timá ámikaiye: “nôraq itaawáq íma ketáaraq yauwéqma kéteno? ketí akoqnáárake emmá kanaaráq ayúkeq kétéi akoqnáárake emmá kaapaq-yátáqá ikámma aráápa-yakanune. íyaq minná káonaano?” téna titana ¹¹ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “Áánûqtu ení akoqnáá-yataaqa ámikaipoaa ení akoqnáárake kemmá kanaaráq mirá-umatikanone. miráipoana kemmá tiwíqmena enayáápi má márái-nakopi wáikumiq-yataakoma ení kúmiq-yataaqa uyátá-maqma wáíye.” téna Ítuma yauwéqma timá ámikaiye.

¹² min-áímmá ítátuwena Pááíratí Ítumma ayuwáínana kóinin-aiqtaba abáá kéitata Ítiráao anó-monoq-wayukama anókaq ááyaqtaa umá tirááe: “emá ayúwénana kóínaama Títaama” Arómani mú mikáq anó-naqa wení ‘aanábómá’ íma mánone. móra-nakoma wenamáárîq anómma yabíkái-nakon amé mékaan énama wemá Títaani webó-náqá mániye.” téta tirááe. ¹³ Pááíratí yeráwáqô ten-áímmá ítátuwena Ítumma awíqma yainai-nákóní abíqtaráq óqtamma maréq-uraapimma Ítiráao-wayukati yáabimma Káábatae tekáq Pááíratí maraq máqe-uraiye. ¹⁴ taákaq máráro. mì táoqa kótámaki-

kanaaraq máqte-qtataaqa mamá óqtaa í-yúpáámiye. miráuma abaúgómá aúkáa-makaaq itana (12:00) Pááíratí timá yímikaiye: “aónaaro! keráwáqtí anómma yabíkái-naqa maannámiye.” téna Pááíratí tiráíye. ¹⁵ min-áímmá ítátuweta waayúkama áayaqtaa umá tirááe: “nékaq akaao! nékaq akaao! wemmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa maraao!” téta tewana Pááíratí akáyáámá timá wíráabe umákena timá yímikaiye: “nóinabiyo! keráwáqtí anómma yabíkái-naqa kemá kaapaq-yátáq ikámma aráápa-makanuno?” téna titata uyátáraa-monoq-wayukama yauwéqma tirááe: “Títaama wenamá ketáái anómma yabíkáimiye.” téta tirááe. ¹⁶ ááqibo miráitana Pááíratí Ítumma yeqtiyáapi maréna kaapaq-yátáq ikámma aráápa-maraigaae téna yímikaiye.

Ítumma kaapaq-yátáq ikámma aráápa-makaae.

miráitata Ítumma awíqme yewana ¹⁷ wenamáárîq kaapaq-yámá aqména uráíye. ááqibo móra-anugon-awíqa “áqnón-ayaatane” ten-ánúrâq kóuraiye. Ítiráaeo-wayukati yáabimma Kórákótá-anue. ¹⁸ mibâq Ítumma kaapaq-yátáq ikámma níri amá aráápa-makaraae. kâqomma kaayaq-nákárátámá téba-tebaq kaayaq-káápâq-yátáq yíkamma níri amá aráápaq-mayiketa Ítumma aúkâapi ikámma kaapaq-yátáq aráápa-makaraae.

¹⁹ Pááíratí móra-aubama agamá kaapaq-yátáq aráápa-makaiye. min-áúbágómá mirá-tiraiye: “Ítuma Náátárêtibakene Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkái-nare.” wemá mirá téna agatáíye. ²⁰ min-áúkâpâq Ítumma kaapaq-yátáq ikámma aráápa-makaraae.

waaqókáq anó-marukapoata taígani-kayukama min-
 áúbámá yoráútaae. Pááíratí Ítíráaeo-wayukati
 yáabikaraq” Arómani-aipikaraq Karíki-aipikaraqa
 agatáíye. ²¹ miráitata uyátáraa-monoq-wayukama
 Pááíratimma timá ámikaae: “Ítíráaeo-wayukati
 anómma yabíkái-nare’ té íagayaa! emá maará té
 agayaa. ‘maan-nákómá Ítíráaeo-wayukati anómma
 yabíkáuna-naqune tiráíye’ té agayaa!” téta tewana
²² Pááíratí yauwéqma tiráíye: “kemá agamaráuna-
 aubama minnâ agamakáune.” téna tiráíye.

²³ ááiq-i-wayukama Ítumma kaapaq-yátáq ikámma
 níri amá aráápa-makatuwetama wení unáákáqtôma
 mamá yakáqma kaayaqté-kaayaqte-aqtoi q umáketa
 móra-mora umá yáátáá umátaae. wení aneke-
 káqtókáráq matáamma íma arááqtama-qtamma
 meyabaké kumátamakuraine. ²⁴ wení aneke-
 káqtóyátábámá ááiq-i-wayukama ye íyáá téite urááe:
 “maaminná íma yakaráíyaqtaao! minnáraq aábêma
 kéyaananatanaa móra uyátainna-nakoma mayániye.”
 téta aábê yarááe. naayóbáq Áánûqtuni agamatá-
 kánnáábí tiráíne. minnâ
 “ketí unáákáqtôma mamá yátáá umáyeta ketí
 unáákáqtôraq aábê yamá móra uyátainna-
 nako mayániye.”

téna tiráíniq ááiq-i-wayukama mirá-uraae.

²⁵ ááqibo Ítuni kaapaq-yátágóní waaqókáqá
 wenanóagaraq wenanóani aúkogaraq wenáwîqa
 Máriaa Kárópatin ánáako Máriaa Máátarinigaraq
 itó-uma máqe-uraae. ²⁶ Ítuma wenanóakaraq wení
 iyápó-annabike ôriq umá ákái-nakaraq mikáq itó-
 uma mááyana yimónatuwena wenanóamma timá
 ámikaiye: “aaragô, enáanima maamíye.” téna

Îtuma wení iyápó-annabike móra ákái-nakoqtaba timátuwena ²⁷ wení iyápó-annabike ákái-nakomma timá ámikaiye: “enanôma maamíye.” téna titana mikáké min-iyápó-ánnábíké-nákómá Îtuni anóama awíqmena mó yabírákaraiye.

²⁸ íbêqa aónaimma máqte-mayaima wenaboámá ámikai-mayaima mamá ánatagitana Îtuma tiráiyē: “kemmá nonáá kêtikaiye.” téna tiráiyē. mirá kêtimatuwenama máqtemma Áánûqtuni agamatán-áikómá pááq íniye tiráiniq umá ánatagitana áraimma mirá-uraiye. ²⁹ tawebímmá wááéni-nokaraq waaqókáq wáqe-uraiye. aináákáá-qtátááqnápó wááeni-nopi yamá atímma yátábi apiramá mûte mamá Îtun óyaukaq makááē. ³⁰ wááéni-nomma yaímma nátuwena mirá téna tiráiyē: “maaminná ánatagiye.” mirá-timatuwena aqnómmá mamá awáutena pukuráiyē.

Îtumma kéuqtaae.

³¹ mi táoqa kótámaki-kanaaraq máqte-qtataaqa mamá óqtaa í-yúpáárápóata Ítirááeo anó-monoq-wayukama “arááq-yuma íma kaapaq-yátáq wáikaaē” téta tirááē. aabáyaama Taabati-yúpáábóata anón-aawaqa naí-yúpáárápóata “yúma kaapaq-yátaráq íma wáikaaē” téta tirááē. miráipoata min-Ítirááéó-wáyúkámá Pááíratimma ko ítama aónaraae: “yítauqa ko akáma yúma mamé mó yúwáaro téaq timáyikaaō.” téta tirááē. ³² Pááíрати ááiq-i-wayukama timáyíkáitata iréta Îtute yíkamo-nakoratati yítauqa ya akátaae. ³³ ááqibo Îtukaq iréta aónaamma wemá pukuráitataboata wenaítuqa íma akátaae. ³⁴ aanibo ááiq-i-wayukabike móra-nakoma wení waqtáánápó

Îtun arautapí atáqtúwáitana mikáqá nokáráq naaegáráq aumé kukáíye. ³⁵ minnáma kemmá timónai-nakoma watáa tiráimma min-áímmô timá minná áraimma tiráíye. kemmá timónai-nakoma wenamáárîq aónaraimma minná áraíne. miráinaq mikáq keráwáqá tirummá amínoe. ³⁶ Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráíye:

“íma móra wenayááqtáma akatínoe.”

Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráimma minná áraimma kéyipoana mi-qtátááqá pááq uráíye. ³⁷ káqomma Áánûqtuni agamatá-kátáágómá kétéye:

“waayúkama agaibamáráa-naqa aónainoe.”

min-áíkómá mirá téna tiráíye.

³⁸ anaaékaq Yótêbi Aarimatéabake-nakoma wenamáárîq Pááíratikaq Îtun aúma mamé mó uqtamákainayaba ítama aónaraiye. Yótêbi Îtun anaaé wárái-naqanibo wemá Ítíráaeo anó-monoq-wayukati yáaqa kéikatenaboana aúpáq mirá-uraiye. Pááíratima kanaaráq mayániye téna titana Yótêbi Îtun-auma mamé kóuraiye. ³⁹ Níkótímaatigaraq Îtumma ko aónainena nokáámma urái-nakoma wemá káwekaa-qtataakaraqa óq-yarake kugáqmatakaraqa mákama íráqôn-akuq-yataaqa ko maména uráíye. taíganipoana miráuma óqtakoraan-ummaa (34 kg) yaráíye. ⁴⁰ miráitata máqtemma Ítíráaeo-wayukati yáaimma pukáa-kayukama kéuqtaani umá Îtumma uqtamákaiyeta urááye. yenákámá Îtun-auma matétarata paru-baru-wáqtóraké máqte-qtataaqa mamé i-qtátááqnápógáráq múqmûma útúyuweta ákûq-matawekaraq umá uqtamákaiyaqtaba mamá óqtaa urááye. ⁴¹ Îtuma pukái-marukaqa mipímmá

yómmá wáqe-uraiye. mi-qtópímmá móra aúgen-oqtapi muríámmá waayúkama uqtamáyikaima wáqe-uraiye. min-óqtá-múríápímmá naayóbáqá móra-naqa íma uqtaráápíne. ⁴² Ítíráaeo-wayukati máqte-qtataaqa óqtaa í-yúpáá pááq iné kéitataboata Ítumma min-óqtá-múríápímmá mó uqtamákaraye.

20

Ítumma uqtamákaraa-muriakare.

¹ áqnáabaq-yupaama Tótaaraqa maí-nókáápqá páá íma aaqá iráqma tágaraitana Máriáa Máátarini Ítumma uqtamákaraa-muriamma waípaq iráíye. ya aónaimma muríán ótaken-oqtama paábaq matukááe. ² miráitana wemá uyaaténa yauwéqma Tááímoni Pítaayaa min-íyápó-ánnábíké Ítuma ôriq éna ákái-nakonopaq uréna timá yímikaiye: “yeráwáqá uyátárai-nakomma uqtamákaraa-murianobake mamá náakarabi ketáá íaonaunabaqtaa wemmá ákaraae.” téna timá yímikaiye.

³ Pítaayaa káqon-iyapo-annabike Ítuma ôriq éna ákái-nakote mikáq yuwéta uqtamákaraa-muriamma waípaq urááye. ⁴ yenákámá mórai-moraiq umá uyaatéyamanibo káqon-iyapo-annabike Yóáane wemá Pítaamma kótamaqtuwena uqtamákaraa-muriakaq wenókáá iráíye. ⁵ awaútena kúreq umá aónaimma Ítumma útúyaka-qtataaqa páá mibáq wáqe-uraitana aónaimanibo íma kumábékuraiye. ⁶ anaaékaq Pítáa iréna uqtamákaraa-murianobaq íma ko awé uráibo páátákáá kumábékuraiye. wemá útúyaka-qtataaqa aónaimma mibáq wáqe-uraitana ⁷ aqnókáqô útúyaka-qtataakoma íma

tébakaqa útúyaka-qтатаakote wáqe-uraibo aokaq wenamáárîq útûma wáqe-uraye. ⁸ Pítaan anaaépaq keqnáámmá wenókáámô yin-íyápó-ánnábíké-nákómá mi-múríánóbáqá kumábékena “Îtuma pukáipike itó-uma kóuraiye” téna wemá arummá ámikaiye. ⁹ taákaq máráaro. yeráwáqá mi táoqa íma ítama arútaraae. Áánûqtuni agamatá-kánnáágó téna “wemá pukáinabike itó-iniye” tiráine. ¹⁰ miráitata yenákámá yauwéqma naaópaq kóuraaye.

¹¹ pááqya-kanaabi anaaékaq Máríaa muriánôtaq itó-uma máena ibiqá yakáiyé. paá ibiqá kéyarena wemá awaútena uqtamákaraa-murianobaq kúreq umá aónaimma ¹² kaayaqá Áánûqtunopake kaqtó-nakoratama wayánúná káqtô mamarétarata Îtuni aúma wáqe-uraikaq máqe-uraaye. aqnómmá wáqe-uraikaq móra-naqa maraq máiten káqo-nakoma aítuqo wáqe-uraikaq maraq maéta urááye. ¹³ Áánûqtunopake-nakabike móra-nako tiráiyé: “aaragô, nôraq itaawáq ibiqá kéyaraano?” téna ítama aónaitana min-íníkomá yauwéqma tiráiyé: “yeráwáqá ketí uyátárai-nakomma maméta náabarabi wemmá mó-yukaawaq íkáonaune.” téna timá ámikaiye.

¹⁴ mirá-timatuwena Máríaa waéqma aónaimma Îtuma mikáq itó-uma máqe-uraye. miráimanibo wemá íma Îtue téna aónaraye. ¹⁵ Îtuma wemmá ítama aónaraye: “aaragô, nôraq itaawáq emá ibiqá kéyaraano? náawaqtabawaq emá abáá kéono?” téna Îtuma ítama aónaitana Máríaa yó-káwáá-nákó kėtiyaa téna aúyánámmá ítátuwena wemá Îtumma yauwéqma timá ámikaiye: “anóko, emá wenaúmo

mamé mó-yukema náakarabiyaa tiráátinaq wemmá ko máyáano.” téna min-íníko timá ámikaiye.
 16 Ítuma wemmá timá ámikaiye: “Máriaao!” titana waéqma Ítumma káonena timá ámikaiye: “Aráábuni!” wenáaimma “tirááti-naqa tíkáinare” téna timá ámikaiye. 17 Ítuma Máriaamma timá ámikaiye: “kemá ketibonôpaq paá ítaupo kemmá íyaqtoraa! ááqibo ketíbâqawaanopaq uréaq mó-tima-yimiyo. ‘kemá ketibogárâq keráwáqá keqtibogárâq ketí Áánûqtuma keráwáqtí Áánûqtuma máipaq kéuyune.’” téna Ítuma timá ámikaiye. 18 Máriaa Máátarinima Ítuni iyápó-annama mó-tima-yimikaiye: “kemá uyátárai-nakomma aónaraune!” téna timátuwena wemá Ítuma timámin-aimma timá yímkaiye.

Ítumma wení iyápó-annama aónaraae.

19 mimórâ-Tótáágóní áqnáabaq-yupaaraq aabaúma kupékinobaqa Ítuni iyápó-annama anó-monoq-wayukayaba yáaqa ikatétaboata máqeo-marukoni oqtamá umá aúyaqma akoqnáá umákaae. akoqnáá umákaamanibo Ítuma yúbâq ya itó-urena mirááo téna tiráiyé; “kaayoné-yátááqá karáwáqtê waíno.” téna 20 timátuwena wenayáákaraq arautakárâq yirááténa itata wení iyápó-annama yeqtí uyátárai-nakoma aónéta ôriq umá yimuqá makááe. 21 keqnáámmá Ítuma timá yímkaiye: “kaayoné-yátááqá keráwáqtê waíno. ketibomá kemmá maa-marábímô timátikárainiq umá keráwáqá móraiq umá maa-marábí kétimakaune.” téna 22-23 mirá-timatuwena yetôpaq aáma kéyimena

tiráiye: “Aokaq-Ááamá máyáaro. keráwáqô waayúkati kúmiq-yataaqa iyaabótuweqa ókaraq taákaq ímaraiyanama miráinata yeráwáqtí kúmiq-yataaqa áraimma íma wániye. ááqibo yeqtí kúmiq-yataaqa keráwáqá yáqtoqtoraibatama yeráwáqtí kúmiq-yataaqa áraimma paá wániye.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁴ Ítuni iyápó-annabike móra-naqa Tóamáati wenáwíkón áaimma “ábárawaaoma” tébakaqtéma íma máitana Ítuma mikáq iráiyé. ²⁵ miráitata tébakaq-noiyapo-annama ókaraq-okaraq timá ámikaae: “uyátárai-nakoma aónatukaunatae.” téta tewana Tóamáati maará téna yauwéqma timá yímikaiye: “ayáápimma níri-abuma íaoneq níri-apimma tiyáánaubíqa íguyeq tiyáámma wataán-ápímmá íguyeq éqa íma tirummá aménúne.” téna Tóamáati timá yímikaiye. ²⁶ ááqibo abapaké kaumo-yúpáámá ánatagitana Ítuni iyápó-annama keqnáámmá naaúpaqa mááwana Tóamáati mikáq yeté máqe-uráiyé. máqten-oqtama umá akoqnáá-umareta mááwana Ítuma yetúbáq ya itó-urena tiráiyé: “kaayoné-yátááqá keráwátê waíno.” téna timátuwena ²⁷ Tóamáatimma timá ámikaiye: “ayáánaubíqa arúqma yúwénana ínaa tiyáámma aónaao. ayaáamma arúqma yúwénana ínaa tiraupápi kuyuwo. íbêkakemma arummá íámî-nakaan íyé arummá timiyo.” téna Ítuma Tóamáatimma timá ámikaiye. ²⁸ Tóamáati yauwéqma tiráiyé: “ketí uyátáraana-nakoma ketí Áánûqtumone!” téna Tóamáati titana ²⁹ Ítuma timá ámikaiye: “kemmá kétimoneboaa arummá kétimene. kemmá ítimonaa-

kayukama yirummá kétimeta yimuq-yatáápi mánoe.” téna Ítuma tiráie.

Yóáane agatái-kannaagon-aaimma

³⁰ Ítuma netuqyaa anón-awaameq-yataaqa wení iyápó-annati yúrakaq imánibo máqtemma maa-kánnáábímmá íagataune. ³¹ ááqibo Ítuma minná “Metáíyae. Áánûqtun Áanikoe.” téq keráwáqá tirummá kámeqa wenáwîkake matúq-matuq umá máí-auwaraimma kanaaráq mayánoe. miráipoaq maamin-áímmá agataúne.

21

Ítuma pukáipike itó-uma kéitata wení iyápó-annama Tááíbíriati-nokayukaq aónaraae.

¹ anaaékaq Táíbíriati-nokayukaq Ítuma wenamaarîq keqnáámmá ókaraq yiráátiraiye. maaminná náabarabi uráine. ² Tááímoni Pítáa Tómaáti wenáwîkon áaimma “ábárawaaoma” Natáánio Kéinabaq Kááririri-marupakene Yéberi áanikoratagaraq káqomma kaayaqá Ítuni iyápó-annabike-karatagaraq máqtemma komáé-yamae umá máqe-uraae. ³ Tááímoni Pítáa tébakaqa timá yímikaiye: “kemá noyááq-amaataq kégoune.” téna titata tébakaqa tiráae: “ketáágáráqtáá etê ónúntatae.” téta timámiqtuweta yeráwáqá máqtemma kóureta nopí-káárébi ko uyáqtama máeta uráámanibo yeráwáqá mi-nókáámmá íma móra-noyaaqa yáqtokaae. ⁴ aabáyaanapimma aabaú utané kéitana Ítuma mikáq non áwábaq itó-uma máqe-uraimanibo wení iyápó-annama “Ítue” téta íaonaraae. ⁵ Ítuma yááyama timá yímikaiye: “iyáqô,

yaímma-noyaaqa nanúna-yataaqtaa keráwáqá íyaq yáqtokaao?" téna titata yeráwáqá tirááe: "ímiye." téta yauwéqma tewana ⁶ Ítuma timá yímikaiye: "keráwáqtí kúqômma nopí-káárégómá tiyáánuran-aukapaq yukéraq aónaaro. keráwáqá yaímma-noyaaqa yabitínoe." téna titata yeráwáqá mi-kúqómmá yukéta yabitemmá noyáákoma ógikaitataboata íma kanaaráq yabítirááe. ⁷ Pítaa aneq-wáqtómá itokéna émáipoana Ítuni iyápó-annabike móra-naqtaba ákái-nakoma karámarena Pítaamma timá ámikaiye: "uyátárai-nakoe!" téna titana Pítaa ítátuwena wení óq-waqtoma mamá yatánáátá umá kéiyaipike nokaayúpí yáumeq-tagurena nokótaaqa yumáena Ítuma máipaq uráiyé. ⁸ miráitata tébakaq-iyapo-annama nopí-káárébí iréta noyááqa ôriq éna ógikai-kuqomma yabítirááe. yeráwáqá non áwábakemma nékaqa ímiye (91 míta). paá waaqókápóana Ítuma non áwábake kanaaráq yááyama timá yímikaiye.

⁹ yeráwáqá paábaq ya aqtaréta aónaamma ira ámûraaq noyáákaraq yakaráq wáqe-uraaye.

¹⁰ ááqibo Ítuma timá yímikaiye: "yaímma-noyaaqa yáqtoraiyama mamé yero." téna titana ¹¹ Tááímoni Pítaa nopí-káárébí uréna taíbaq (153) anó-noyaaqnatomma mi-kúqópímmá ógikaimma yabítimá áwábaq móte yukáimanibo mi-kúqómmá íyarakuraiye.

¹² Ítuma timá yímikaiye: "aabáyaanapin-aawaqa yama nátuwero!" téna titata yeráwáqá aónaraae. wemá uyátárai-nare. tétaboata yúyánánóbáqá móra wení iyápó-annabike-nakoma íma "emá náawabono?"

téna ítama íaonaraiye. ¹³ Ítuma iréna yammá máma yímikaiye. miráuma keqnaámmá noyáákaraq yímikaiye.

¹⁴ maaminnáma kaumobáq Ítuma pukáipike itó-urena wení iyápó-annama wenamáárîq yiráátiraiye.

Îtuyaa Pítaama

¹⁵ aabáyaanapin-aawaqa nátuwetama Ítuma Tááímonio Pítaamma timá ámikaiye: “Tááímonio, Yóáanen áaniko, áqnaabaq maami-qtátááqtábámá mú mikákáán umá keqtábá kákaiyo?” téna ítama aónaitana Pítaa yauwéqma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, emá káonaane. kemá ení aanábóbóana ôriq éna kétikaiye.” téna titana Ítuma timá ámikaiye: “miráínaa ketí máqte-tipi-tipi-araaqa aáwaqa yimiyo.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁶ keqnaámmá kaayapáq Ítuma Pítaamma timá ámikaiye: “Tááímonio, Yóáanen áaniko, kemmá emá ákáinaraq máuno?” téna ítama aónaitana Pítaa yauwéqma timá ámikaiye: “owé. uyátáraana-nako, emá káonaane. kemá ení aanábóbóana ôriq éna kétikaiye.” téna titana Ítuma timá ámikaiye: “miráínaa ketí tipi-típiraq yabíqma arutaa.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁷ kaumobáq Ítuma Pítaamma ítama aónaraiye: “Tááímonio, Yóáanen áaniko, ketí aanábó máano? téna Ítuma kaumobáq ítama aónaitanaboana Pítaamma arummá ôriq kéiyé. miráitana Pítaa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, máqte-qtataaqtaba káonaane. emá áraimma káonaane. kemá ení aanábóbóana ôriq éna kétikaiye.” Pítaa téna timá ámitana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “miráínaama

ketí tipi-típima aáwaqa yimiyo. ¹⁸ kemá áraimma kétima-amune. emá maabumô máema ení ámûrannama umááe. náakarabi ónááe ténabaq paá urááne. ááqibo anónuqma kéma kaapaq ayáámma árúqtuwe márenata yeráwáqá miráuma-katuweta ámûrannama umá katuweta emá ‘íonaae’ tinnamánibo yeráwáqá náakarabi emmá awíqmeta wínoe.” téna Ítuma Pítaamma timá ámikaiye. ¹⁹ Ítuma min-áipí Pítaama náarabi umá puíniqtaba tiráiyé. miráinana Áánûqtuni tágama-yataaqa múte yauwíniye. maamin-áímmá timátuwena Ítuma Pítaamma timá ámikaiye: “tinaae waraao.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁰ Pítaama waéqma káqomma móra iyápó-annabike Ítuma ôriq éna ákái-naqa náawabi kaawéqá naapí Ítumma áiqtaabi agebaréna tiráiyé: “uyátáraana-nako, náawawaq emmá namuro-wáyúkátí iyáápi maraí-náqá máiyó?” téna Ítama aónarai-naqa yinaae waqmé kéiyé. ²¹ Pítaama aónatuwenama Ítumma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, wemmá nôraq inábiyo?” téna Pítaa Ítumma Ítama aónaitana ²² Ítuma yauwéqma tiráiyé: “ááqibo paá máraining mi-kánááraq kemá yenúnama minná ení mayaíyábiyo? ení mayaímá paá ketinaae waraao.” téna Ítuma timá ámikaiye. ²³ miráipoata timá uréire máqtemma yirummá ámê-kayukabi urááe. maamin-iyápó-ánnábíké-náqá “íma puíniye” téta timá uréire urááe. ááqibo Ítuma íma weqtábá puíniye téna timá ámikaibo wemá tiráiyé: “paá máraining mi-kánááraq kemá yenúnama minná ení mayaíyábiyo?” téna tiráiyé.

aqtóraré.

²⁴ iyápó-annabike-naqa mimórá maami-qtátááqtábá aónaraipoana agatáie. wemô tiráimma árain-aain-aimma Ítaraunatae.

²⁵ paá taígani-qtataaqa Ítuma uráimanibo móra-moramo agamaráiyana mótûq maa-márábímmá min-áúbágómá titipáá ínata yeráwáqá íma kanaaráq íráqôniq umá maránoe.

aúgen-anona-anon-aimma
Genesis 12-22 and The New Testament in the Usarufa
Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen na sampela hap Buk Stat long
tokples Usarufa

copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Usarufa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 22 Nov 2019

0cfecb85-a1ae-5e2f-a3f0-4c221d1d6c84